

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Bc. Lucie Nucová

**Vznik Československa jako téma pro práci s literárním
textem v literární výchově na 2. stupni základní školy**

Olomouc 2021

vedoucí práce: Mgr. Jana Sladová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedené literatury.

V Olomouci 23. 4. 2021

.....
Lucie Nucová

Děkuji tímto Mgr. Janě Sladové, Ph.D., za podnětné rady a cenné konzultace při psaní této diplomové práce.

Obsah

Úvod	6
1 Vymezení a charakteristika současné české prózy pro děti a mládež s historickou tematikou	8
1.1 Literatura pro děti a mládež.....	8
1.2 Historická literatura pro děti a mládež a její současnost.....	9
1.3 Současná próza s historickou tematikou pro děti a mládež a vzdělávání žáků na 2. stupni základních škol.....	12
1.3.1 Čtenářská gramotnost	12
1.3.2 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	14
2 Historická tematika vzniku Československa v současné české literatuře pro děti a mládež.....	16
2.1 Vznik Československa jako téma pro práci s literárním textem	17
2.2 Charakteristika současné české populárně-naučné literatury pro děti a mládež s historickou tematikou vzniku Československa.....	18
2.2.1 Komiks	18
2.2.1.1 Vznik Československa v komiksové tvorbě	19
2.2.2 Hravé dějiny	23
2.2.2.1 Vznik Československa ve hravé formě.....	23
2.2.3 Encyklopedie	26
2.2.3.1 Encyklopedie zahrnující historii vzniku Československa	26
2.2.4 Autorská interpretace dějin	29
2.2.4.1 Autorská interpretace dějin vzniku Československa	29
2.2.5 Renáta Fučíková jako obrazový fenomén.....	34
2.2.5.1 Vznik Československa ve tvorbě Renáty Fučíkové	35
2.3 Charakteristika současné české beletrie pro děti a mládež s historickou tematikou vzniku Československa	37
2.3.1 Československý román jako příběh s dětským hrdinou.....	38
2.3.2 Československé „pohádky“	40
3 Charakteristika vybraných knih.....	41
3.1 1918 aneb Jak jsem dal gól přes celé Československo	41
3.2 Dějiny českých zemí	43
3.3 Jak maminka vyprávěla o 20. století.....	44
3.4 Obrázky z československých dějin	45

3.5 Po stopách stoleté dámy	46
3.6 Tomáš Garrigue Masaryk.....	47
3.7 Tomáš Garrigue Masaryk očima slečny Alice a mistra Viktora	48
4 Metodické náměty využitých textů pro výuku v literární výchově.....	49
4.1 Metodika pracovního listu 1	51
4.2 Metodika pracovního listu 2.....	56
4.3 Metodika pracovního listu 3.....	63
4.4 Metodika pracovního listu 4 A i B	69
4.5 Metodika Pracovního listu 5.....	77
4.6 Metodika pracovního listu 6.....	82
4.7 Metodika Pracovního listu 7.....	89
Závěr	95
Seznam zkratk	98
Seznam literatury	99
Seznam obrázků	117
Seznam příloh.....	119

Úvod

V rámci této diplomové práce se budeme zabývat historickou tematikou vzniku Československa, kterou využijeme jako námět pro práci s literárním textem v literární výchově na 2. stupni základních škol. Se zmíněným historickým tématem se tak pokusíme pracovat v kontextu současné české literatury pro děti a mládež. Cílem celé práce bude vytvoření metodicky podepřeného souboru pracovních listů určených k rozvoji čtenářské gramotnosti a čtenářských strategií. Primárními prameny, které pro pracovní listy a metodické náměty využijeme, jsou: *1918 aneb Jak jsem dal gól přes celé Československo*, *Dějiny českých zemí*, *Jak maminka vyprávěla o 20. století*, *Obrázky z československých dějin*, *Po stopách stoleté dámy*, *Tomáš Garrigue Masaryk* a *Tomáš Garrigue Masaryk očima slečny Alice a mistra Viktora*. Tyto knihy v práci uvedeme, dle našeho uvážení, jako nejreprezentativnější vzorek současné produkce, vztahující se ke zvolené tematice.

K výběru daného tématu nás motivovala jeho originalita a sepjetí s faktickými informacemi, které mohou žáci dále využít jako přidanou hodnotu napříč různými vzdělávacími předměty. Naší snahou tedy bude nejen přispění k rozvoji dovedností v jedné ze zásadních gramotnostních oblastí, ale i podpoře znalostí žáků v okruzích důležitých pro naši národní kulturu a tradici. Dalším významným motivačním činitelem byl vlastní zájem autorky práce o historickou tematiku avizovaného období.

Práci uvedeme kapitolou Vymezení a charakteristika současné české prózy pro děti a mládež s historickou tematikou. Zaměříme se v ní na stručnou charakterizaci literatury pro děti a mládež, na kterou navážeme definováním pojmu historická literatura v kontextu současných tendencí tohoto žánru v literatuře pro děti a mládež. Taktéž budeme zkoumat roli současné prózy s historickou tematikou pro děti a mládež ve vzdělávání žáků na 2. stupni základních škol. Konkrétně pak v mezích dokumentu *Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání* a čtenářské gramotnosti daného vzdělávacího období.

Ve druhé kapitole bude představen historický kontext vzniku Československa, což umožní konkretizaci tématu v rovině současné populárně-naučné a beletristické produkce pro děti a mládež. Budeme zde mapovat českou tvorbu od roku 1989 po současnost a v jednotlivých podkapitolách představíme konkrétní tituly, ve kterých figuruje vznik Československa jako stěžejní téma, případně téma dílčí, kterému je však věnována dostatečná autorská pozornost.

Dovolujeme si na tomto místě rovněž upozornit, že knihy nebudeme posuzovat v otázkách jejich kvalit. Zároveň bychom chtěli zdůraznit, že do výčtu publikací zahrneme i takové, které

nebudeme specifikovat ve smyslu životopisné literatury i přesto, že v nich bude dominovat životní příběh jedné hlavní osobnosti. Důvodem je obdobná klasifikace odborníků, s jejichž stanovisky budeme v otázkách historické literatury pro děti a mládež pracovat. Tato díla jsou jimi pojímána jako součást historické literatury pro děti a mládež a dále ji jako životopisnou tvorbu nedefinují.

Třetí kapitola bude věnovaná bližší specifikaci publikací, které jsme ze sestaveného souhrnného přehledu vybrali jako nejvhodnější pro hlavní účel naší práce, tedy tvorbu pracovních listů a jejich metodických námětů.

Závěrečná kapitola se zaměří na bližší metodické náměty textů vybraných publikací, které mají být využitelné v literární výchově na 2. stupních základních škol. Bude tedy popsána práce s pracovními listy, které utvoří přílohu celé práce. Důležitou složkou této části se pak stane spektrum použitých metod pro rozvoj a zdokonalování čtenářských strategií žáků a jejich čtenářské gramotnosti obecně.

Také si dovoluujeme zmínit zásadní skutečnost, která ve čtvrté kapitole ovlivní podobu této práce. Z praktických důvodů lepší přehlednosti textu v ní obměníme způsob citování. Učiníme tak za účelem vyhnout se zdvojenému užívání uvozovek, které by narušily přehlednost textu. Přímé citace zde budou psány kurzívou bez uvozovek, které zachováme pouze v případech výskytu v primárním citovaném zdroji. Kurzívu dále užijeme pro označení názvů děl a jejich částí, a to napříč celou prací.

Důležitou součástí diplomové práce budou i přílohy, které nám poskytnou zásadní zdroj pro praktickou část práce. Dále uvedeme i přehled použitých zkratk. Abychom co nejvíce zpřesnili informace o knihách, které jsme ve druhé kapitole zařadili do výčtu literatury s tematikou vzniku Československa, budeme je důkladně zkoumat skrze odkazy na proměnlivost jednotlivých vydání a příbuzné tituly. Tím vytvoříme i obsáhlejší soupis použitých zdrojů. Též neopomeneme uvést seznam využitých obrázků. V něm budeme pracovat i s méně obvyklým zdrojem, internetovým serverem Wikipedie, který užijeme uvědoměle pouze jako zdroj ilustrací. Grafická kvalita obrázků, které zde budeme čerpat, je pro účel naší práce stěžejní, a právě tento jmenovaný zdroj nám ji poskytne.

1 Vymezení a charakteristika současné české prózy pro děti a mládež s historickou tematikou

Tuto kapitolu věnujeme stručnému úvodu do problematiky současné české historické literatury pro děti a mládež (dále jen LDM s výjimkou definující části níže). Pokusíme se stručně formulovat pojmy literatura pro děti a mládež a historická literatura. Dále se zaměříme na rysy vymezené literární sféry a okrajově se dotkneme i charakterizace jejího vývoje. Budeme se snažit postihnout vztah současné české prózy s historickou tematikou pro děti a mládež a vzdělávání žáků na 2. stupni základních škol, přičemž se pokusíme zasadit daný literární žánr do rámce současného českého vzdělávání. Svou pozornost zaměříme i na otázky čtenářské gramotnosti (dále jen ČG) vymezené skupiny žáků.

1.1 Literatura pro děti a mládež

Nejprve tedy stručně vymezíme pojem literatura pro děti a mládež. V současnosti se rovněž setkáváme s pojmem dětská literatura, který užívá např. Čeňková. (srov. Čeňková, 2006, s. 11) Podle Peterky ji lze řadit pod názvy literatura pro děti či literatura pro mládež, což vypovídá o specifitějším přisouzení danému věku čtenářů. (srov. Peterka, 2007, s. 275) Jak tedy dále Peterka uvádí, jde o literaturu, která „*představuje specifický komunikační okruh, mající své stabilní věkově vyhraněné publikum, typické žánry, specializované autory, ilustrátory, nakladatelství a časopisy [...]*“ (Peterka, 2007, s. 275)

LDM se tedy svou funkčností vymezuje proti literatuře pro dospělé. Věkové rozpětí čtenářů můžeme definovat v rozmezí 3–16 let, což je jeden z důležitých aspektů, který budeme reflektovat při výběru textů, určených pro práci čtenářů¹. (srov. Čeňková, 2006, s. 11–12) Je však důležité zmínit, že jádro této literatury se dělí na dva zásadní póly: intencionální tvorbu, vytvořenou přímo pro děti a mládež, a neintencionální texty², které přešly do jejich četby z původní tvorby pro dospělé čtenáře. Tento základní rys LDM pak zmiňujeme především proto, že žánr děl, na která je naše práce zaměřena, může kolísat mezi četbou určenou jak dětem či mládeži, tak dospělým. (srov. Peterka, 2007, s. 275)

¹ Mimo to se ale omezíme na čtenáře dospívající, což demonstruje již samotný název naší práce. Pozornost budeme upínat k věkové kategorii staršího školního věku 11/12–15/16 let. (srov. Peterka, 2007, s. 277)

² Ty do četby dětí vstupují spontánním výběrem nebo skrze školní literární výchovu. (srov. Peterka, 2007, s. 275)

1.2 Historická literatura pro děti a mládež a její současnost

Základem pro naši práci je také otázka vymezení historické tematiky v mezích LDM. Pro její charakterizaci je rozhodující časový odstup vyžadovaný u původce literárního díla v rozsahu 40–50 let od průběhu popisované události. Dalším významným bodem je absence jakékoliv osobní zkušenosti autora s popisovanou dějinnou etapou. (srov. Urbanová a Rosová, 2005, s. 203) „*Za historickou látku je pak brána ta, která je již uzavřenou minulostí a pracuje nikoliv s přímou, prožívanou skutečností, ale zprostředkovanou archivními zdroji a prameny.*“ (Urbanová a Rosová, 2005, s. 203) Jak vyplývá z uvedené definice autorek, důležitá je rovněž problematika výchozích zdrojů. Aby se spisovatel oprostil od smyšlenek a vlastních domněnek, měla by být jeho práce podložena ověřenými dokumenty či přímými svědectvími pamětníků.

Názory na pojetí historické literatury se však u jednotlivých autorů různí. Například Ladislava Lederbuchová vymezuje historickou literaturu jako takovou, která odkazuje do minulosti k událostem starším 60 let, čímž se od charakterizace Urbanové a Rosové liší rozdílem až 20 let. Argumentuje přitom tím, že by se mělo jednat o popis doby, která postrádá své živé pamětníky. Také upozorňuje, že dílo historického žánru by mělo umožnit identifikaci konkrétní historické látky³. Rovněž konstatuje vyšší výskyt tematiky v prozaické epické literatuře a píše o značně nižším výskytu v oblasti lyriky. Tento fakt pak dokazuje i níže uvedený výběr děl, kterým jsme se v této práci rozhodli věnovat pozornost.⁴ (srov. Lederbuchová, 2002, s. 106)

Jak je tedy zřejmé, vymezení historické literatury se různí. Zejména pak v otázkách časového odstupu od doby popisované události. Pokud se ale pokusíme skloubit časová stanoviska obou prací předních českých odbornic, mohli bychom při povaze naší práce vycházet z kompromisního předpokladu letitého rozptylu 40–60 let⁵.

³ V našem případě by se tedy mělo jednat o texty, v nichž bude patrné, že pojednávají o dějinné události vzniku Československa.

⁴ Blíže viz kapitola Historická tematika vzniku Československa v současné české literatuře pro děti a mládež.

⁵ Bereme tak v úvahu historickou událost vzniku Československa, kterou datujeme k roku 1918. Nami vybrané knihy budou tvořit část současné literatury vydávané od roku 1989, jakožto mezníku proměn naší společnosti, do současnosti. Některé z nich sice zasahují svým obsahem až do současné doby, ale naším tematickým vymezením, při kterém se soustředíme na více než 100 let starou událost, můžeme letitý odstup splňovat a považovat tak tyto části za historické.

Obrazy z dějin jsou poetickým výrazem pro historickou literaturu v podání spisovatele Vladislava Vančury. V souvislosti se současnou charakterizací historické literatury ji Vančura vystihuje velmi přesně, ať už si ony obrazy vysvětlíme doslova jako bohatou ilustrační stránku děl, či jako literární pohledy na naše dějiny. (srov. Reissner, 2008, s. 10)

Otázka charakteristiky vývoje historické prózy pro děti a mládež spočívá ve třech základních tendencích. První je proud tradiční, vyznačující se výkladem dějin jako národně emancipační kontinuitou. V návaznosti na něj se formovalo i národně výchovné hledisko, v jehož tendencích vznikala díla s důrazem na buditelské otázky revolučního a dělnického hnutí. Posledním je pak proud biografický, projevující se zejména v žánru románů. Jeho cílem je především popis životů významných osobností našich dějin⁶. Těmito aspekty můžeme velmi stručně vymezit vývojové tendence české historické tematiky v LDM do roku 1989. (srov. Urbanová a Rosová, 2005, s. 203–207)

Milena Šubrtová píše: „*Do 21. století vstupuje česká literatura pro děti a mládež jako bohatě diferencovaná a plnohodnotná součást národní literatury, jež snese komparaci se světovým literárním kontextem [...]*“ (Šubrtová a kol., 2012, s. 35) Toto tvrzení dokládá i odborně ceněný příspěvek Vlasty Řeřichové, která se k vývoji současné LDM vyjadřuje příhodně pro naši práci. Na rozdíl od Šubrtové totiž zachází dál, k přesnějšímu definování vývojové tendence těchto děl.

Jeden z rysů, na které upíná Řeřichová svou pozornost, je odklon autorů od zjednodušené interpretace dějinných událostí. Podle jejího zkoumání jde soudobým spisovatelům dětské literatury o přehodnocování výkladu historie se záměrem vytvořit objektivní obraz národních dějin. Dále pojednává o postavení českých dějin v kontextu evropském. Všimá si i snahy posilovat v dětských čtenářích povědomí o národní příslušnosti v součinnosti s obratem k dějinám všedního dne. Pozornost, věnuje i minulému životu žen a dětí. (srov. Řeřichová, 2008, s. 87) Dále dodává, že „*umělecká a umělecko-naučná literatura s historickou a životopisnou tematikou tak do značné míry rezonuje s trendy současné české historiografie a zásluha na tom má nepochybně také fakt, že mezi jejími tvůrci jsou i historici.*“ (Řeřichová, 2008, s. 87)

V návaznosti na tato fakta můžeme charakterizovat zmiňovanou tvorbu i jako takovou, která se postupně odklání od dřívějších tendencí k výchovné funkci. Spisovatelé se naopak snaží uplatňovat humor, nadsázku, ironii či parodii. Propojují historickou tematiku

⁶ S díly této povahy se setkáme i v naší práci. Konkrétně se bude jednat o osobnost Tomáše Garrigua Masaryka, který se s naším tématem významně pojí.

s dobrodružným žánrem. Přesuneme-li se tedy k žánrové struktuře děl, která pro historickou LDM vzniká, ocitáme se v širokém rozpětí od beletrizovaných dějin přes komiksy a obrázkové knížky k encyklopedicky pojatým knihám naučné a umělecko-naučné literatury. (srov. Řeřichová, 2010, s. 327–328) Na tento fakt dále upozorňuje i Svatava Urbanová. O současné LDM říká, že jejím „společným znakem je přesah adresáta, můžeme dokonce uvažovat o kolapsu věkovosti, stejně jako se obtížně vymezuje žánrové rozrůznění.“ (Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí, 2009, s. 9) Tím reaguje na mnohdy obtížné žánrové zařazení děl a hovoří až o tzv. hybridizaci těchto žánrů. Stejně tak upozorňuje i na další fakt, který se velmi citelně dotýká naší práce, tedy věkový přesah nově vznikajících děl současné české LDM⁷. (srov. Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí, 2009, s. 9)

Dalším prvkem, který zvyšuje přitažlivost historické literatury, je ústup od tradičního jazyka historické prózy. Spisovatelé se odklání od dříve užívaných historismů či archaismů. Při současné produkci je patrný i důraz na ilustrační doprovod textu. Obrázky a malby jsou leckdy dílem nejen ilustrátorů a grafiků, ale i samotných autorů. Výtvarný aspekt se tak stává u děl tohoto typu stěžejní složkou, která má historický význam dokreslovat. (srov. Řeřichová, 2010, s. 327–328) K tomuto názoru se přiklání i Urbanová, která dále podotýká, že vzrůstá i trend vydávání autorských obrazových knih. Ty často vyprávějí příběhy slovně i obrazově, čímž se vžívá nová tendence vypravěčství skrze obrazové umění. Neoddělitelné jsou proto i posuny žánrů LDM k filmu, rozhlasu či televizi apod. (srov. Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí, 2009, s. 10–22)

Celkově se historický literární žánr v dnešních dnech uplatňuje i navzdory rozkolísanosti etických a estetických kritérií LDM a své tvůrce vede ke zpracovávání promyšlených literárních projektů. (srov. Reissner, 2008, s. 10) A jak závěrem výstižně podotýká i Vlasta Řeřichová, „publikace s historickou a životopisnou tematikou tak ve své většině představují četbu, která má předpoklady zaujmout dětské čtenáře, rozšiřovat jejich povědomí o těchto literárních žánrech a rozvíjet jejich zájem o historii.“ (Řeřichová, 2010, s. 328)

Zmiňované prvky tedy charakterizují současnou tvorbu české historické LDM. Blíže a v konkrétnějších podobách se s nimi setkáme v rámci dalších kapitol této práce. Přední čeští teoretikové současné české LDM spatřují obdobné vývojové tendence a rysy, čímž můžeme potvrdit pravdivost výše zmíněných tvrzení a opírat se o ně jako o reálná východiska současné české historické LDM.

⁷ Jak uvidíme níže, zejména v kapitole s názvem Charakteristika současné české populárně-naučné literatury pro děti a mládež s historickou tematikou vzniku Československa.

1.3 Současná próza s historickou tematikou pro děti a mládež a vzdělávání žáků na 2. stupni základních škol

Z povahy vybraného tématu dějinné etapy vzniku Československa vyplývá, že naše pozornost bude soustředěna ve větší míře na texty populárně-naučné povahy. Neopomeneme však ani výběr beletrie. Jelikož je cílem naší práce vytvořit z těchto textů soubor úkolů pro rozvoj ČG, pokusíme se blíže vystihnout zasazení tematiky do kontextu současného základního vzdělávání. Přestože se *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* (jako zásadní norma našeho vzdělávacího systému) tomuto pojmu výslovně nevěnuje, a ČG se tedy v jeho soupisu neobjevuje ani jako jeden z dlouhodobých vzdělávacích cílů, může být rozvíjena skrze čtenářství dětí a mládeže obecně. Proto můžeme spatřovat i ve vybraných textech zdroj rozvoje ČG. Současná historická LDM se tak stává nejen zdrojem faktických informací o našich dějinách, ale jejím čtením lze inovativně rozvíjet i další složky osobnosti žáků. Na tomto místě se tedy snažíme zdůraznit, že ačkoliv budou vybrané texty ve větší míře primárně určeny k interpretaci faktů, lze v nich nalézt i zdroj rozvoje čtenářských dovedností dětí a mládeže. (srov. Šlapal a kol., 2012, s. 8)

1.3.1 Čtenářská gramotnost

ČG je definována jako „celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech.“ (Šlapal a kol., 2012, s. 10) Tato citace dokládá naši snahu směřovat texty k víceúčelovému využití. I když se tedy budeme věnovat historické látce konkrétní události vzniku Československa, je zřejmé, že by mohla být využita i v hodinách českého jazyka⁸ jako podnětný zdroj práce s literárním textem⁹. To bude také

⁸ Od toho místa se budeme v naší práci potýkat s rozlišováním názvů vyučovacích předmětů, pro které uijeme malé písmeno a vzdělávacích oborů *Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání*, pro které budeme užívat písmeno velké.

⁹ Vedlejším účinkem, ke kterému může u čtenářů dojít, je i jejich pojem o dějinné události. Je tedy možné propojení vzdělávacího obsahu předmětu český jazyk a literatura s dalšími, tedy dějepisem či výchovou k občanství. Vlasta Řeřichová komentuje tento význam především v souvislosti se zdrojem faktických informací. Hovoří o tom, že současná česká historická LDM může být využita jako zdroj, ze kterého lze historické skutečnosti čerpat. (srov. Řeřichová, 2008, s. 95)

cílem naší práce. Dle našeho názoru je proto tímto způsobem možné naplnit koncept ČG. Podle zásad definujících ČG se budeme snažit rozvíjet využitými texty vztah dospívajícího čtenáře ke čtení s porozuměním a motivovat jej k četbě vybraných knih pomocí ukázek, které bude následně schopen i vyhodnotit. Zaměříme se na jeho reflexi dosavadních zkušeností a znalostí, které do své četby a práce promítne. Pokusíme se rozvinout i jeho schopnost vysuzování obecných úsudků o obsahu textu a přivedeme jej k důkladnému promýšlení strategií, které při své práci s textem zvolí. ČG se pokusíme podchytit i tím, že čtenáři umožníme jeho zamyšlení nad vlastní interpretací úryvků. V ideálním případě ho budeme dále vést k porovnávání vlastních úsudků s jinými, společensky sdílenými. Nakonec může dosáhnout až vlastní aplikace, tedy využití získaných informací či zkušeností a dovedností v dalším životě¹⁰. (srov. Šlapal a kol., 2012, s. 10)

Jak již tedy bylo zmíněno, zásady ČG se pokusíme promítnout do žákovské práce s textem skrze využití čtenářských strategií. Ty můžeme definovat jako „*postupy, které čtenáři pomáhají, aby lépe porozuměl čtenému textu.*“ (Whitcroft 2010) Nejedná se tedy o nahodilou čtenářskou práci, nýbrž o promyšlené a vědomé kroky napomáhající k vyrovnání se s případnými obtížemi při čtení. Tyto strategie jsou zároveň souhrnem dovedností, které je ve školách nutné čtenáře naučit¹¹. Proto se stanou východiskem i pro naši vlastní metodickou část práce. Pokusíme se s nimi pracovat způsobem rozvíjejícím tuto oblast žákovských dovedností za účelem jejich následného vědomého a cíleného využívání. K samotné realizaci nám následně poslouží adekvátně zvolené výukové metody¹². (srov. Whitcroft 2010)

Jedním z cílů naší práce je tedy pracovat s vybranými literárními texty tak, aby pomohly pedagogům se zapojením historické tematiky do výuky literární výchovy na 2. stupni základních škol s přispěním k rozvoji ČG. K otázce širšího využití současné historické literatury se opět vyjadřuje i Vlasta Řeřichová. Ta spatřuje v nejnovější historické literatuře četbu, která může čtenáře svým obsahem motivovat nejen k hlubšímu zájmu o historii, ale přispívá i k osvojování jeho klíčových kompetencí, o nichž pojednáme v následující kapitole (srov. Řeřichová, 2008, s. 95)

¹⁰ Podotýkáme, že tyto body formulujeme v souvislosti s předpoklady rozvoje ČG obecně. Cílem této práce není ověření toho, zda bylo těchto bodů u čtenářů reálně dosaženo. Pouze konstatujeme, v čem může spočívat přínos práce s literárními texty, zaměřenými na tematiku vzniku Československa.

¹¹ O strategiích blíže viz Čtenářská gramotnost – Čtenářské strategie. In: *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* [online]. [cit. 20.01.2021]. Dostupné z: <<http://www.ctenarska-gramotnost.cz/kategorie/ctenarska-gramotnost/cg-strategie>>.

¹² Blíže viz kapitola Metodické náměty využitých textů pro výuku v literární výchově.

1.3.2 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Použitou terminologií se tak přesuneme k významu našeho tématu pro závazný dokument *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* (dále jen RVP ZV). I když se nevěnuje přímým otázkám naplnění ČG, můžeme v něm nalézt úryvky, které k jejímu rozvoji směřují. Jak uvádí charakteristika vzdělávací oblasti, ve které se z povahy naší práce pohybujeme, tedy *Jazyk a jazyková komunikace*: „*Žáci postupně získávají a rozvíjejí základní čtenářské návyky i schopnosti tvořivé recepce, interpretace a produkce literárního textu.*“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky 2017, s. 16) Daná oblast je tedy realizovaná skrze vzdělávací obor Český jazyk a literatura. Práce, na kterou se ve vybraných literárních textech zaměříme, může v tomto vzdělávacím oboru přispět k naplnění některých očekávaných výstupů v jeho samostatné složce, Literární výchově¹³. Konkrétně můžeme hovořit zejména o bodech:

- „*žák uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla;*
- *rozpoznává základní rysy výrazného individuálního stylu autora;*
- *formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby.*“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky 2017, s. 24).

Při práci s textem lze tedy předpokládat, že žáci budou nuceni vykonat skrze promyšlené úlohy požadované formy práce. Taktéž ve specifikaci učiva lze najít aspekty, kterými může námi zamýšlený druh práce s textem naplnit požadavky RVP ZV. Pohybovat se můžeme v rovině volné reprodukce přečteného textu a jeho hlavních myšlenek, interpretaci literárního textu, vytváření vlastních textů nebo vlastního výtvarného doprovodu literárních textů. Nakonec by také měla být prohloubena žákovská schopnost práce s uměleckou i věcnou literaturou¹⁴. (srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky 2017, s. 24)

Jak uvádí dokument RVP ZV: „*Smyslem a cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti.*“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky 2017, s. 10) S odkazem na citaci Vlasty Řeřichové¹⁵ je zřejmé, že i současná česká historická LDM, využitá jako zdroj rozvoje ČG, nepochybně přispívá k prohlubování

¹³ Orientujeme se přitom na 3. období, tedy na konec 9. ročníku základního vzdělávání.

¹⁴ Blíže viz kapitola Metodické náměty využitých textů pro výuku v literární výchově.

¹⁵ Odkazujeme k závěru kapitoly Čtenářská gramotnost.

schopností, dovedností, vědomostí, postojů a hodnot mladých čtenářů. Hovoříme tak o klíčových kompetencích RVP ZV¹⁶ v kontextu vzdělávání žáků 2. stupně základních škol. (srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky 2017, s. 10–13) Ty RVP chápe jako cíle základního vzdělávání. Obecně pak platí, že prakticky každý vyučovací předmět nese možnosti jejich rozvoje. (srov. Bělecký 2007, s. 7–8)

Jistý přínos současné české historické LDM můžeme spatřovat i v souvislosti s průřezovými tématy jako soubory aktuálních problémů, kterým by měli žáci věnovat v rámci základního vzdělávání pozornost. Těmi, na které by mohla mít námi zvolená tematika práce jistý vliv, jsou Osobnostní a sociální výchova, případně Multikulturní výchova. Při orientaci na Osobnostní a sociální výchovu můžeme nalézt spojitost zejména v oblasti rozvoje komunikačních schopností žáka. Jejím cílem je prohloubit vztah mezi verbální a neverbální složkou komunikace. V Multikulturní výchově se naopak můžeme opřít o jeden z vedlejších účinků práce s vybranými texty. Má za cíl, aby se žák sblížil mj. i s vlastní kulturní identitou, tradicemi a hodnotami, což můžeme spojovat se znalostí historie. Je však nutné podotknout, že už se tím pádem nejedná o jazykovou, ale obsahovou stránku použitých textů, což hraje v hlavním účelu naší práce jen doplňkovou roli. (srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky 2017, s. 126–135)

Pokud svou pozornost okrajově věnujeme i mezipředmětovému vztahu současné české historické LDM, lze hovořit zejména o přesahu do předmětu dějepis nebo výchova k občanství. Dokument *Doporučení MŠMT k výuce dějin 20. století* se věnuje přesahům vzdělávacího oboru Dějepis do složky Literární výchovy. V předmětu český jazyk a literatura se totiž žáci podle něj setkávají s texty, které se týkají i historické tematiky, a pokud s nimi umí pedagog pracovat, může výuku efektivně provázat pro oba předměty¹⁷. Text upozorňuje i na to, že literárně zpracované dějinné příběhy sice nepředkládají žákům vědecky zpracovanou historickou zkušenost, ale v kontextu školní výuky mohou zájem žáků o historickou látku posílit. Rovněž se dokument vyjadřuje k faktu, že v běžné výuce se žáci nedostávají k některým neméně podstatným informacím. Efekt, který tak může naše práce vyvolat, je částečné vykompenzování neprobraného obsahu. Opět tedy dodáváme, že se nejedná o primární cíl naší práce, ale považujeme za vhodné jej připomenout. (srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky 2016, s. 1–12)

¹⁶ Blíže viz Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2017. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT [cit. 11.10.2020]. Dostupné z: <<https://www.msmt.cz/file/43792> />.

¹⁷ O výhodách jsme se zmínili již výše, viz kapitola Čtenářská gramotnost.

2 Historická tematika vzniku Československa v současné české literatuře pro děti a mládež

Obsahem této kapitoly budou dva stěžejní pilíře naší práce. Jedním z nich bude stručná konkretizace námi vybrané tematiky v reálném dějinném kontextu, kdy přiblížíme historická fakta, vztahující se ke vzniku Československa. Na tuto konkretizaci dále navážeme souhrnným výběrovým přehledem současné české LDM, která je zaměřená na naše konkrétní téma. Představíme tedy varianty populárně-naučné literatury a beletrie. Budeme se orientovat na produkci vydávanou od roku 1989 do současnosti a v intencích výše zmíněných charakteristik současné české historické LDM se tak pokusíme představit systematicky zpracovaný přehled vybraných publikací. Ten se pokusíme zpřehlednit pomocí jednotlivých podkapitol zaměřených na žánry či charakteristické skupiny děl¹⁸.

V našem výběru budeme vycházet především ze současné produkce předních nakladatelství dětských knih. Dále budeme pracovat s rejstříky knihoven, především pod záštitou Národní knihovny ČR nebo Pedagogické knihovny J. A. Komenského a Vědecké knihovny v Olomouci¹⁹. Tento souhrn zpracujeme také za pomoci výběru dětských populárně-naučných děl a beletrie sekce Českých dějin dětského oddělení Městské knihovny v Olomouci a pracovníků Vědecké knihovny v Olomouci či Městské knihovny v Olomouci.

Považujeme také za důležité dodat, že budeme pracovat s publikacemi, které obsahují přiměřené množství informací o zvolené problematice. Do našeho výčtu zahrneme i knihy, které jako celek neodpovídají specifikaci historické literatury²⁰. Vždy se ale při práci s takovými díly zaměříme na jejich obsah vztahující se k látce vzniku Československa, čímž naplníme definici historické látky²¹. Zvolené knihy budeme v jejich výčtu řadit chronologicky, od nejstarších po nejnovější, a s ohledem na jejich první vydání. Zaměříme se pak na vydání v českém jazyce a nezahrneme zde vydání cizojazyčná. Rovněž budeme vycházet pouze z domácích, nikoliv zahraniční produkce.

¹⁸ Rozvržení dílčích částí nám poté pomůže k výběru knih, které důkladněji rozpracujeme ve 3. části s názvem Charakteristika vybraných knih. Veškeré tyto kroky směřují k výsledku naší práce, tedy souboru pracovních listů a jejich metodik, které představí s využitím ČG tematiku historické události českých dějin.

¹⁹ Zde jsme se orientovali na vyhledávání knih pro děti a mládež pod hesly jako: „*děti dějiny*“, „*Československo 1918*“, „*děti Československo*“ nebo „*vznik Československa*“.

²⁰ Blíže viz kapitola Vymezení a charakteristika současné české prózy pro děti a mládež s historickou tematikou.

²¹ Především letitý odstup autora textu od průběhu popisované události. Blíže viz kapitola Vymezení a charakteristika současné české prózy pro děti a mládež s historickou tematikou.

2.1 Vznik Československa jako téma pro práci s literárním textem

Historicky významná událost vzniku Československa se stala důležitým předělem českých dějin. To je také jeden z důvodů, proč jsme si ji vybrali jako specifickou historickou oblast našeho zájmu. Rok 1918 spojovaný se vznikem Československé republiky se stal inspirací nejen pro naši práci, ale v roce 2018, kdy jsme slavili 100 let od této události, byl podnětem k sepsání velké řady děl. Je tedy na místě alespoň stručně nastínit i její historický základ.

Dne 14. října roku 1918 oznámil tajemník Národní rady, Edvard Beneš, dohodovým mocnostem fakt, že byla ustanovena prozatímní československá vláda v čele s prezidentem Tomášem Garriguem Masarykem. Ministrem zahraničí byl vyhlášen Edvard Beneš a Milan Rastislav Štefánik zde figuroval jako ministr vojenství. K 18. říjnu rovněž přijal americký prezident Wilson prohlášení československé vlády, čímž uznal vznik Československa jako samostatného státu. Poté zahájil Masaryk svou cestu, již jako prezident, z New Yorku do nově vzniklého Československa. Pondělní 28. říjen byl zpočátku běžným pracovním dnem. Kolem 10. hodiny ranní bylo ale patrné, že na české území přicházejí změny. V ulicích se objevovaly zprávy o tom, že rakouský ministr zahraničí Andrassy rovněž uznal Wilsonův podnět, který vedl k existenci nového československého státu. Andrassyho nota tak oficiálně ve jménu Rakouska-Uherska potvrdila tento významný krok. (srov. Křivánková, 2011, s. 561–563)

„Zatímco se ulice a náměstí plnily místy až k ucpání, z tisíců hrdel zněly národní písně, neznámí lidé se slzami radosti v očích se na setkání objímali, řečníci mluvili k radostně rozrušenému lidu, čeští vojáci okázale odhazovali z čepice tzv. rakouské jablíčko, jiní začali snímat z úřadů rakouské dvouhlavé orly [...]“ (Křivánková, 2011, s. 563) Těmito slovy lze vystihnout nadšení Čechoslováků v den vzniku jejich samostatnosti. Nelze však opomenout ani významnou roli pětice mužů. Představitelé Národního výboru František Škroup, Jiří Stříbrný, Antonín Švehla, Alois Rašín a Vavro Šrobár vydali k nově vzniklému národu své provolání. V něm oznámili skutečnost oficiálního vzniku Československa. 28. října rovněž vydal Národní výbor první zákon. Jeho autorem byl Alois Rašín. 30. října pak vyhlásil Matúš Dula v čele Slovenska spojení Slováků s historickými zeměmi českými v Turčianskom Svätom Martině. (srov. Křivánková, 2011, s. 563–565)

Tento historický vhlad se tedy stává jedním z opěrných bodů naší práce. Právě na něm můžeme pozorovat konkretizaci tematiky, kterou jsme zvolili jako výchozí pro výběr textů současné české historické LDM. Jeho variace budeme pozorovat v próze různého žánrového zaměření literatury populárně-naučné i beletrie.

2.2 Charakteristika současné české populárně-naučné literatury pro děti a mládež s historickou tematikou vzniku Československa

Považujeme za příznivé na tomto místě nejprve zmínit definici populárně-naučné literatury. Ladislava Lederbuchová ve své odborné práci uvádí: „*Jejím cílem je šířit poznatky z různých oborů způsobem přístupným i čtenářům neodborníkům.*“ (Lederbuchová, 2002, s. 186) Svou povahou se tedy řadí pod úroveň literatury věcné, jinak nazývané i jako literatura odborná. Pokud se pokusíme převzít toto pojetí v tendencích LDM, můžeme ji interpretovat jako literaturu, která se snaží předávat poznatky formou srozumitelnou pro dětské a dospívající čtenáře. Pokud pokročíme v této charakterizaci dále, a to ke spojení s námi zvolenou tematikou současné české historické LDM, budeme se orientovat na knihy, které se snaží interpretovat české dějiny mladým příjemcům těchto textů. V těsnějším spojení s konkrétní tematikou vzniku Československa se tedy pokusíme představit publikace různého pojetí.

2.2.1 Komiks

V *Magnetických polích české literatury pro děti a mládež na začátku 21. století* Urbanová poznamenává, že v současné době postrádáme v literární teorii rozpracovanost typů obrázkových knih i navzdory tomu, že tento typ publikací významně zasahuje do oblasti LDM. (srov. *Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí*, 2009, s. 23) Zaměřujeme se proto na jeden z jejich typů, komiksy. „*Teoretické uchopení komiksu komplikuje jeho hybridní výtvarně-literární charakter. Komiks nepatří ani čistě do výtvarného umění, ani se nedá snadno vměstnat do literárních škatulek.*“ (Smolíková a kol., 2017, s. 8) Komiks se pohybuje na hranici literárního a výtvarného umění. Lederbuchová pak definuje komiks obdobně, tedy jako žánr, který se řadí do literární oblasti díky své epické povaze a jazyku, i když vychází z výtvarného základu. (srov. Lederbuchová, 2002, s. 150)

V rámci naší práce se ale můžeme přiklonit k hledisku, které na komiks nahlíží jako na žánr s literární složkou. Jeho podstatným rysem je mimo jiné i čtivost. Abychom komiksu porozuměli, musíme jej číst. Proto je zde důležitá nejen role výtvarníka, ale i scenáristy, který se vyjadřuje slovy v promluvách postav, popisech scén, záběrech aj. Vzhledem k tomu, že jsme se zaměřili na výběr tematicky specifických děl, můžeme vycházet z pojmu tzv. vzdělávacího komiksu. Jedná se o typ, který ve velké míře využívají například zahraniční jazykové učebnice, pozvolna pronikající i do českých škol. Avšak faktem zůstává, že pro

české učební materiály není komiks (až na výjimky) příliš typický²². Povzbudivě proto působí současné úsilí o jeho prosazení, což se pokusíme demonstrovat i v naší práci.

Typický rys komiksu, se kterým se budeme potýkat, je především jeho často nespécifikovatelné věkové určení. Některé z knih, které jsme do našeho výběru zahrnuli, balancují na pomezí LDM a literatury pro dospělé. Široký rozptyl je dán především přístupností samotného žánru. Komiks tedy zaujme i nenáročného dospělého čtenáře. Obrazové vyprávění příběhů, často užívaný vtip a zkratkovitost celého podání tvoří velmi přitažlivou formu pro dětského i dospívajícího čtenáře. Jak prokazujeme na výběru konkrétních děl, autoři se v současnosti nebojí využívat tento žánr i pro palčivá a historická témata, jako jsou války, bezpráví apod. Kromě toho jej ale v našem případě využívají i pro zobrazení životů významných historických osobností. (srov. Smolíková a kol., 2017, s. 7–9)

2.2.1.1 Vznik Československa v komiksové tvorbě

I když se orientujeme na mapování tvorby od roku 1989, všímáme si, že díla, která jsme posoudili jako vhodná pro náš výběr, vychází spíše ze současné komiksové produkce. První publikací, kterou bychom v tomto přehledu chtěli zmínit, jsou *Obrázky z československých dějin* (Albatros, 2011, 1. vydání). Kniha vyšla pod vedením autorů Jiřího Černého a Jaroslava Veise s ilustracemi Barbory Šalamounové. Volně navazuje na reedici *Obrázků z českých dějin a pověstí*²³ a pokračuje *Obrázky z moderních československých dějin: 1945–1989*²⁴. Ilustrované panely jsou zde doplněny bublinami promluv postav a recitativem²⁵. Z 28 kapitol se vzniku Československa věnuje především část s názvem *28. říjen 1918*. Stejně jako ostatní kapitoly je i tato část doplněna závěrečným souvislým textem s historickými fakty. Vzhledem ke své povaze je dílo v závěru doplněno i *Slovníčkem* obsahujícím překlady cizojazyčných promluv postav z němčiny a slovenštiny. Kniha je určena čtenářům od 10 let a může

²² Své specifické místo nemá ani v RVP ZV a ani ve školách není zcela jasné, kteří pedagogové by se měli tomuto žánru v rámci své výuky věnovat. Přesto je komiks pro učitele obohacujícím prvkem výuky. (srov. Smolíková a kol., 2017, s. 8–9)

²³ 1. originální vydání pochází z roku 1980 a v této úpravě vyšla kniha ještě dvakrát. Po roce 1989 však byla upravena. V novém provedení tak vyšla poprvé v roce 1996 a do roku 2019 vyšla v dalších 6 vydáních.

²⁴ Dílo vyšlo v 1. vydání roku 2016 a ve 2. vydání roku 2018 jako rozšířená úprava.

²⁵ Recitativ je definován jako text vyprávěče, který bývá umístěn v rámečku. Nebývá pak spojen s žádnou postavou ani zdrojem hlasu a popisuje nebo doplňuje, co se děje ve vymezeném ilustrovaném úseku. (srov. Smolíková a kol., 2017, s. 12)

zasáhnout do celého námi vymezeného čtenářského spektra²⁶. (srov. Černý a Veis, 2011, s. 8–124)

Další publikací, která stojí v tomto přehledu za zmínku, **Češi 1918: Jak Masaryk vymyslel Československo** (Mladá fronta, 2013, 1. vydání), je kniha vhodná spíše pro starší čtenáře, tedy pro žáky v rozmezí 14–15 let²⁷. Autorem je Pavel Kosatík a ilustracemi ji opatřil Petr Novák alias Ticho762. Vznikla jako první z 9 dílů série Češi²⁸. Motivací autora pro sepsání knihy byl fakt, že československý stát vznikl ve své době zásluhou převážně jedné osobnosti, Tomáše Garrigua Masaryka. Dílem se proto snaží odpovědět na otázku, jak se mu podařilo ovlivnit světové politiky k podpoře myšlenky vzniku nového státu. Pět základních kapitol²⁹ doplňuje část s názvem *Fin* s popisy zobrazovaných historických postav. Dále pak podkapitola s názvem *Jak to šlo (dějiny Masarykovy zahraniční akce)* jako bodový soupis významných historických událostí, které ovlivnily vznik Československa. Doprovodným prvkem je tu i vložený příběh boxera Vávry, který symbolicky dotváří historickou událost svým zápasem, jako záznamem tvrdého boje Československa za svou samostatnost. Výborně tak dokresluje bojovnou atmosféru důležitých politických jednání.

Námi vymezenému historickému tématu se zde věnuje především závěr 2. kapitoly s názvem *Faciendum est*³⁰. Zaznamenává Masarykova jednání, která musel absolvovat při boji za samostatnost nového státu. Klasické komiksové zpracování je doplněno i záběry, které prolínají tuto dějovou linii s doprovodným boxerským zápasem. Vložen je tu taktéž doplňující souvislý text s historickými fakty. Kapitola je zakončena příjezdem Masaryka do nově vzniklého Československa. (srov. Kosatík, 2013, s. 2–80)

Další z řad komiksových knih, ve kterých nalezneme popis události vzniku Československa, je na sebe navazující dvojice z ediční řady Naše země ***Ilustrované dějiny naší země pro děti i dospělé + komiks*** (Rubico, 2013, 1. vydání) a ***To jsou naše dějiny*** (Rubico, 2015, 1. vydání). Obě díla vznikla v dílně spisovatele Petra Dvořáčka a ilustrátora

²⁶ Blíže viz kapitola Obrázky z československých dějin.

²⁷ Tzn. žáky 9. ročníku základní školy.

²⁸ Jedná se o tituly: *Češi:1938: Jak Beneš ustoupil Hitlerovi*, *Češi:1942: Jak v Londýně vymysleli atentát na Heydricha*, *Češi:1948: Jak se KSČ chopila moci*, *Češi:1952: Jak Gottwald zavraždil Slánského*, *Češi:1968: Jak Dubček v Moskvě kapituloval*, *Češi:1977: Jak z rock'n'rollu vznikla Charta 77*, *Češi:1989: Jak se stal Havel prezidentem*, *Češi:1992: Jak Mečiar s Klausem rozdělili stát*.

²⁹ Jedná se o Prolog, 1. kapitolu, Intermezzo jako vložený doprovodný *Příběh boxera Vávry*, 2. kapitolu a Epilog.

³⁰ Jde o latinský výraz překládaný jako „budiž“. Blíže viz *Faciendum est*. In: *Genealogie.nka.cz* [online]. [cit. 28.10.2020]. Dostupné z: <http://genealogie.nka.cz/?page_id=216>.

Josefa Quise. Primárně jsou určena dětským čtenářům jako základní historický přehled našich dějin. V obou autor zdůrazňuje poučení o českých dějinách od nejstarších dob v přitažlivé komiksové formě. (srov. Dvořáček, 2013, s. 2; 2015, s. 2) Ve 47 kapitolách je zobrazena naše historie od doby pravěku až po současnost. Ve svém závěru pak obsahují velmi přehledný soupis mapující významné historické osobnosti. Rovněž zde nechybí chronologický přehled dobových uměleckých slohů.

Vydání z roku 2015 *To jsou naše dějiny*, je sestaveno z komiksových příběhů doplněných úvodním a závěrečným recitativem. Vzniku Československa se v obou publikacích věnuje část *Konečně sami*. Opět je zde popsána dobová atmosféra a základní dění vedoucí ke vzniku nové republiky. V tomto rámci jsou knihy naprosto stejné. (srov. Dvořáček, 2015, s. 2–101) Avšak v *Ilustrovaných dějinách naší země pro děti i dospělé + komiks* z roku 2013 je ke každé kapitole přidána strana s dalším rozšířeným výkladem. Jedná se o graficky oddělené sloupce s vysvětlením pojmů či bližším popisem událostí³¹. (srov. Dvořáček, 2013, s. 2–183)

Ke komiksovému mapování naší historie se přiklání i autor Zdeněk Ležák ve spolupráci s komiksovým kreslířem Jakubem Duškem. Jejich *100 let Československa v komiksu* (Edika, 2018, 1. vydání) tvoří 8 dějinných výkladových částí s podkapitolami popisujícími dekadický historický vývoj do vzniku České republiky. Jejich součástí je i 8 komiksů, které ztvárňují vykládaná fakta. Naší práce se dotýká svým námětem část první a její podkapitoly s názvy: *Nedostatek lidí i potravin, Českoslovenští válečníci, Složitě vztahy na Slovensku a První vláda a parlament*³². Stěžejní je tedy pro nás komiks *1918 Jak vznikalo Československo*. Typicky zobrazuje dění kolem budování republiky od počátečních válečných jednání k samotnému procesu vzniku a následně podobě nového státu. Svým zpracováním je kniha vhodná pro starší školáky, ale dozajista zaujme i čtenáře dospělého. (srov. Ležák, 2018a, s. 4–22)

Osobnost Tomáše Garrigua Masaryka spojuje poslední publikace tohoto komiksového přehledu. Dva autoři se nechali inspirovat již dříve sepsanými *Hovory s T. G. Masarykem*³³ Karla Čapka. Na motivy této knihy zpracovali komiksové biografie tohoto velikána našich

³¹ Pro kapitolu *Konečně sami* to tak znamená rozšíření o medailon *Tomáš Garrigue Masaryk a Karel I.* Dále rozšíření o medailon *28. říjen a Sudety* či rozšířený výklad s názvem *Válka o Slovensko*. (srov. Dvořáček, 2013, s. 145–147)

³² Další podkapitolou, která se ale příliš nedotýká povahy naší práce, je *Na hranicích i ve světě*. (srov. Ležák, 2018a, s. 19–20)

³³ Tato kniha byla sepsána na základě přátelských rozhovorů Tomáše Garrigua Masaryka se spisovatelem Karlem Čapkem. S Čapkem se Masaryk seznámil roku 1925 a dílo vzniklo jako vzpomínky na život téměř osmdesátiletého prvního prezidenta Československé republiky. (srov. Soubigou, 2004, s. 225)

dějin, které v sobě nesou i nedílnou součást v podobě historie vzniku československého státu. U příležitosti stého výročí vzniku republiky se o dílo této povahy pokusila Amálie Kovářová za ilustračního doprovodu Petra Šrédla v podobě knihy *TGM Komiksový příběh* (CPress, 2018, 1. vydání).

Kovářová pracuje především se symbolikou osobnosti Masaryka. Komiks prezentuje 11 kapitol včetně prologu a epilogu. Objevuje se tu nejen klasický komiksový koncept, ale i textové části popisující dění v soudobé společnosti včetně Masarykova života. Komiksy pak zachycují některé důležité momenty spojené s jeho osobností. Najdeme zde ale i speciální, graficky oddělené strany s přepisem dobového tisku, významných dokumentů nebo map aj. Autorka tak pracuje s různými druhy zdrojů. Vzniku Československa se v knize věnuje především závěr kapitoly osmé, *Masarykova československá odysea*³⁴. V jejím textovém doplnění nalezneme i chronologický soupis průběhu dnů před vyhlášením nové republiky. (srov. Kovářová, 2018, s. 7–96) Kniha nemá opět vyhraněného čtenáře, ale svou povahou je přístupnější než *Češi 1918: Jak Masaryk vymyslel Československo*. Zároveň ale jistě osloví i čtenáře dospělého.

Do avizované podoby se snažil vměstnat i již zmiňovaný autor Zdeněk Ležák, tentokrát s knihou *TGM* (Argo, 2018, 1. vydání). K ilustrační spolupráci přizval Petra Holmana. Autor zde směřuje k popisu Masaryka jako osoby, nikoli jen jako jednoho ze symbolů vzniku Československé republiky (srov. Ležák, 2018b, s. 2). Vypravěčem je sám Tomáš, který popisuje svůj život od narození až do smrti. Zaznamenává důležitá jednání, události a rozhovory, které vedly i ke vzniku samostatného Československa.

Nenajdeme zde ale bližší rozčlenění textu. Účelu této práce se zde věnují především strany 102–109. Kniha je vhodná pro čtenáře od 11–12 let. Na konci komiksu najdeme část věnovanou Masarykovým výrokům a schůzkám se spisovatelem Karlem Čapkem. Nakonec pak autor dodává: „*Náš komiks z Čapkova díla vychází a sleduje jeho životopisnou část. [...] Přestože existují názory, že Čapkova verze Masarykova životopisu je do značné míry nepřesná a objevují se stále nové skutečnosti a teorie o životě našeho prvního prezidenta, my se zcela záměrně držíme verze původní.*“ (Ležák, 2018b, s. 118) Ležák tak cíleně naráží na možnou Čapkovu literární úpravu některých faktů, kterou však vědomě přebírá a chápe jako hodnotnou.

³⁴ I když je pak 9. kapitola pojmenovaná *Vznik Československa*, pojednává spíše o Masarykově osobním životě a evropském poválečném uspořádání. (srov. Kovářová, 2018, s. 76–82)

2.2.2 Hravé dějiny

V této sekci se zaměříme na publikace, které předávají historickou látku zábavnou formou. Setkáme se s různými možnostmi, kterými se spisovatelé snaží své čtenáře zaujmout. Jak píše Urbanová: „*Autoři nabízejí čtenářům různé druhy narativních³⁵ strategií, různé žánrové útvary, odlišné typy zpracování, a také disponují rozdílnými kompetencemi.*“ (Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí, 2009, s. 24) Dále zdůrazňuje, že narativita tohoto druhu literárních děl vychází z příběhovosti i temporality³⁶, způsobu vystupování vypravěče či řečového projevu. Proto zde uvedeme takové knihy, které zaujmou čtenáře neobvyklým zpracováním, často dokresleným rébusy, úkoly, hádankami aj.

Dominují zde i obrazové příběhy. Umělecké a originální zpracování látky v tomto případě směřuje ke spojení historie s člověkem, společností, kulturou aj. Často zde narážíme na zprostředkování dějin skrze osobní příběh. Náš přehled tak nabízí různé formy, od leporela³⁷ po hravé puzzle. V této pestré škále proto záleží na samotném čtenáři, jakému kódu zpracování dává přednost. (srov. Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí, 2009, s. 24–25)

2.2.2.1 Vznik Československa ve hravé formě

První známou autorkou, která zahájí svým slavným leporelem tuto část naší práce, je Lucie Seifertová s jejími *Dějiny udatného českého národa a pár bezvýznamných světových událostí* (Knižní klub, 2003, 1. vydání). Na nich se podílela nejen po stránce textové, ale i ilustrační. Kniha je určena dětem i dospělým. Leporelo dosahuje rozměru 9 m a je věnováno

³⁵ Jde o výraz užívaný pro vyprávěcí styl. Blíže viz Narativní. In: *Internetová jazyková příručka* [online]. [cit. 05.11.20]. Dostupné z: <<https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=narativn%C3%AD>>.

³⁶ Internetová jazyková příručka vysvětluje toto podstatné jméno jako označení pro vyjádření časového zařazení děje. Blíže viz Temporální. In: *Internetová jazyková příručka* [online]. [cit. 05.11.20]. Dostupné z: <<https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=tempor%C3%A1ln%C3%AD>>.

³⁷ Josef Peterka charakterizuje tento pojem jako jeden z klasických žánrů LDM. Jedná se tedy o obrázkovou knížku s minimálním textem. Dříve bylo leporelo charakteristické zejména pro nejmenší čtenáře. Dnes však není výjimkou, že vznikají i pro čtenáře staršího věku. Knihy tohoto typu jsou často tvořené z tuhého papíru a jsou seskládány do rozkládacích harmonik. (srov. Peterka, 2007, s. 280)

přátelům a rodině autorky. Má celkem 22 dílů³⁸. Obsažena jsou zde fakta z naší historie od doby lovců mamutů po současnost. Nechybí zde ani kreslené postavičky s komiksovými promluvami. Jednu stranu leporela tvoří barevné provedení základními dějinami. Stranu druhou pak černobílé provedení se zajímavostmi a doplňujícími informacemi. Pro naši práci je nejdůležitější kapitola *Vznik ČSR*, kde autorka pojednává nejen o historii vzniku Československa, ale taktéž o době a její společnosti, umění, kultuře, vývoji techniky či světovém dění. Ze zadní strany ji doplňuje bližší popis 1. světové války.

Text je psán zkratkovitě a věcně, v poznámkách s tabulkami i bohatými ilustracemi. (srov. Seifertová, 2003, s. 19. díl–19. zadní strana) Podle autorské předlohy byl vytvořen i animovaný seriál České televize pod názvem *Dějiny udatného českého národa* nebo výstava, s níž autorka procestovala nejen naši republiku, ale i různá evropská města či Spojené státy americké. Kniha získala i řadu ocenění jako Magnesii Literu za knihu roku 2003 pro děti a mládež, Zlatou stuhu v kategorii Literatura faktu a populárně naučná literatura pro děti za rok 2003 a Zlatou pečeť za polygrafické zpracování. Blíže viz *Dějiny udatného českého národa*. In: *Lucie Seifertová* [online]. [cit. 29.10.2020]. Dostupné z: <<https://seifertova.cz/produkty/dejiny-udatneho-ceskeho-naroda/>>.

Koncept díla ve formě kapitol z českých dějin, doplněný stranami s dílky puzzle, které dotváří dobovou ilustraci, zvolil ve svých *Dějínách českých zemí: poskládej střípky z české historie* (Sun, 2013, 1. vydání)³⁹ Ladislav Niklíček. Ilustrační část, zpracovanou do specifické formy, ztvárnil José Pérez Montero. Koncept je sestaven z 5 částí⁴⁰. Kniha je vhodná pro děti od 9 let. Naší tematiky se dotýká poslední kapitola s názvem *Národní obrození a cesta k českému státu*, kde autor zdůrazňuje průběh 1. světové války a vznik Československa jako významné pilíře dovršení procesu našeho národního uvědomění. (srov. Niklíček, 2013, s. 10)

K původnímu účelu oslav jubilea naší republiky byla sestavena kniha Lenky Pecharové, *Po stopách stoleté dámy: Naše země 1918–2018* (Portál, 2018, 1. vydání). Ilustracemi ji opatřil Lukáš Fibrich. Je určena čtenářům od 10–11 let. Již v *Úvodu* autorka využívá prostor

³⁸ Jelikož nemá kniha číslované strany a jedná se o tento netypický formát, držíme se i v rámci citování autorčina vymezení. To znamená, že přední barevnou stranu knihy označujeme číslem dílu a zadní stranu číslem, které uvádí v obsahu sama autorka.

³⁹ Knihu doplňuje historickými informacemi a systematickým přehledem publikace *Dějiny českých zemí od Sámovy říše po vznik České republiky*. (srov. Niklíček, 2013, s. 12) Blíže viz podkapitola Autorská interpretace dějin.

⁴⁰ Ty jsou věnované např. Karlu IV., husitům, Habsburkům či Národnímu divadlu. (srov. Niklíček, 2013, s. 1–10)

k blahopřání republiky a jejímu výročí. Jednotlivé kapitoly jsou dány roky existence republiky do roku 2018. Odrážkový text zde dokreslují poutavé ilustrace⁴¹. Výjimkou pak nejsou ani úryvky z dobového tisku nebo dobové citáty. Každá kapitola je ukončena rébusem či úkolem. Pro nás nejdůležitější kapitoly 1918 a 1919 pak popisují základní dobové dění a jeho souvislosti. V závěru se nachází i *Abeceda Československa*⁴², která slouží jako návod pro různě modifikovatelnou hru, a část *Řešení rébusů* s výsledky kvízů. V neposlední řadě zde najdeme i kapitoly *Prameny – noviny a časopisy* jako přehled citovaných dobových periodik, případně online zdrojů, či *Literatura* se soupisem použitých literárních zdrojů. Tím autorka podkládá pravdivost předávaných informací⁴³. (srov. Pecharová, 2018, s. 5–181)

Výčet této specifické literární produkce zakončíme publikací *České státní svátky* (Albatros, 2020, 1. vydání) Šimona Tatička s výraznou výtvarnou složkou Lukáše Urbánka. Kniha je určena čtenářům od 10 let. Hned na začátku se seznamujeme se 4 kreslenými dětskými postavami, které dílo provázejí a interpretují čtenáři důvody oslav státních svátků. Prolínají se textem s komentujícími komiksovými bublinami. Text je prokládán řadou ilustrací, fotografiemi či graficky oddělenými zajímavostmi. Třináct základních kapitol chronologicky řazených státních svátků doplňují navazující tzv. svátky ostatní⁴⁴. Základní části mají i své jednotlivé podkapitoly. Na konci každé se pak nachází souhrnný kvíz. Naši problematice se zde věnuje především část svátku *28. říjen Den vzniku samostatného československého státu*. Vysvětluje historické pozadí vzniku Československa a obsahuje úryvek z dobového dokumentu. Naše téma dále rozvádí podkapitoly *Legionářům zdar! Byli skvělí!* a *Československo do toho!* nebo *V roce 2018 uplynulo od 28. 10. 1918 právě 100 let a oslavy byly bombastické*⁴⁵. Obsahem celé kapitoly je opět i závěrečný kvíz. (srov. Tatiček, 2020, s. 122–143)

⁴¹ Některé ilustrace doprovází i komiksový text. (srov. Pecharová, 2018, s. 5–173)

⁴² Hra je určena k připomenutí zajímavých událostí v souvislosti s vývojem Československé republiky a nabízí přehled pojmů s jejich vysvětlením. Představuje i své různé modifikace, jako například formu AZ kvízu. Případně jeden z žáků předřikává abecedu a poté, co je zastaven, je sděleno písmeno, u kterého se abeceda zastavila. Od něj je pak ze seznamu položena otázka. (srov. Pecharová, 2018, s. 174–176)

⁴³ Blíže viz kapitola Po stopách stoleté dámy.

⁴⁴ S dodatečným upozorněním, že publikace se týká svátků stanovených k roku 2020. (srov. Tatiček, 2020, s. 183)

⁴⁵ Dalšími obsaženými kapitolami jsou: *Habsburkové, Habsburkové a zase sami Habsburkové, Tatiček Masaryk i Státní symboly*. Ty jsou však při povaze našeho zvoleného tématu zaměřené na okrajové informace. (srov. Tatiček, 2020, s. 124–136)

2.2.3 Encyklopedie

Rozvoj encyklopedické tvorby souvisí s proměnou společenského kontextu, odrážejícího se i v LDM. Je to období 90. let 20. století, kdy se encyklopedie rodí jako nová větev vědecké literatury faktu. Jejich vznikem se historická tematika posouvá od historické prózy, umělecko-naučné literatury a literatury faktu k lexikografickým a příručkovým formám. Jejich hlavním cílem je otevřené, nebeletrizované zprostředkování přehledných, heslovitě uspořádaných faktů z různých oblastí. Často jsou také doplněny o mapy, grafy, přehledové tabulky apod. (srov. Urbanová a Rosová, 2005, s. 206) S tímto pojetím se ztotožňuje i Ladislava Lederbuchová: „Odborný spis zahrnující výsledky poznání světa v řadě oborů. [...] Zvláštní jsou pak umělecko-naučné encyklopedie určené dětem, představující malým čtenářům výběr informací z různých oblastí poznání [...] v situacích a příbězích blízkých dětské zkušenosti.“ (Lederbuchová, 2002, s. 74) Peterka pak uvádí, že jedním z kritérií, kterým se encyklopedie přibližují dětskému čtenáři, je jejich nikoliv abecední, ale tematické uspořádání. (srov. Peterka, 2007, s. 278)

Rozpětí témat je zde tedy velmi široké. Vědecký přístup, který následně publikace pro předání poznatků volí, se proto určuje věkem adresáta. I když není výjimkou, že encyklopedie mají často příjemce věkově nespécifikovaného. Autorky Urbanová a Rosová také zdůrazňují, že encyklopedie věnované našim dějinám tvoří cykly, které v sobě neskrývají ani výchovné aspekty. Proto zasluhují zvýšenou pozornost. (srov. Urbanová a Rosová, 2005, s. 206–207) Do našeho přehledu jsme tak zařadili příklady typicky graficky zpracovaných encyklopedií.

2.2.3.1 Encyklopedie zahrnující historii vzniku Československa

Vydavatelsky nejstarší encyklopedií tohoto přehledu je *Naše vlast*⁴⁶ (Slovart, 1998, 1. vydání) autorů Pavla Augusty a Františka Honzáka s ilustračním doprovodem Adolfa Borna a jeho kolektivu. Kniha zahrnuje 9 kapitol, věnovaných různým oblastem⁴⁷, které se ve svém celku zaměřují na historii i současnost našeho státu. V závěru pak nalezneme *Přehledy* souhrnně mapující např. panovníky, prezidenty aj. Nechybí zde ani pojmový *Rejstřík*. Text

⁴⁶ Kniha vyšla v celkem 4 vydáních. Poprvé roku 1998, podruhé v roce 2003, ve třetí úpravě roku 2003 a počtvrté v roce 2011.

⁴⁷ Konkrétně se jedná o: *Zeměpis, Hospodářství, Věda, technika a školy, Sport, Příroda, Historie, Stát a občané, Lidé, Kultura*. (srov. Augusta a Honzák, 2011, s. 5)

s poznámkami je přístupný čtenářům různého věku. Tematické odstavce jsou rovněž doplněny ilustracemi a fotografiemi či mapami a portréty významných osobností. K našemu tématu se zde vztahuje především kapitola *1. světová válka a vznik ČSR*. (srov. Augusta a Honzák, 2011, s. 6–176)

Rok po vydání *Naší vlasti* vzniká i dílo Petra Čorneje a kolektivu ilustrátorky Evy Anlaufové, *Ilustrované dějiny: historie českých zemí*⁴⁸ (Fragment, 1999, 1. vydání). Zaměřuje se vedle výkladu historických událostí i na aspekty jako proměny životního stylu, hospodářství, obyvatelstva, kultury či vzdělanosti. Tímto celistvým pohledem na české dějiny od pravěku po pád komunismu nás autor provází v 7 hlavních a 62 dílčích kapitolách. Povahy naší práce se dotýká kapitola *Vznik Československa*⁴⁹. (srov. Čornej, 1999, s. 4–127)

V této části našeho přehledu nás čekají dvě publikace, které spojuje prvek souborného vydání. První, která vychází z edice *Dějiny v obrazech*, je obsáhlá encyklopedie *Dějiny českých zemí v obrazech od pravěku po současnost* (Albatros, 2006, 1. vydání) zmíněného Pavla Augusty a kolektivu autorů. Na ilustrování se tu podílel mj. například Lubomír Anlauf. Publikace vychází z původních 14 částí⁵⁰. V závěru každé z nich se nachází soubor testových otázek. Kniha je určena spíše mladším čtenářům, ale zaujmout může i dospělé. Její závěr tvoří *Jmenný rejstřík* a *Rejstřík pojmů*. Je psána výkladovou formou s odkazy. Nechybí mapy, schémata, tabulky, ukázky dokumentů a fotografií. Pro naši práci jsou nejužitečnější části kapitoly *Československo 1918–1938* jako *Zrození státu* a *Prezident*. (srov. Augusta a kol., 2006, s. 8–970)

V souvislosti s tímto souborem je pro nás podstatná i jeho prvotní samostatná část *Československo 1918–1938* (Albatros, 1992, 2. vydání) Pavla Augusty a Františka Honzáka s ilustracemi Milana Fibingera a Magdaleny Martínkové. Ta se od souboru liší absencí závěrečného testu. Zahrnuje české dějiny od 1. světové války po události roku 1938. 31 dílčích kapitol je určených čtenářům od 10 let. (srov. Augusta a Honzák, 1992, s. 1–67)

⁴⁸ Kniha vyšla celkem v 5 vydáních. Ve třech jako *Historie českých zemí* v letech 1999, 2002 a 2009. Poté pod označením *Dějiny českých zemí* v letech 2003 a 2013.

⁴⁹ Blíže viz kapitola *Historie českých zemí*.

⁵⁰ Jednotlivé díly edice *Dějiny v obrazech*: *České země v pravěku* (1997 a 1999), *Na úsvitu českých dějin* (1993 a 1995), *České země za posledních Přemyslovců* (1993 a 1995), *České země za vlády Lucemburků* (1993), *České země v době husitské* (1994), *České země za Jiřího z Poděbrad a Jagellovců* (1994), *České země v době renesance* (1994 a 1999 dvakrát), *České země v době baroka* (1994 a 1999), *České země v době osvícenství* (1995), *České země v době obrození* (1995), *České země 1848–1918* (1995), *Československo 1918–1938* (1991 a 1992), *Československo 1938–1945* (1995), *Československo 1946–1992* (1997).

Druhým souhrnným dílem jsou i ***Osobnosti českých dějin: 438 nejvýznamnějších osobností v českých zemích*** (Fragment, 2014, 1. vydání) kolektivu tvůrců. Skládá se z původně 10 publikací nakladatelství Fragment⁵¹. Ty byly v roce 2007 vydány v souboru s počtem 438 osobností⁵². V roce 2014 však vyšlo upravené vydání se 439 osobnostmi⁵³. Kniha vytváří soubor se 4 kapitolami, které sdružují jednotlivá starší vydání: *I. Panovníci, královny a slavní vojevůdci*, *II. Čeští spisovatelé, malíři a hudebníci*, *III. Slavní lékaři a průkopníci vědy a techniky* a *IV. Další významné postavy české historie*. Pro povahu naší práce je důležitá část věnovaná *Tomáši Garriguu Masarykovi* z oddílu *I. Panovníci, královny a slavní vojevůdci*⁵⁴. V závěru se nachází i *Jmenný rejstřík*. Kniha je určena pro různé věkové kategorie. (srov. *Osobnosti českých dějin: 438 nejvýznamnějších osobností v českých zemích*, 2007, s. 56–530)

Nejmladším dílem našeho sestaveného encyklopedického výběru jsou ***Všichni panovníci českých zemí od roku 623 po současnost*** (Extra Publishing, 2016, 1. vydání) autorem Terezy Nickel a Heleny Plockové s ilustracemi Jana Hory. Kniha vyšla ve 4 nepozměněných vydáních jako součást edice magazínu *Živá historie* a *Časostroj*⁵⁵. Obsahuje 12 kapitol a závěrečný *Slovníček* s přiblížením historických událostí či pojmů. Mapuje českou historii od 7. století do současnosti. Celkem je zde popsáno 77 osobností naší historie. Součástí výkladu jsou však i kapitoly zaměřené na některé konkrétní dějinné události nebo symboly. Výkladový text je doplněn přehledovými grafy a úvodním textem o osobnosti s datem jejího narození a úmrtí. Dále navíc autoři uvádí i vžitou přezdívku popisované osoby. Pro povahu naší práce je zde nejpodstatnější kapitola *Prezidenti Československa a Česka*. Důležitá je pak zejména její část pojmenovaná jako *Tomáš Garrigue Masaryk*. (srov. Nickel a Plocková, 2016, s. 4–71)

⁵¹ Jednotlivé díly různých autorů vydávané v edici *Odkaz: Panovníci českých zemí* (1992–2011), *České královny* (1998–2011), *Slavní vojevůdci* (1993), *Čeští spisovatelé* (2000–2011), *Osobnosti českého malířství* (1995 a 1998), *Osobnosti české hudby* (2001 a 2011), *Slavní lékaři* (1994 a 1998), *Průkopníci vědy a techniky* (1994–2003), *Osobnosti ducha českých dějin* (1996 a 2003), *České ženy* (2003).

⁵² Dříve vyšel i soubor s názvem *234 Českých osobností* s polovičním počtem osobností. Pro náš výběr jsme zvolili obsáhlejší vydání této publikace. Knihy vyšly v letech 2003 a 2004.

⁵³ Publikace byla rozšířena o osobnost současného prezidenta Miloše Zemana, což není pro povahu naší práce podstatné, proto pracujeme s vydáním z roku 2014. (srov. *Osobnosti českých dějin: 439 nejvýznamnějších českých osobností*, 2014, s. 66–67)

⁵⁴ Původně se jednalo o vydání s názvem *Panovníci českých zemí*. (srov. Čornej, 2004, s. 109–111)

⁵⁵ Jednotlivá vydání vyšla v letech 2016, 2017, 2018 a 2019.

2.2.4 Autorská interpretace dějin

Tato část se zaměřuje na publikace vycházející z encyklopedické povahy. Pokusili jsme se skrze ni ale oddělit ty, které nemají klasické encyklopedické schéma či grafické uspořádání jako výše zmíněné. Vyjadřují tedy popis historických faktů slovy jednotlivých autorů a pracují se souvislejší textem. I když i zde se objeví některá díla zahrnující kvízy zaměřené na souhrnné podání látky, nezařadili jsme je do souboru „hravých dějin“ z důvodu jejich strohosti. Je zde patrné, že primárním záměrem tvůrců nebylo vytvořit hravý koncept svých děl. Bude se jednat o nejobsáhlejší podkapitulu tohoto přehledu, zahrnující taktéž velké množství děl, která na sebe navazují jako jednotlivé reedice.

Setkáme se zde s knihami reflektujícími české národní dějiny, především pak jejich etapu vzniku československého státu. Bude se jednat o literárně zpracované významné historické události a osudy osobností národních dějin na nejrůznějších úrovních. Díla jednotlivých autorů nám také nabídnou možnost srovnání jejich pojetí dějin. Na jedné straně to budou ti, kteří je vyobrazují pomocí biografií vybraných osobností⁵⁶, na straně druhé potom spisovatelé zachycující historii v podobě statického světa. Vycházet budeme také z děl, která naše dějiny mytizují i demytizují a případně vybírají látku s ohledem na národní stereotypy a každodennost. (srov. Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí, 2009, s. 25)

2.2.4.1 Autorská interpretace dějin vzniku Československa

Dějiny českých zemí do roku 2004 ve zkratce (Práh, 2003, 1. vydání) jsou nejstarší publikací tohoto přehledu. Autoři Petr Čornej a Jiří Pokorný ji vytvořili jako „*jakési historické minimum, které by měl znát každý*“. (Čornej a Pokorný, 2003, s. 98) Kniha je tak zaměřena na výkladový text doplněný orientačními postranními odkazy. Určena je čtenářům od 12 let, ale dle zmínek autorů je vhodná i pro dospělé. Členění vychází z 25 kapitol, přičemž čerpá z historie nejstarších osídlení a dostává se až k dějinám nedávným. Povahy naší práce se dotýká zejména 13. okruh s názvem *Vznik Československa*, kde je soustředěna naše pozornost na odkazy s názvy *28. říjen 1918, Pořádek a prosperita hlavní devízou, Slovensko 1918* nebo *Ideje, na nichž bylo založeno Československo, T. G. Masaryk, Ústava*

⁵⁶ V našem případě se bude jednat o osobnost Tomáše Garrigua Masaryka, který se s naším tématem významně pojí.

1920, *Čechoslovakismus a Ekonomická situace*. Zde tedy nalezneme stručný, ale věcný popis procesů, které vznik mladé republiky provázely. (srov. Čornej a Pokorný, 2003, s. 41–45)

Poutavou a osobitou formu reprodukce národních dějin zvolila ve svých **Českých dějinách očima Psa: Kniha druhá** (Albatros, 2006, 1. vydání)⁵⁷ Martina Drijverová za kreslířské podpory Petra Urbana. Tímto 2. dílem navazuje na *České dějiny očima Psa: co bylo, to bylo*. 20 kapitolami nás provází antropomorfizovaná⁵⁸ postava Psa popisující české dějiny od husitství do vzniku Československa. Pes zároveň v příbězích přímo vystupuje. V závěru každé kapitoly se pak nachází souhrn, *CO PES NEVĚDĚL*, který popisuje důležitá historická data. Ve svém závěru obsahuje kniha *UPOZORNĚNÍ*, kde autorka zdůrazňuje své zaměření i na méně významné historické informace. Dílo je určeno čtenářům od 10 let. O tematice této práce vypovídají zejména poslední kapitoly *Pes v první světové válce* a *Pes v novém státě*. V první z nich nacházíme zmínky o Masarykových tendencích pro vznik nového státu a o oslavách vzniku. Stěžejní je ale i kapitola druhá, kde už se dozvídáme více o koncepci nové republiky. (srov. Drijverová, 2006, s. 9–102)

Panovníci českých zemí⁵⁹ (2011, Fragment, 1. vydání)⁶⁰ Martina Pitra jsou dalším příkladem přehledu dějin pro mladší čtenáře o panovnících našeho území napříč dějinami. 25 kapitol doprovází ilustrace Antonína Šplíchala. Svým rozsahem kniha zahrnuje osobnosti od Sába po Tomáše Garrigua Masaryka, jehož kapitola je pro nás zásadní. Pojednává o jeho životě ve spojení s informacemi o zakládání nové republiky. (srov. Pitro, 2011, s. 52–53)

Mapování naší historie od dob vlády franského kupce Sába až po konec vlády komunistické strany v naší zemi se věnovala i Marie Schwarzová ve svých **Dějínách českých zemí od Sámovy říše po vznik České republiky**⁶¹ (Sun, 2009, 1. vydání). José Pérez Montreo

⁵⁷ Bez obsahových změn byla kniha dále vydána roku 2013 a naposledy v roce 2019.

⁵⁸ Výraz je definován ve spojení s pojmem antropomorfismus, tedy přenášení lidských vlastností či charakteristik na nelidské předměty. Blíže viz Antropomorfní. In: *Internetová jazyková příručka* [online]. [cit. 10.11.20]. Dostupné z: <<https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=antropomorfn%C3%AD>>.

⁵⁹ Navazujícím dílem nakladatelství Fragment jsou níže uvedené *Dějiny českých zemí pro děti*.

⁶⁰ Kniha byla vydána podruhé roku 2018 bez obsahových změn.

⁶¹ Kniha vyšla dále v mnoha reedicích, které jsou do 3. vydání obsahově stejné. Autoři ale pozměňovali názvy: *Dějiny českých zemí od Sámovy říše po vznik České republiky* ve 2. vydání (2011) a ve 3. vydání (2013). Dále dílo vyšlo pod označením *Povídání o českých dějinách nejen pro školáky* ve 4. vydání (2013), jako 5. vydání *Příběhy z českých dějin pro malé i větší čtenáře* (2013) a v témže roce 6. vydání *Dějiny českých zemí od Sámovy říše po vznik České republiky: nejen pro školáky*. Nakonec je to pak 7. vydání s názvem *Dějiny českých zemí* (2016). Od 4. vydání tak knihy vycházejí s přílohou *Čeští panovníci*. Ta se dotýká osobností od Sába po Miloše Zemana. (srov. Schwarzová, 2013b, s. 115–123; 2013c, s. 115–123; 2013d, s. 115–123; 2016, s. 115–123)

ji pak doprovodil svými ilustracemi. Hned na začátku autorka odkazuje k nutnému poučení se našimi dějinami. Dílo obsahuje celkem 45 kapitol a je určeno čtenářům od zhruba 10 let. Souvislé výkladové texty jsou doplněny pergamenovými ilustracemi, v nichž jsou zapsána doplňující fakta. Pro povahu naší práce je důležitá zejména 34. kapitola *První republika*, kde nalzáme informace vztahující se k naší vymezenému období. (srov. Schwarzová, 2009, s. 5–92)

Jana Eislerová a ilustrátor Antonín Šplíchal se dostali do pole naší pozornosti dalším nakladatelským počinem vydavatelství Fragment, nyní pod názvem *Dějiny českých zemí pro děti* (2015, Fragment, 1. vydání). Ve 22 kapitolách nám zprostředkovávají české dějiny zahájené pravěkou kapitolou *Věstonická Venuše* a přenášejí čtenáře až do doby sametové revoluce. Autoři odkazují k jednoduché, poutavé a srozumitelné formě díla. Text je ozvláštňen přímou řečí dědečka, vyprávějíciho celý text knihy, a vnuka Jiříka, skrze kterého dědeček obsah adresuje čtenářům od 10 let. Pro naše účely je zde důležitá kapitola *Československá republika*, pojednávající o jejím vzniku a významu Masarykovy osobnosti. (srov. Eislerová, 2015, s. 34–52)

Z výše zmíněné biografie, která v sobě nese odkazy k naší historii, zapadá do našeho výběru kniha *Tomáš Garrigue Masaryk očima slečny Alice a mistra Viktora* (Mladá fronta, 2017, 1. vydání) spisovatele Tomáše Němečka a kreslíře Tomáše Chluda. Vychází jako již třetí díl⁶². Ještě před *Úvodem* tu nalezneme kapitolu *Hlavní postavy*, kde nás autor seznamuje s osobností Tomáše Garrigua Masaryka, jeho dcerou Alicí a básníkem a politikem Viktorem Dykem. Dále jsou zde uvedeny postavy dívky a psa, které nás dílem provází. Poté pokračuje výčet vedlejších osobností. V *Úvodu* je čtenáři představena osobnost Masaryka z pohledu průvodců. Na celkem 19 kapitol navazují závěrečné části *Pro ty, kteří chtějí vědět víc*, které tvoří odkazy na další doplňující literaturu, a *Závěrečný kvíz* v podobě tajenky. Kniha je určena čtenářům od 9 let, ale svým obsahem zaujme dozajista i starší čtenáře. Text je doplněn ilustracemi s komiksovými prvky. Našeho tématu se dotýká zejména kapitola *12. Pryč s mocnárstvím* a *13. Mezi ústřicí a rybou*⁶³. (srov. Němeček, 2017a, s. 5–127)

⁶² Navazuje tak na 1. díl *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky* a 2. díl *Karel IV. očima opata Neplacha a rytíře Smila*. Dále pak následovaly díly *Božena Němcová očima kluka, který nechtěl číst Babičku*, *Marie Terezie očima Marie Antoinetty a generála Laudona* a zatím poslední *Jan Amos Komenský očima Všeživda Všudybuda a Magického Mámení*.

⁶³ Blíže viz kapitola *Tomáš Garrigue Masaryk očima slečny Alice a mistra Viktora*.

V roce 2017 navazuje na tematiku české historie také řada *Dějiny českých zemí* (Sun, 2017, 1. vydání) vycházející pod obměněnými názvy do roku 2019⁶⁴. Ve všech případech se ale jedná o soubornou publikaci kolektivu autorů s výtvarnou složkou Lumíra Kaděry. Za příjemce těchto výborů označují autoři zejména školáky a učitele. Mají je provést klíčovými okamžiky naší historie od příchodu Slovanů po dobu sametové revoluce v celkem 45 kapitolách⁶⁵. Obsáhlejší souvislý text⁶⁶ je doprovázen bohatou ilustrací. Na závěru každé kapitoly se také nachází zhruba 3 opakující souhrnné otázky, na něž publikace odpovídá závěrečnou částí *Řešení*. Na konci knihy najdeme i stručný přehled *Čeští panovníci a prezidenti*. Popsaná historie se tedy dotýká i našeho tematického celku, především pak kapitola 34. s názvem *Československo*. (srov. *Dějiny českých zemí: dějiny, panovníci, otázky*, 2017a, s. 9–132; 2017b, s. 9–132) Ve vydání z roku 2019 můžeme nalézt odlišnosti, především v oddílu o panovnících a prezidentech, který je doplněn ilustracemi. Co je ale nejpodstatnější, liší se zde textový obsah kapitol. Text je v tomto vydání obsáhlejší. (srov. *České dějiny: nejen pro školáky*, 2019, s. 9–109; *České dějiny: od počátku k dnešku*, 2019, s. 9–109; *České dějiny: stručný přehled historických událostí*, 2019, s. 9–109)

Príznačný rok vydání nás odkazuje k základnímu významu sepsání následných dvou publikací, které oslavují 100 let od vzniku našeho státu. *České století: Přelomové události našeho státu 1918–2018* (Albatros, 2018, 1. vydání) Petra Ševce nám předkládá 45 kapitol věnovaných českým dějinám a koncepci českého státu. První kapitolu s názvem *Vznik Československa* klade do období námi avizovaného tématu této práce. Nachází se zde několik podkapitol a text s vyznačenými nejdůležitějšími pojmy. Doprovod vytváří ilustrace s vysvětlivkami. V každé kapitole se objevuje i odkaz *Víte, že* s připomínkou zajímavostí⁶⁷. Dějiny jsou určeny čtenářům od 9 let, ale i starším. V předmluvě autor vyzdvihuje tradici

⁶⁴ V roce 2017 vycházela tato řada pod kompletním označením *Dějiny českých zemí: dějiny, panovníci, otázky* v celkem třech vydáních. Navázala pak na ni řada z roku 2019 pod názvem *České dějiny od počátku k dnešku*, *České dějiny nejen pro školáky* a *České dějiny: stručný přehled historických událostí*.

⁶⁵ U každé kapitoly se nachází pole s názvem *Věděli jste?*, kde autoři popisují zajímavosti, a zelené pole *Pozor!*, které upozorňuje na zásadní fakta. (srov. *Dějiny českých zemí: dějiny, panovníci, otázky*, 2017a, s. 9–132; 2017b, s. 9–132)

⁶⁶ Ten je strukturován červeně zvýrazněnými pojmy, které uvádí data, jména apod. (srov. *Dějiny českých zemí: dějiny, panovníci, otázky*, 2017a, s. 9–118; 2017b, s. 9–118)

⁶⁷ Některé kapitoly doprovází i výčty (např. prezidentů a jejich doby vlády aj.). Příkladem může být 10. kapitola *1918–1938 První republika*. Její součástí je i přehledná časová osa zabírající celou dvoustranu. Zachycuje významné okamžiky v rozmezí let 1918–1938. (srov. Švec, 2018, s. 30–31)

a kladnou povahu národa. Zdůrazňuje postavení české země i v kontextu současné Evropy. (srov. Švec, 2018, s. 5–9)

O zmíněný podobný krok se pokusil i Jiří Martínek ve spolupráci s Hanou Vavřinovou v *Naší republice je 100 let* (Fragment, 2018, 1. vydání). Oslovit může čtenáře od 10 let. V *Úvodu* autor popisuje základní charakteristiku státu. Konceptně je kniha rozdělena do 3 kapitol. V první z nich se autor věnuje našim dějinám od první světové války do nedávné minulosti. Ve druhé popisuje funkčnost státu po stránce politologické a v poslední se zaměřuje na významné osobnosti a jejich úspěchy v různých oblastech. Souvislý text je doplněn i zvýrazněnými pojmy. V některých částech se nachází souhrny důležitých informací či barevné části s nadpisem *Zajímavost*. V úplném závěru autor sepisuje použitou literaturu, čímž odkazuje k monografickému původu díla. Našemu tématu se zde věnují podkapitoly *Vznik Československa 28. 10. 1918* a *Prezident Masaryk*. (srov. Martínek, 2018, s. 7–103)

Poutavá publikace nám již známé dvojice Jana Eislerová a Antonín Šplíchal *Kdo to nezná, není Čech* (2018, Autreo, 1. vydání) je tvořena 23 kapitolami. V závěru obsahuje jednoduchý souhrnný kvíz. Vznikla jako přehled základních informací o naší republice. Kniha je tvořena převážně souvislým textem a běžné ilustrace zde dokreslují i úryvky některých významných dokumentů nebo mapy. V kapitolách se nacházejí i poznámky o tom, co by si měl čtenář zapamatovat. Zvláštní je ale zejména kapitola *Česká republika*, která je ztvárněna převážně grafickou formou, oddělenými odstavci bodově uspořádaných informací. Kapitola 11. *Vznik Československé republiky* se pak vztahuje k naší tematice nejvíce. (srov. Eislerová, 2018, s. 3–47)

Publikace, která navazuje na další dva díly⁶⁸ a vyšla z iniciativy obecně prospěšné společnosti Dny české státnosti jako součást projektu *Můj stát, je Můj stát: putování za prezidenty* (Euromedia Group, 2019, 1. vydání) Martina Velíška a ilustrátora Milana Starého. Zaměřuje se na hledání odpovědí na otázky české státnosti, reprezentace státu či orientaci v současném světě. V *Úvodu* se autor snaží o vysvětlení pojmu prezidentské funkce. Knihou čtenáře provází dětské postavy Eliška a Tomáš a antropomorfní postava průvodce, českého Iva⁶⁹. Následují oddíly věnované jednotlivým osobnostem od Tomáše Garrigua Masaryka po současného prezidenta Miloše Zemana. Nejdůležitější pro naši práci je oddíl *Tomáš Garrigue*

⁶⁸ Jedná se o knihy: *Můj stát: putování s českým lvem za sedmi státními symboly* a *Můj stát: putování za českými patrony*.

⁶⁹ Tato část je psána komiksovou formou. Jelikož ale není příliš obsáhlá a netýká se našeho stěžejního tématu, nebyla po našem uvážení zařazena do komiksové části práce. (srov. Velíšek, 2019, s. 10–15)

Masaryk s dílčími podkapitolami *Charakteristika, Životopis, Dobové souvislosti*⁷⁰. Podstatné jsou například jejich části s názvy *Profesor prezidentem* nebo *Československé království*, které přibližují procesy vzniku nového státu a Masarykovu roli v nich. V závěru je zařazeno *Rozloučení* s komiksem a textem, kde se děti loučí se lvím průvodcem. Dále zde najdeme přehled *V prezidentském úřadě* s fotografiemi prezidentů a obdobími jejich funkce. (srov. Velíšek, 2019, s. 7–163)

2.2.5 Renáta Fučíková jako obrazový fenomén

Výjimečně jsme se rozhodli postavit tuto část na podkladu děl jediné autorky, Renáty Fučíkové. Bylo pro nás obtížné zařadit jednoznačně její dílo do námi vytvořených kategorií, a proto jsme se rozhodli věnovat této významné české autorce a ilustrátorce samostatný prostor. Tento krok tak opíráme i o citaci článku Svatavy Urbanové: *„Fučíková se vyznačuje nezaměnitelným výtvarným rukopisem, patří k nejvýraznějším výtvarníkům střední generace [...]“* (Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí, 2009, s. 29) Taktéž vycházíme z hodnocení její tvorby v příspěvku Martina Reissnera: *„Urputně, trpělivě a bez přerušení se výtvarnice Renáta Fučíková pracovala směrem k vytríbenému autorskému literárnímu výrazu. Z komunikativní a aktivní ilustrátorky, jež s cílem, empatií, ale přitom s vědomím autonomie výtvarné složky knihy spoluvytvářela několik významných titulů posledních let, se stále více posouvá do pozice tvůrkyně spisovatelky.“* (Reissner, 2008, s. 11)

Obrázkové knihy Renáty Fučíkové si tedy dovoluujeme označit za fenomén v prostředí současné české LDM, zaměřené na historickou tematiku, a to i ve vztahu k dějinám vzniku Československa. Autorka v nich totiž často prolíná text s ilustračními a narativními kresbami, čímž prohlubuje jejich význam a intenzivně vtahuje čtenáře do historické doby. Zároveň se jako jedna z mála spisovatelů LDM věnuje historickému žánru napříč různými obdobími stabilněji. (srov. Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí, 2009, s. 26) Při psaní těchto děl Fučíková vychází z důkladného samostudia dané historické látky, které proplétá s vnitřním zaujetím pro osudy popisovaných osobností. (srov. Urbanová, 2010, s. 65) I na tato díla tedy zaměříme v souvislosti s naší tematikou pozornost. Pojdme si tedy nyní tuto tvorbu Renáty Fučíkové blíže představit.

⁷⁰ Dalšími součástmi jsou u všech kapitol včetně zmíněných i podkapitoly *Prezidentské období, Zajímavosti a Rodinné informace*. (srov. Velíšek, 2019, s. 18–159)

2.2.5.1 Vznik Československa ve tvorbě Renáty Fučíkové

První knihou, ve které dějinám vzniku Československa věnuje Fučíková asi největší pozornost, je *Tomáš Garrigue Masaryk* (Práh, 2006, 1. vydání). Je zasazena do edice NEJVĚTŠÍ ČEŠI. V ní se autorka zaměřila na zobrazení a popis životů velikánů naší historie, mj. i Tomáše Garrigua Masaryka⁷¹. Její snahou je tedy seznámit mladé čtenáře s Masarykovým životem a dobou, ve které žil. Výrazné je především výtvarné zpracování. Fučíková se jej snažila připodobnit dojmů dobového tisku, a proto využila okolo dvou set obrázků těsně provázaných s textem. Samotné ilustrace pak často doprovází i komiksová podoba promluv znázorněných postav.

Publikaci opatřila Fučíková i soupisem použité literatury, což odkazuje na její odbornost. Členění celého díla vzniká pomocí nadpisů a časového určení v horním zápatí jednotlivých stran. Autorka tu zařazuje ve spojení s Masarykovým životem i událost vzniku nového státu⁷². Tomuto historickému dění se tedy věnuje především v částech *Čechy a Morava 1918*, *Ženeva*, *Martin*, *Praha 1918* a *Československá republika 1918–1923*⁷³. (srov. Fučíková, 2006, s. 36–38)

S ještě výraznější grafickou stránkou děl se u Fučíkové setkáme v jejích nejnovějších knihách. První z nich je *Dobrých 100* (Euromedia, 2018, 1. vydání). Tato obrazová publikace vznikla jako původní projekt na Fakultě designu a umění Ladislava Sutnara v Plzni. Iniciátorkou jejího vzniku byla právě Renáta Fučíková. Ta ji doprovodila svými průvodními texty, ilustrace vytvořili studenti fakulty⁷⁴. Části proto mají rozmanitý charakter. Zpravidla se zde nachází dvoustrana ilustrací s tučně vyznačeným rokem a krátkým popisem zásadní události, která se odehrála. Poté následuje dvoustrana historického výkladového stručného popisu dějin. Setkáme se zde nejen s komiksy, ale i schematickými popisy předmětů nebo výčty významných osobností dané éry. Odbornou oporou celé práce byla historička Lenka Křížová. Kniha je určena dětem od 6 let, ale díky svému námětu je adresována i čtenářům vyšších věkových kategorií, což zdůrazňuje i níže zmíněná příručka.

⁷¹ Knize předcházela publikace s názvem *Karel IV.*, na které se Fučíková podílela i s Alenou Ježkovou, a dále navázala dílem *Jan Amos Komenský*, které vydala v souběžném anglickém a německém překladu.

⁷² „*Díky této knize mohou mladí mimo jiné pochopit, jak významnou událostí byl pro všechny Čechy a Slováky vznik samostatného Československa.*“ (Fučíková, 2006, s. 48)

⁷³ Blíže viz kapitola Tomáš Garrigue Masaryk.

⁷⁴ Ti se podíleli i na výběru zvolených témat a publikace tak vznikla jako jejich kolektivní dílo ve spolupráci s odborným doprovodem. (srov. Fučíková a kol., 2018, s. 5)

Autorka tedy mapuje posledních 100 let naší republiky, a to od roku 1918 do roku 2018, kde vyprávění zakončuje komentářem k dění nedávných dnů a odkazuje k možným proměnám budoucnosti, kterou držíme ve svých rukou. Už v prologu záměr tvorby zdůvodňuje tím, že ji znepokojuje neustálé předkládání negativních událostí naší historie široké veřejnosti, a zvláště pak dětem. Proto se zaměřila na výběr pouze pozitivních proměn v čase stárnutí našeho státu. (srov. Fučíková a kol., 2018, s. 5–232). „*Chtěla jsem ukázat, že přes všechnu nepřízeň různých neblahých okolností se v naší zemi zrodilo mnoho nádherných kulturních počinů, významných vědeckých objevů nebo výrazných sportovních výkonů. [...] Naše společné dílo tedy předkládá současným dětem takové příběhy z naší historie, na které můžeme být opravdu hrdí, aniž bychom zároveň pociťovali úzkost nebo dokonce bolest.*“ (Fučíková a kol., 2018, s. 5) Pro naši tematiku je zásadní především počátek díla datovaný k roku 1918. Charakterizuje ho především rozsáhlá ilustrace znázorňující krajinu mladé republiky s výkladovým doprovodem Fučíkové, v němž popisuje její vznik. (srov. Fučíková a kol., 2018, s. 6–9)

Součástí knihy je rovněž brožura *Náměty na hry s kartami a práci s knihou*, kterou tvoří 100 karet k jednotlivým událostem, 5 karet k přelomovým událostem, 20 prázdných karet k vlastnímu tvoření, hesla ke kartám na rozstříhání a kartičky k myšlenkovým mapám. Autorkou této metodiky je Nina Rutová. Ta k sestavení tohoto metodického průvodce dodává, že celá práce má sloužit ke sdílení vzpomínek, vědomostí a zážitků. U čtenářů má vyvolat podnět k povídání, naslouchání a vzájemnému obohacování či obecně komunikaci. Knihu tedy lze využít ve škole, doma s rodinou nebo v okruhu přátel. (srov. Rutová, 2018, s. 34)

Další obrazově výraznou publikací je *Historie Čechů v USA* (Práh, 2019, 1. vydání). Renáta Fučíková se zde snaží naznačit již dlouhou dobu trvající pouto mezi naší zemí a Spojenými státy americkými v otázkách obyvatelstva. „*V několika vlnách putovali čeští krajané do neznáma za Atlantikem. Některé hnala do Ameriky touha po náboženské, národnostní či společenské svobodě, jiní hledali lepší uplatnění v zemi velkých možností. Dnes víme, že bez jejich přičinění by se jen těžko zrodilo samostatné Československo [...]*“ (Fučíková, 2019, s. 220)

K propojení historie dvou národů využívá autorka krátkých textů s rozsáhlými bílo modrými výpravnými ilustracemi. Zaměřuje se na reálné osobnosti z různých oborů. Od osudů politiků přes umělce či sportovce a jiné, méně známé. Vždy se pak jedná o Čechy, nebo osoby s českými kořeny, působící v Americe. Vedle toho se ale Fučíková věnuje

i historickému dění, které se s nimi pojí. Kniha obsahuje celkem 7 částí⁷⁵. Na jejich stránkách pak autorka pracuje především se symbolikou bílých, modrých a červených barev, ve kterých je provedena⁷⁶.

Našemu tématu se věnuje především kapitola *III. Noví Američané*. Ve spojitosti s osobností Tomáše Garrigua Masaryka jsou zde v částech *At' žije republika! a Sláva Masarykovi!* popsány okolnosti vznikajícího Československa na pozadí dění mezi českými krajany, kteří v minulosti odešli do této země. Dle našeho názoru je kniha vhodná pro čtenáře od 11–12 let. Zaujme však i dospělý. (srov. Fučíková, 2019, s. 104–112)

2.3 Charakteristika současné české beletrie pro děti a mládež s historickou tematikou vzniku Československa

Jelikož není počet děl této části tolik obširný, můžeme si dovolit charakterizovat tuto produkci již na tomto místě. Zaměříme se zde především na knihy beletristické⁷⁷. Nabídneme prozaická díla, která můžeme zařadit do skloubených kategorií dobrodružného příběhu s dětským hrdinou⁷⁸ na pomezí historického románu a „reportážních pohádek“. Ocitáme se tak na rozhraní různě se mísících žánrů, čímž zprostředkujeme jeden z dalších zásadních rysů současné české LDM. Ať už tedy půjde o výše zmíněné příběhy či pohádky, oba žánry se budou odehrávat v propletení historických událostí vznikajícího československého státu roku 1918.

Příběhy jako historické romány s prvky dobrodružného příběhu s dětským hrdinou nás tedy významně odvádí od původní charakteristiky předávaných faktů v literatuře populárně-naučné, kterou jsme zmiňovali výše. *„Historický román je v podstatě fikce*

⁷⁵ Názvy jednotlivých částí: *I. Objevitelé a poutníci, II. Revolucionáři a vystěhovalci, III. Noví Američané, IV. Mezi válkami, V. Na útěku před totalitou, VI. Na cestě za úspěchem, VII. Na cestě ke hvězdám*. (srov. Fučíková, 2019, s. 6–200)

⁷⁶ Pravděpodobně se tím autorka snaží naznačit stejnou barevnost vlajek obou zemí a tím i jejich propojení.

⁷⁷ S tímto pojmem zde pracujeme podle výkladu *Slovníku literární teorie*. Ten uvádí, že historicky byl tento termín sice chápán jako označení celé oblasti umělecké literatury v protikladu věcné (pod ní pak například i populárně-naučné) literatury. Dnes jej ale chápeme jako označení celé umělecké prózy, a to i té zábavné. (srov. Vlašín, 1984, s. 44)

⁷⁸ Tato próza se vyznačuje přítomností dominujícího hrdiny, který provádí čtenáře dílem. Podle něj se může dále vydělit (zejména v dospívajícím věku) próza určená spíše dívkám a na straně druhé chlapcům, podle pohlaví hrdiny. Tím je umožněno ztotožnění čtenáře s hlavní postavou děje. Důležitá je proto i věková přibližnost se čtenářem. Není výjimkou ani kombinace se zmíněnými dobrodružnými motivy. (srov. Peterka, 2001, s. 206)

o minulosti, kterou sám autor neprožil. Svou fikci opírá o zprostředkované informace (historické prameny). Konstruuje tedy příběh a způsob života, který je nějak (alespoň částečně) doložen a který je závislý na stavu historického poznání. Jazyk vyprávění sice vychází z autorovy přítomnosti, ale obsahuje i určité historizující ‚signály‘ (např. vlastní osobní a místní jména, letopočty, archaismy, dobové realie).“ (Hloušková, 2017, s. 30) Jak tedy z definice vyplývá, historický román navazuje na definování historické literatury, o které jsme se pokusili výše, ale odlišit jej můžeme mírou reflektovaných faktů. Dále se člení do typu mimetického, ve kterém se autor snaží o co nejvěrohodnější napodobení minulosti, dále do typu projekčního, v němž se autor vyjadřuje k současným problémům na historickém pozadí, a nakonec se vyděluje i typ atraktivizační, kde minulost poskytuje pouze historizující rámec a s doloženými fakty se shoduje ve velmi malé míře. K některým z těchto typů se při přehledu knih přikloníme. (srov. Hloušková, 2017, s. 31)

Další z nepříliš obvyklých literárních žánrů, který v tomto výčtu představíme, je tzv. „reportážní pohádka“. Tento méně známý pojem představuje ve svém díle Michaela Vetešková, rozhlasová novinářka a autorka pohádek či divadelních her. Právě povolání novinářky jí bylo inspirací pro sepsání publikace v tomto neobvyklém formátu. O reportážní pohádce tak můžeme hovořit jako o „*nové variantě autorského pohádkového vyprávění, která dětem přibližuje vrcholné dějinné události dialogickou formou*“⁷⁹. (Jak maminka vyprávěla o 20. století) Pozorovat zde můžeme i nový prvek, který se objevuje ve většině děl tohoto výboru, jako soupisy vysvětlivek historického kontextu, které autoři umísťují souběžně s textem po jeho stranách nebo pod něj. Tím zprostředkovávají čtenáři okamžitý zdroj bližšího vysvětlení reálných událostí. Díky tomu se pak tvůrci přibližují i literatuře faktu, jako i populárně-naučnému charakteru⁸⁰. Dalším společným rysem těchto próz je jejich rok vydání. Až na jednu výjimku reedice z roku 2019, vyšla všechna díla k roku 2018⁸¹.

2.3.1 Československý román jako příběh s dětským hrdinou

Zde je tedy na místě zmínit základní informace o dvou vybraných publikacích, které můžeme charakterizovat na pomezí příběhu s dětským hrdinou a atraktivizačního historického románu. Prvním z nich je dílo Venduly Borůvkové v ilustrátorské spolupráci Vojtěcha Šedy

⁷⁹ Blíže viz kapitola Jak maminka vyprávěla o 20. století.

⁸⁰ Blíže viz kapitola Charakteristika současné české populárně-naučné literatury pro děti a mládež s historickou tematikou vzniku Československa.

⁸¹ Důvodem jsou oslavy 100 let od vzniku republiky v roce 1918.

1918 aneb Jak jsem dal gól přes celé Československo (Host, 2018, 1. vydání). Vzniklo k příležitosti výročí vzniku republiky. O tom, že koncept knihy románové povahy, která je doprovázena příběhem dětského hrdiny, jedenáctiletého Jendy Vosiky, se spisovatelce podařil naplnit, svědčí i její literární ocenění.

Dílo nám nabízí obraz minulosti vyprávěný z perspektivy chlapce, který hledá odpovědi na otázku, proč se jeho život proměňuje ve vleku společenských změn doprovázejících vznik nového československého státu. (srov. Čeňková 2019) Ilustrovaný román zobrazuje i sny mladého nadšeného fotbalisty, který se ze dne na den ocitá ve světě mnoha nových pohledů a pravd. 4 hlavní kapitoly pojmenovávají aktuální místa Jendova pobytu⁸². Navazují na ně i jednotlivé podkapitoly pojmenované často podle data. O našem tématu vypovídá především část první *Most: město, kde skončilo jedno veliké kamarádství* a kapitola s názvem *kapitola 1: 28. říjen 1918 pondělí*. Důležitou a výraznou součástí díla jsou rovněž postranní poznámky a ilustrace, které mladým čtenářům přibližují zmíněná historická fakta. Výrazná je i ilustrační složka, která mj. výstižně doplňuje i historické informace. Závěrem kniha obsahuje i části *o autorech* a *poděkování* či *ediční poznámku*⁸³. (srov. Borůvková, 2018, s. 9–212)

Druhým v pořadí je *Vznik ČSR 1918: velezrada se trestá* (Bambook, 2018, 1. vydání) Veroniky Válkové a grafika a ilustrátora Petra Koplá. Spadá do edice *Kouzelný atlas: putování časem*⁸⁴. K této edici a produkci autorky vznikl i speciální web, věnující se tzv. *Bárovkám*, jak sama autorka tyto publikace označuje. Putování dvanáctileté hlavní hrdinky Báry mapuje napříč různými historickými událostmi, které proběhly nejen na území naší republiky, ale i ve světě⁸⁵. Na stránkách 13 kapitol knihy je nám zprostředkováván dobrodružný románový příběh s fantaskními prvky⁸⁶. (srov. Válková)

Uvádí nás do života Báry, která se pravidelně dostává do historie s pomocí atlasu ukrytého na půdě. V tomto případě se Bára dostává do čerstvě vznikajícího Československa. Na malém městě prožívá relativně klidný konec 1. světové války. Jednoho dne je ale zatčena za velezradu, za kterou má být popravena. Nakonec vše končí ku prospěchu hrdinky. Podstatná

⁸² Názvy kapitol: *Most: město, kde skončilo jedno veliké kamarádství*, *Praha: město fotbalu zaslíbené, kde se peče republika*, *Brno: město kde ožívají rodinná tajemství*, *Podkarpatsko: krajina divoká, kde všechno začne znovu*. (srov. Borůvková, 2018, s. 9)

⁸³ Blíže viz kapitola *1918 aneb Jak jsem dal gól přes celé Československo*.

⁸⁴ V této edici vyšlo dále 25 knih. Blíže viz PhDr. Válková Veronika. In: *bambook* [online]. [cit. 05.11.2020]. Dostupné z: <<https://www.bambook.cz/autor/phdr-valkova-veronika/>>.

⁸⁵ Nakladatelství Grada k nim vydává i pracovní listy a další doplňující materiály. (srov. Válková)

⁸⁶ Zásadním prvkem, který takto do díla zasahuje, je *Kouzelný atlas*. Skrze něj hrdinka uniká do nereálného světa. Obraz fantaskní reality tedy vytváří tím, že se přesouvá do minulosti. (srov. Peterka, 2001, s. 245)

je ale zejména doba, do níž je kniha zasazena. Zmínky o založení československého státu se tak proplétají celým příběhem probíhajícím v minulosti. Zvláště důležitý je pro nás závěr knihy, její 12. kapitola, kde už se dostává Bára do víru oslav a napětí během vzniku nového státu. V kapitole 13. pak autorka čtenáři nabízí navazující poznámky hrdinky k celému dějinnému procesu, kde nevynechává zásadní historická fakta⁸⁷. Dílo se tak pokouší předat čtenáři přehled dějinných faktů nenásilnou a poutavou formou. (srov. Válková, 2018, s. 2–175)

2.3.2 Československé „pohádky“

Zvláštní formát typu „reportážních pohádek“ jsme představili výše. Dílo Michaely Veteškové, které ilustračně doplnila Lenka Janská, *Jak maminka vyprávěla o 20. století* (Verzone, 2018, 1. vydání) se sedmi pohádkami, bylo o rok později přepracováno a rozšířeno jako *Jak maminka vyprávěla o Československu* (Verzone, 2019, 1. vydání)⁸⁸. Všechny „pohádky“ vycházejí z kontextu pozdního maminčina příchodu z práce. Aby vynahradila čas strávený prací svým dětem, vypráví jim před spaním pohádky stylizované podle reportáží, které přes den jako novinářka zpracovává⁸⁹. Tím vzniká i neobvyklý formát autorčina vyprávění. Pro podstatu naší práce jsou zajímavé především „pohádky“: *Jak maminka zazpívala hymnu aneb Vznik Československé republiky roku 1918* a *Jak maminka zachránila šaty filmové hvězdy aneb První republika*. Důležitou součástí knihy jsou i odstavce doplňující historická fakta. Autorka je řadí vždy pod text „pohádek“. Nazývá je jako *Vysvětlovníček* a dokresluje jimi dějinné pozadí, k němuž se maminčiny příhody vztahují. V závěru knihy uvádí i jeho přesné zdroje⁹⁰, čímž knize dodává jistou odbornost. (srov. Vetešková, 2018, s. 6–53)

⁸⁷ Jako formu záznamu autorka využívá i chronologickou tabulku, kterou si hlavní hrdinka zapisuje jako záznam z jedné ze svých historických cest. (srov. Válková, 2018, s. 172–173)

⁸⁸ Proti původnímu vydání pod názvem *Jak maminka vyprávěla o 20. století* je kniha rozšířena o 4 „pohádky“, jejichž obsah ale nezasahuje do naší práce: *Jak maminka vyplašila zloděje aneb O prvorepublikovém ministru financí*, *Jak to dnes měla maminka napínavé aneb O politických procesech padesátých let*, *Jak maminku zavřeli na výstavě aneb Sametová revoluce 1989* a *Jak maminka viděla vilu Tugendhat aneb Jak se rozpadlo Československo*. Dále ji pak doplňuje i samostatně vydaná *Příručka mladého novináře* pro podporu výuky mediální výchovy žáků 1. stupně základních škol. (srov. Vetešková, 2019, s. 82–84)

⁸⁹ Autorka vychází z vlastního života. (srov. Pustějovská 2019)

⁹⁰ Blíže viz kapitola *Jak maminka vyprávěla o 20. století*.

3 Charakteristika vybraných knih

Tato kapitola naší práce bude zaměřena na charakterizaci knih, které jsme vybrali jako nejreprezentativnější tituly pro následnou tvorbu pracovních listů a jejich metodické zpracování ve smyslu rozvoje ČG a strategií pro rozvoj čtenářství. Při výběru stěžejních titulů jsme vycházeli z nabízeného výše popsaného souboru současné produkce LDM, zaměřeného na historické téma vzniku Československa. Soupis tak vychází jak ze sekce populárně-naučné, tak i beletristické. Celkem zde představíme sedm publikací, které reprezentují námi vymezené skupiny. Konkrétně jde o knihy: *1918 aneb Jak jsem dal gól přes celé Československo*, *Dějiny českých zemí*, *Jak maminka vyprávěla o 20. století*, *Obrázky z československých dějin*, *Po stopách stoleté dámy*, *Tomáš Garrigue Masaryk a Tomáš Garrigue Masaryk očima slečny Alice a mistra Viktora*. Jejich názvy pak v přehledu řadíme abecedně.

Tituly se pokusíme přiblížit v souvislosti s jejich tvůrci, ať už spisovateli, či ilustrátory. Jejich základní strukturu vymezuje již předešlá kapitola Charakteristika současné české populárně-naučné literatury pro děti a mládež s historickou tematikou vzniku Československa. Zaměříme se proto na doplňující komplexní informace, tedy bližší popis kapitol vztahující se k naší tematice, případně na celkové obsahy.

3.1 1918 aneb Jak jsem dal gól přes celé Československo

Dnes již třiadvacetiletá autorka Vendula Borůvková vystudovala střední knihovnickou školu a poté divadelní dramaturgii v Brně. Její dramaturgické působení se tedy pojí například se scénou HaDivadla nebo Divadla v 7 a půl, pro jejichž scény vytvořila i několik her. Dramatické tvorbě se však věnovala i ve spolupráci s Českým rozhlasem, pro nějž sepsala např. pohádku *Medvěd Čokoláda* aj. Spisovatelsky se představila už s cestopisnou knihou pro děti *Annie a berlepsy*. V současné době je šéfredaktorkou časopisu 100+1 historie. (srov. Borůvková Vendula 2018)

Autorčina nejaktuálnější kniha *1918 aneb Jak jsem dal gól přes celé Československo* tak vznikla na popud redaktorky dětské literatury v nakladatelství Host, Evy Sedláčkové, která pro svůj záměr vydat dětskou knihu k výročí vzniku republiky oslovila právě Borůvkovou. Tato šťastná volba se pak projevila i při udílení cen Magnesia Litera, kde získala v kategorii pro děti a mládež ocenění za rok 2019. Nominovaná pak byla například i na prestižní cenu Zlatá stuha.

Borůvková publikaci vytvořila ve spolupráci s komiksovým tvůrcem Vojtěchem Šedou. Kontrast zde vytváří dvojstrany označující nové kapitoly knihy. Sytě červená barva s černými kresbami se tak striktně odděluje od černobílých skicových obrázků v obsazích jednotlivých částí. Barvy zde ale sehrávají i jinou úlohu. Původní černý text je v některých částech narušen modrým odstínem v případě, kdy je původní vypravěč nahrazen jiným mluvčím. Právě i využití vypravěčů, např. německého nebo ruského chlapce či židovské dívky a slovenského komunisty, má v autorčině podání symbolizovat národnostní problémy a názorovou různorodost nově vznikajícího Československa. Přitom jsou ale postavy, které hrdinu ve vyprávění střídají, jeho vrstevníci. (srov. Drahoňovská 2019)

K tematice naší práce se vyjadřuje začátek celé knihy. Nacházíme se ve městě Most, kde žije rodina Jendy Vosiky, vypravěče. Středobodem jeho života je fotbal. 28. října 1918 se ale začíná jeho život nečekaně měnit. Jeníkův otec, učitel a zapálený vlastenec, se ve svém synovi snaží probudit zájem o soudobé dění. Daří se mu to však jen s částečným úspěchem. I když Jenda vnímá některé změny, které zmítají celou společností, duchem je neustále u své oblíbené hry a kamarádů. Až posléze vnímá intenzivněji. Ztráta přítele jiné národnosti a stěhování z Mostu kvůli otcově vlastenecké aktivitě jsou pro něj nepříteli vítanými změnami. A nenadálé události pokračují.

Další stěhování, tentokrát do Podkarpatské Rusi, je doprovázeno i odloučením rodiny. Nejprve je to studijní odchod sestry zpět do Brna. Poté odchází i matka, která putuje zpět za svou dcerou a při tom řeší problémy spojené s jejím židovským původem a starými rodinnými křivdami. Jendův bezstarostný život se tak převrací do zodpovědnosti vůči rodině a zejména otci, se kterým po své svobodné volbě setrvává. Rodina nalézá novou rovnováhu mezi přáními a uplatněním svých členů. Jenda se může dál věnovat svému fotbalovému koníčku a otec vzdělává mládež tam, kde je to potřebné. Sestra dále studuje a matka ji na její cestě aktivně podporuje.

Hlavním pojítkem celého příběhu se tak stává nejen šikovně zpracovaná historická tematika, ale je to především dětská touha a oddanost. Nevinná láska k fotbalu, který se stává hlavním symbolem celého románu a skrytě napomáhá důležitým životním volbám hlavního hrdiny. Nalezneme zde vyvážený balanc mezi historickými fakty i poutavým příběhem, který nenarušují, ale věcně doplňují. Právě na kompatibilitu zmíněných autorčiných zdařilých pokusů se mj. pokusíme zaměřit při navržených námětech pro práci s tímto textem. (srov. Žallmannová, 2019, s. 23)

3.2 Dějiny českých zemí

Encyklopedická kniha je dílem předního českého historika Petra Čorneje. Ten se ve své profesi zaměřuje na starší české dějiny, především husitství. Věnuje se i tvorbě učebnic dějepisu. Při sepisování těchto děl se snaží o nezaujatý a moderní výklad českých dějin. (srov. Perknerová 2019) S vyznamenáním vystudoval obory historie a čeština na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Na svém kontě má nespočet vlastních publikací a recenzí. Je taktéž nositelem řady ocenění, mj. i Zlaté stuhu za rok 2001, kterou získal za starší vydání zmiňované knihy pod názvem *Historie českých zemí*. (srov. prof. PhDr. Petr Čornej, DrSc.)

Pracujeme s 5. vydáním původní knihy, jejíž koncept ale zůstal zachován. Ilustrátorský kolektiv knihu doprovodil silnou obrazovou stránkou. Ozdobné ohraničení nebo číslování stran umístěné do pečetních známek jsou jen některými z pohledných detailů zručných kreslířů. Kniha pracuje s pravidelným konceptem dvoustran, věnovaných vymezenému období. Časový rozsah kapitol je uveden v horním zápatí, po němž následuje název dané části. Kresby, případně později dostupné fotografie významných osobností jsou nedílnou součástí díla spolu s ukázkami dobových artefaktů, doplněných vysvětlujícím popisem. Viditelně graficky oddělené zůstávají od hlavního textu i doplňující poznámky a zajímavosti. Ty umisťují autoři do podkladu pergamenového listu.

Nejdůležitější kapitolou pro povahu naší práce je *Vznik Československa*. Kapitola nejprve uvádí čtenáře do soudobého kontextu dění úvodní promluvou. Následně se její souvislý text orientuje na popis událostí vedoucích ke vzniku nového státu. Dostává se až ke stěžejní fázi, tedy dni 28. října 1918. Popisy se uchylují k oslavám Čechů po vydání nóty rakousko-uherského ministra zahraničí, která znamenala rozpad rakouského císařství a tím možnost pro vznik nových států. Neopomíná ani významnou roli Národního výboru při vydání zákona o československé samostatnosti. Nakonec se dostává až k oficiálnímu připojení Slovenska, s jehož pomocí vyhlásilo Národní shromáždění Československou republiku v čele s prezidentem Tomášem Garriguem Masarykem. Poté se Čornej přesouvá k dění sahajícímu až do roku 1921. Kapitulu doprovází nejen podobizny Milana Rastislava Štefánika, Masaryka nebo Karla Kramáře, ale i obraz příjezdu Masaryka ze zahraničí zpět do vlasti. Dále zde nalezneme mapu nového státu, standardu prezidenta, ukázkou dobové bankovky či Rudolfinum, sídlo soudobého parlamentu. (srov. Čornej, 2013, s. 4–127) I když se tedy nejedná o klasicky zpracovávanou beletrii, pokusíme se nalézt metodické způsoby rozvoje čtenářských dovedností žáků i v případě této encyklopedie.

3.3 Jak maminka vyprávěla o 20. století

Jmenovaná kniha je v pořadí čtvrtou pohádkovou knihou rozhlasové novinářky a spisovatelky Michaely Veteškové. Rodačka ze Vsetína a absolventka Filozofické fakulty Univerzity Palackého se ve své tvorbě zaměřuje především na žánry pohádek a divadelních her. Jejím současným povoláním je vedoucí pozice v redakci kulturního zpravodajství Českého rozhlasu. Vedle toho působí na Vyšší odborné škole publicistiky v Praze. Soubor „reportážních pohádek“, jenž má i svou audio podobu, vznikl z hodnocení významného rozhlasového režiséra pohádek Karla Weinlicha. (srov. Vetešková, 2018, s. 54)

Nejedná se o sedm klasických pohádek. Odlišné jsou zejména tematikou moderních českých dějin. Srozumitelně dětem interpretují události naší země od 1. světové války do roku 1968. Vedle toho je však dokresluje i autorčina osobní zkušenost. Pohádky vyprávěla jako vyčerpaná novinářka svým dětem. Snad tedy i její povolání zasáhlo do jejího originálního vypravěčského stylu. Aby však nezůstala opomenuta ani faktická stránka událostí, vysvětluje je autorka vždy ve spodní části formou tzv. *Vysvětlůničku*. (srov. Květoňová 2018)

Ilustračního doprovodu se zde chopila Lenka Jánská, absolventka Střední průmyslové školy grafické a Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Dnes působí jako ilustrátorka a grafická designérka. Ilustrování dětských pohádek se věnuje již od roku 2012. Kniha je na přebalu doplněna prvkem mapy, zobrazující vývoj evropských států. „Pohádky“ uvádí autorka promluvou k mladým čtenářům a samotné příběhy pak zasazuje do kontextu své práce, kdy vlastním dětem po pozdním příchodu domů vypráví o tom, co během dne zažila. Vetešková tedy vycházela z vlastní zkušenosti. (srov. Vetešková, 2018, s. 4–54) „*S nadsázkou říká, že psát začala z bolesti nebo ze špatného svědomí. To když se rozhodla po mateřské vrátit zpět k rozhlasovému zpravodajství.*“ (Pustějovská 2019)

Jak maminka zazpívala hymnu aneb Vznik Československé republiky roku 1918 a *Jak maminka zachránila šaty filmové hvězdy aneb První republika* jsou texty nejvýznamněji se vyjadřující k povaze naší práce. V prvním se maminka vydává do Národního muzea, kde pomůže vyřešit ztrátu textu české hymny. Ve druhém vypráví autorka o mamčině návštěvě restaurátorské dílny, kde švadleně pomohla s problémy doprovázejícími opravu šatů prvorepublikové filmové hvězdy Adiny Mandlové. Ve *Vysvětlůničku* tyto události doplňují informace týkající se historie hymny a vzniku samostatného Československa. Oba texty tak svou tematikou zasahují do tématu naší práce, pro kterou se je pokusíme v různých metodických námětech využít. (srov. Vetešková, 2018, s. 12–25)

3.4 Obrázky z československých dějin

Předním autorem komiksového díla *Obrázky z československých dějin* je Jaroslav Veis⁹¹. Jako spisovatel se obecně věnuje vědeckofantastické literatuře, dále ale působí i jako publicista, novinář, redaktor a překladatel. Rovněž je nositelem ceny Československé akademie za své populárně vědecké články. Výrazná obrazová stránka díla však vznikla i za významného přispění ilustrátorky a výtvarnice Barbary Šalamounové. Ta má za sebou řadu ilustračních počinů i výstav. Vystudovala televizní a filmovou grafiku na VŠUP v Praze a v současnosti působí na Ústavu umění a designu ZČU v Plzni. (srov. *Obrázky z československých dějin*)

Knihou populárně-naučného komiksového žánru mapuje srozumitelně naši historii od vzniku Československa po dobu druhé světové války. Poutavě podává dětskému a dospívajícímu čtenáři systematické informace. (srov. Mandys 2011) Její kapitola *28. říjen 1918* nás zavádí nejprve do kontextu dějin všedního života na konci 1. světové války. Vedle toho pak zobrazuje kontrast politického dění v redakci Národních listů mezi nejvýraznějšími členy, později nazývanými jako „muži 28. října“. Popisuje dění kolem uveřejnění prvních informací o možném vzniku našeho samostatného státu. Spontánní oslavy občanů doprovázející postupné přebírání moci ze strany nově vznikajícího Národního výboru.

Nevyhýbá se ani ukázkám drancování veškerých rakouských znaků a symbolů či zákroků vojáků proti slavícím davům v ulicích. Na jednom z divadelních představení je také demonstrován konec dosavadní cenzury. Tuto část zakončuje dění kolem vydání významného dokumentu s přispěním významných kulturních osobností, Provolání o samostatnosti československého státu.

V závěrečném souvislém textu se dočteme o významu osobnosti Tomáše Garrigua Masaryka, prvního československého prezidenta. Jeho význam je zde komentován na základě prosperity evropského měřítka jeho první republiky, která se však potýkala i se svými pády v podobě hospodářské krize nebo následného nacismu. (srov. Černý a Veis, 2011, s. 30–37) Tyto specificky výtvarně zpracované reálie pro čtenáře LDM se pokusíme podat v námětech, které prokážou využitelnost textu i v předmětu literární výchovy. Pracovat tak budeme nejen s jejich obrazovým ztvárněním, ale i samotným doprovodným textem.

⁹¹ Spoluautorem je také Jiří Černý, který se podílel i na původním díle, na které tato kniha navazuje. Černý je taktéž bývalým šéfredaktorem a redaktorem dětského časopisu *Mateřídouška*. (srov. Mandys 2011)

3.5 Po stopách stoleté dámy

Historické události, zajímavosti z oblasti kultury, vědy, techniky i všedního života, které se v minulých letech v naší republice udály, to vše shrnuje zábavná publikace *Po stopách stoleté dámy*. Její vzdělávací ráz je dán autorstvím Lenky Pecharové, spisovatelky a učitelky základní školy. Jako absolventka oboru historie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a učitelství anglického jazyka na Západočeské univerzitě v Plzni klade ve svých knihách důraz i na propojování poznatků různých oblastí, což je i v této knize více než patrné. Historický exkurz po dějinách naší země je v pořadí jejím čtvrtým literárním počinem. Svůj podíl kvalitní ilustrátorské práce zde nezapře ani komiksový tvůrce Lukáš Fibrich. Ten již od 90. let minulého století spolupracuje s časopisem ABC, na jehož stránkách vznikal i jeho komiks *Mourrison*. Vedle komiksů ilustruje i učebnice a knihy pro děti a mládež. Za ilustrace ke knize *Obrázky z moderních československých dějin (1945–1989)* získal cenu Muriel. (srov. *Po stopách stoleté dámy*)

Naše republika, stoletá dáma, se tak v podání autorky převtěluje do chronologicky uspořádaných kapitol, které se skládají z odstavců zpracovávajících jednotlivé události. Nechybí zde ani přehledné grafické oddělení dějinných zajímavostí. Kniha však nepředává pouze sepsaná fakta. Ve kvízech, které ji proplétají, vybízí čtenáře i k jeho další aktivitě, a sice k vlastnímu dohledávání dalších informací.

Rok 1918, kterým celá kniha začíná, se stal středem naší pozornosti, a to i v návaznosti na druhou kapitolu 1919. Na celkem osmi odstavcích se dozvídáme o vzniku československého státu. Nejprve nás Pecharová seznamuje s datem 28. října a s ním spojeným vznikem Československa. Dále se dozvídáme o vzniku prvních československých poštovních známek, spojených s iniciativou skautského hnutí. Později doplňuje i další vývoj této ceniny. Dále je to činnost vzniklého Národního výboru, který vydal první zákon pro naši republiku a vlastní Provolání k lidu. Poté už se dostáváme do doby 14. listopadu a první schůze českých i slovenských poslanců, kteří zvolili za prvního prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Doplňující informaci tvoří i krátké pojednání o bydlišti prvního předsedy vlády, Kramářově vile. Nakonec je připomenut příjezd zvoleného prezidenta zpět do vlasti. Z následující části je pak pro nás zásadní její počátek věnovaný bližším informacím o Masarykově rodině. (srov. Pecharová, 2018, s. 6–9) Kniha má velký potenciál v oblasti didaktiky, čehož se pokusíme využít i v naší práci.

3.6 Tomáš Garrigue Masaryk

Renátu Fučíkovou, absolventku Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze, jsme v krátkosti představili již výše. Nyní se však na její literární působení zaměříme blíže, a to ve spojení s její knihou *Tomáš Garrigue Masaryk*. Spisovatelka získala za svou práci již řadu ocenění, a to i těch mezinárodních. Pravidelně získává ceny i ve Zlaté stuze, soutěži zaměřené na LDM. Vedle tvorby populárně-naučných publikací pro mladé čtenáře se věnuje i ilustrátorství učebnic a časopisů. Není proto překvapením, že právě až ilustrační tvorba ji dovedla k autorství vlastních děl, kde projevila i svůj spisovatelský talent. Tematicky se zaměřuje na díla čerpající z oblasti historie. Výrazně je pak propojuje se zmíněnou výtvarnou složkou. (srov. Historie Čechů v USA)

Knihy, v níž se Fučíková věnuje životu jednoho z našich největších státníků, nás zavádí k jeho osudu spojenému s jeho politikou. Seznamuje nás s povahovými rysy, rodinnými vztahy a životy jeho dětí. (srov. Řeřichová, 2008, s. 93) Masarykův život zachycuje od jeho dětství přes studia až k jeho profesorskému působení a životní roli prvního československého prezidenta. Představuje jej jako pokrokovou osobnost se silným morálním a osobnostním vlivem a člověka se silným zaujetím pro myšlenku i věc.

Okolo dvou set originálních ilustrací nám dává nahlédnout do Masarykova života z nejrůznějších úhlů pohledů. Výjimkou zde nejsou ani komiksové kresby s přímými promluvami zobrazených postav. Výrazným grafickým prvkem knihy je rovněž ornamentální zdobení stran, které zapadá svými barvami do konceptu naší trikolory a vystihuje tak podstatu našeho státu, se kterým je Masaryk silně spjatý. Není sporu o tom, že Fučíkové se podařilo propojit grafickou i vizuální stránku na stejné úrovni váhy i kvality. Výrazným a stabilním prvkem je v celém díle rovněž Masarykova postava. (srov. Urbanová, 2010, s. 65–67)

Kapitoly, které zapadly do tématu naší práce, jsou: *Čechy a Morava 1918*, dále *Ženeva, Martin, Praha 1918* a *Československá republika 1918–1923*. Čtenáři představují stručnou cestu našeho území k samostatnému působení. Autorka se například zmiňuje o významném datu 28. října 1918, kdy přebral moc Národní výbor a budoucí Čechoslováci oslavovali svou nově nabytou svobodu. Zmiňuje se o významných politických osobnostech celého dění a procesu volby Masaryka jako prvního prezidenta. Neopomíná ani otázky demokratického zřízení či nově vznikající státní symboly, ani informace z Masarykova osobního života. Tyto prvky se tak pokusíme reflektovat i v naší metodice. (srov. Fučíková, 2006, s. 36–38)

3.7 Tomáš Garrigue Masaryk očima slečny Alice a mistra Viktora

O poutavé přiblížení slavné historické osobnosti se ve svém díle *Tomáš Garrigue Masaryk očima slečny Alice a mistra Viktora* pokusil právník a novinář Tomáš Němeček. Výtvarné stránky se chopil komiksový kreslíř a ilustrátor Tomáš Chlud. Jeho karikaturní a barevný styl přesně vystihuje povahu celé knihy, a především pak jejích postav. Texty tak nápaditě prokládá komiksovými vsuvkami zobrazujícími promluvy průvodců dílem či přímé historické scény. (srov. Mandys 2016) „*Obrázky jsou doplněním a ozvláštňením vyprávění, něco jako kreslené vtipy k popisovaným situacím [...]*“ (Polanská 2017) Pro sepsání byly Němečkovi inspirací jeho dcery. Po vzoru jejich oblíbené americké historicky laděné edice jim chtěl dopřát podobné dílo pojednávající o osobnostech českých dějin. Proto připravil edici Velikáni do kapsy.

Příběhem života významného státníka Masaryka nás od jeho narození do smrti provází celkem 4 průvodci, doplňující svými vstupy promluvu vypravěče. Dívka a pes ze současného světa, dále Masarykova dcera Alice a básník a politik Viktor Dyk. Poslední dvě osobnosti patří mezi Masarykovy současníky a dokreslují jeho příběh ze dvou protichůdných perspektiv. Alice jako milující dcera a mistr Viktor jako jeho soudobý odpůrce. Skrze jejich vypravěčství se autor snaží zobrazovat i méně známá, ale historicky podložená fakta. Také se snaží dívat na popisovanou dobu očima současného mladého čtenáře. Nevyhýbá se tak ani tématu, jako byl Masarykův milenecký poměr. (srov. Koutová Klapka 2018)

Při povaze naší práce jsme se zaměřili především na 12. kapitolu *Pryč s mocnářstvím* a 13. *Mezi ústřící a rybou*. První jmenovaná kapitola se ve svém obsahu vyslovuje především k vývoji 1. světové války od roku 1917. Ve svém závěru však popisuje i dění směřující ke vzniku Československa. Zejména pak popisuje kroky vedoucí k momentu dne 3. září 1918, kdy došlo k vydání slavnostního prohlášení o uznání Československa Spojenými státy americkými. Následně se Němeček uchyluje k popisu konce války, kapitulaci Rakouska-Uherska a oslavám na našem území. Ty se konaly v souvislosti s převzetím moci nově vzniklého Národního výboru a vydáním 1. zákona nové republiky.

Druhá jmenovaná kapitola nám pak zprostředkovává především informace týkající se zřízení nově vzniklého státu, tedy parlamentní demokratické republiky v čele s prezidentem Masarykem. Dále však zachází do spekulací o tom, jak by se situace vyvíjela za pozměněných podmínek. Ty už však nepovažujeme za relevantní pro případné metodické zpracování našeho tématu. (srov. Němeček, 2017a, s. 80–93)

4 Metodické náměty využitých textů pro výuku v literární výchově

V této závěrečné kapitole se budeme věnovat metodickým pokynům pro realizaci navržených pracovních listů, které tvoří přílohu naší práce⁹². Literárním východiskem pro jejich obsah nám budou texty vybraných publikací: *1918 aneb Jak jsem dal gól přes celé Československo*, *Dějiny českých zemí*, *Jak maminka vyprávěla o 20. století*, *Obrázky z československých dějin*, *Po stopách stoleté dámy*, *Tomáš Garrigue Masaryk* a *Tomáš Garrigue Masaryk očima slečny Alice a mistra Viktora*⁹³. Tato díla využijeme pro metodické náměty zaměřené primárně na rozvoj ČG u žáků 2. stupně základních škol. K tomuto stěžejnímu účelu pak budou směřovat jednotně všechny námi zpracované materiály určené pro práci v hodinách literární výchovy v 6. až 9. ročníku. Jelikož se pak nebudeme věnovat tvorbě podkladů sloužících pro náplň celých výukových jednotek, nespecifikujeme zde další konkrétnější výukové cíle. Přiložený materiál pracovních listů tak obsáhne nejen zmíněné literární úryvky, ale i další zdroje písemné i obrazové, které se do metodik promítnou⁹⁴.

Při rozvoji ČG zde budeme postupovat za použití adekvátních výukových metod, kterými se rovněž pokusíme rozvinout schopnost žakovské práce se čtenářskými strategiemi. Metodika tak zahrne základní charakteristiku, která podá informace o tom, ke které příloze, jako pracovnímu listu, a knize se bude pojit. Dále bude obsahovat doporučení příslušného ročníku, kterému by měl být daný pracovní list zadán, a rovněž časové určení, ve kterém by jej měli žáci zvládnout vypracovat. Neopomeneme ani doporučené možnosti využití listů v konkrétních námětech, výpis pomůcek nutných ke zpracování zadání, ani širší záběr v otázkách průřezových témat RVP ZV či mezipředmětových vztahů, ke kterým mohou být pracovní listy vztaženy. Následně se pokusíme o stručnou charakteristiku listů s výčty použitých výukových metod a organizačních forem výuky, při kterých bude vhodné pracovní listy využít. Jmenujeme také čtenářské strategie, k jejichž rozvoji vytvořená zadání při ČG směřují.

⁹² Blíže viz Seznam příloh (Příloha 3 až Příloha 10).

⁹³ Blíže viz kapitola Historická tematika vzniku Československa v současné české literatuře pro děti a mládež, kde popisujeme obecnější rysy publikací a zařazujeme do výčtu celé současné produkce. A dále viz kapitola Charakteristika vybraných knih, kde se jednotlivým titulům věnujeme podrobněji.

⁹⁴ V souvislosti s obrazovým materiálem se jedná např. i o netypický zdroj, server Wikipedie, jehož využití argumentujeme v Úvodu celé práce, a dále jsou to i vlastní ilustrace autorky práce zahrnuté pro přehled v Příloze 1 a Příloze 2.

V souvislosti se jmenovanými výukovými metodami jsme se po náležitém studiu odborné literatury rozhodli čerpat z publikace didaktiků Josefa Maňáka a Vlastimila Ševce *Výukové metody*⁹⁵, dále z portálu *UBU učení bez učebnic*⁹⁶ nebo populární knihy Roberta Čapka *Moderní didaktika*⁹⁷ či příručky České školní inspekce *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka*⁹⁸ a dále pak z webové stránky *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování*⁹⁹, ze které se budeme inspirovat nejen metodami, ale i informacemi o čtenářských strategiích. V těchto zmíněných zdrojích tedy nalezneme čtenář práce veškeré bližší popisy a specifikace použitého názvosloví. Jinak tomu nebude ani při bližším popisu doporučených organizačních forem výuky, které budeme čerpat z terminologie publikace *Školní didaktika*¹⁰⁰ Zdeňka Kalhousa a Otty Obsta. S vědomím značné odborné nejednotnosti v otázkách třídění metod a forem výuky pro nás bude výchozím bodem především terminologie organizačních forem, od které se budou následně odvíjet pojmy metod napříč různými zdroji¹⁰¹.

Dále se koncept této části utvoří standardně. Budeme pokračovat popisem a výčtem jednotlivých úkolů a spojíme je s jejich možným správným řešením. V jisté části případů se tak bude jednat o úlohy s různými variantami řešení, a proto zde popíšeme možné podoby výsledků podle autorky práce. Rovněž v některých částech využijeme i příkladné řešení vycházející z původní grafické podoby pracovního listu, abychom dosáhli plného porozumění na straně příjemce informací. V této části dojde i k podstatnému kroku v rámci celé práce.

⁹⁵ Blíže viz MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil, 2003. *Výukové metody*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-039-5.

⁹⁶ Blíže viz Místo pro život – didaktický portál | Pro učitele. In: *UBU učení bez učebnic* [online]. [cit. 20.01.2021]. Dostupné z: <<https://www.ucenibezucebnic.cz/index.php?id=4>>.

⁹⁷ Blíže viz ČAPEK, Robert, 2015. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. 1. vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3450-7.

⁹⁸ Blíže viz KOŠTÁLOVÁ, Hana a kol., 2010. *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka* [online]. Praha: Česká školní inspekce [cit. 14.10.2020]. Dostupné z: <<https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=78120&view=2935>>.

⁹⁹ Blíže viz Čtenářská gramotnost – Čtenářské strategie. In: *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* [online]. [cit. 20.01.2021]. Dostupné z: <<http://www.ctenarska-gramotnost.cz/kategorie/ctenarska-gramotnost/cg-strategie>>.

¹⁰⁰ Blíže viz KALHOUS, Zdeněk a kol., 2009. *Školní didaktika*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-571-4.

¹⁰¹ Narážíme tím především na fakt, že publikace *Výukové metody* pracuje s některými pojmy (např. Frontální výuka apod.) jako s tzv. Komplexními metodami výuky, kterými se v podstatě snaží nahradit termín organizačních forem výuky. (srov. Maňák a Švec, 2003, s. 131–195) Abychom však vytvořili jistou terminologickou přehlednost, budeme se řídit především klasifikací organizačních forem výuky z publikace *Školní didaktika*. (srov. Kalhous a kol., 2009, s. 293–305)

Z důvodu toho, že se budeme snažit řešení některých úkolů podkládat přímými citacemi primárních zdrojů, zvolíme odlišný způsob citování, než tomu bylo v této práci doposud. Postupovat budeme přímým citováním kurzívou bez uvozovek. Ty použijeme jen v případě, že budou součástí textu citovaného zdroje.

Všechny pracovní listy, které vytvoří přílohu práce, budou určeny pro samostatnou práci žáků odehrávající se při frontální výuce. V některých případech pak doporučíme i spolupráci celé třídy. Výjimkou bude forma partnerské výuky. Z tohoto důvodu budou k jedné knize vytvořeny dva mírně odlišné pracovní listy označené jako A a B, což se promítne i do jejich metodiky. Každý list bude obsahovat pole pro jméno konkrétního žáka, který s ním bude pracovat. Budeme tak předpokládat, že pokud žáci neporozumí zadanému úkolu, bude jim k dispozici učitel, který jim s ním po prostudování níže uvedených materiálů pomůže. Zároveň podotýkáme, že listy i jejich metodiky vzniknou podle třífázového modelu E-U-R, podporujícího žákovskou vzdělávací aktivitu. Předpokládáme, že u pracovních listů bude zahrnuta část evokace a uvědomění si významu poznatků. Důraz však klademe na to, že dokončení fáze reflexe ponecháváme v kompetenci učitele. (srov. Čapek, 2015, s. 465)

4.1 Metodika pracovního listu 1

Kniha / autor:	1918 aneb Jak jsem dal gól přes celé Československo / Vendula Borůvková
Vytvořeno k:	Příloha 3
Doporučený ročník / počet vyučovacích hodin:	6. ročník / 1–2 vyučovací hodiny = 45–90 minut podle pracovního tempa konkrétní třídy
Možnosti využití pracovního listu:	Text je možné využít při výuce literární výchovy v rámci projektů zaměřených na oslavy vzniku Československa. Dále jako příklad vyprávěcího slohového útvaru před samotnou slohovou výukou. Případně lze s knihou v tomto ročníku pracovat jako s ukázkou současné produkce LDM, kterou učitel představí žákům pro inspiraci vlastní četby. Mimo to je možné zařadit pracovní list do výuky na základě individuálního uvážení učitele s přihlédnutím ke konkrétnímu tematickému plánu dané školy (např. ve čtenářských dílnách apod.).
Pomůcky:	příslušný počet kopií pracovního listu (viz Příloha 3), psací potřeby
Průřezová témata:	Osobnostní a sociální výchova, Multikulturní výchova
Mezipředmětové vztahy:	dějepis, výchova k občanství

Pracovní list vychází z ukázek *kapitoly 1: 28. říjen 1918 pondělí* výše zmíněné knihy. Zaměřujeme se tak nejen na práci s textem knihy, ale i s jejími ilustracemi. Obsahem nám představuje prožitky dětského hlavního hrdiny v den vzniku Československa. Zejména se nám tedy snaží přiblížit dětskou lhostejnost k významné dějinné události v kontrastu s dospělou uvědomělostí a pokorou k soudobému dění. Cílem tohoto pracovního listu je tedy odhalení těchto postojů při zdokonalování žákovských schopností práce s literárním textem skrze příběh s historickým tématem. Žáci se tak pomocí úkolů vycházejících ze čtenářských strategií ČG postupně propracovávají k hlavním myšlenkám textu.

S dílem a jeho námětem se seznamují postupně. Nejprve evokují svou představu o díle skrze vlastní úvahy nad ilustracemi, mezi kterými mohou odhalit i určitou spojitost. Poté už se přesouvají k vlastnímu textu, se kterým pracují po jednotlivých částech. Identifikují tak prostor a čas, ve kterém se ukázka odehrává, i její hlavní aktéry. Při dalších úkolech už se dostávají dále za text. Pokoušejí se identifikovat konkrétní myšlení a prožívání postav. Jejich vnímání i porovnávají. Následně už se žáci přesouvají k práci s uměleckým textem ve srovnání s věcným. Dozvídají se, že zmiňovanou významnou událostí je vznik nového státu. Posledním krokem je souhrn charakteristik hlavního dětského hrdiny.

Rozvíjené čtenářské strategie: Kladení otázek, Vytváření představ, Hledání souvislostí, Usuzování i Určování nejdůležitějších informací a myšlenek a témat textu či Shrnutí.

Použité výukové metody: Práce s obrazem a Práce s textem, jako i Předvídání z obrazu a Studijního průvodce, Obrázkové doplňování, Klíčová slova, Studijní průvodce, T-graf, Řízené poznámky, Vennův diagram a Pětílístek při Samostatné práci žáků.

Vytvořeno pro organizační formy výuky: Hromadná a Frontální.

Úkol č. 1: Žáci si prohlédnou první ilustraci z knihy. Obrazem se tedy snažíme vyvolat u nich myšlenkový proces, kterým se pokouší sami odhadnout místo a čas děje i vztahy mezi postavami s případným zdůvodněním. Dále zaměřujeme jejich pozornost k významným detailům obrazu. Nakonec zapojujeme i jejich vlastní životní zkušenosti s vyobrazenou tematikou školního života.

Možné správné řešení: Žáci odpovědí, že si všímají předmětů, jako je tabule, učitelský stůl, lavice, rýsovací potřeby (pravítko, kružítko), nástěnný plakát, glóbus aj. Z toho vyvodí, že situace v obraze se odehrává ve škole či školním prostředí (konkrétněji ve školní třídě). Osobnost, kterou vidí na obraze, by měli pojmenovat minimálně pojmem prezident. V ideálním případě pojmenují podobiznu Tomáše Garrigua Masaryka. Všímají si i dvou postav a odpovědí, že se jedná o dospělého muže (učitele) a chlapce (žáka). Pokud se žáci zamýšlí nad možnostmi toho, co spolu tyto postavy řeší, může dojít k více řešením. Např. žák

je zkoušený během toho, co učitel upravuje obraz. Nebo spolu řeší kázeňský přestupek, případně žák učiteli pomáhá obraz narovnat.

Pokud už žáci pracují s obrazem v další fázi, prostudovali jeho podstatné prvky. Při otázce určení času můžou vycházet ze zastaralého vzhledu učebny, případně z oděvu postav (dnes už netypický oblek učitele a starší móda oděvu chlapce). Předpokládané odpovědi mohou být různorodé v závislosti na všeobecném přehledu žáků, např. 19. století nebo spíše 20. století.

Úkol č. 2: Žáci si prohlédnou druhou ilustraci z knihy a opět odpovídají na pokládané otázky. S obrazem tedy pracujeme tak, že se snažíme nejprve vyvolat jejich představu časového určení i s jeho zdůvodněním. Následně zaměřujeme žákovskou pozornost na shluk lidí. Ze způsobu zobrazení a s ohledem na okolní dění čtenáři vyvozují, jaký je účel jejich sešlosti. Závěrem se mají žáci pokusit pojmenovat celkovou atmosféru jediným přídavným jménem.

Možné správné řešení: Pokud si žáci všimají detailů obrazu, spatřují dobové oblečení (dámské šaty a klobouky, pánské obleky) a často zobrazený motiv vlajky. Předpokládané odpovědi tak mohou být opět různorodé v závislosti na všeobecném přehledu. Jelikož obraz zachycuje proces věšení vlajek na budovu, mávající postavy, v některých případech držící vlajku, můžou žáci uvažovat různými způsoby. Například mohou jmenovat jako účel sešlosti demonstraci či významnou národní oslavu, nebo se můžou domnívat, že se jedná o zachycení proslovu významné osobnosti, aj. Na základě své konkrétní představy pak mohou pojmenovat atmosféru obrazu různými přídavnými jmény, např. veselá, oslavující, povzbuzující aj.

Úkol č. 3: Zde se snažíme dosáhnout toho, aby se žáci zamysleli nad spojitostí obou obrázků s následným zdůvodněním své myšlenky.

Možné správné řešení: Žáci si můžou všimnout společných rysů, tedy podobného stylu oblékání postav, zobrazování symbolů naší státnosti (vlajka a podobizna prezidenta). Hlubší úvahou dospějí k obdobnému času nějaké významné události, kterou v podstatě oslavují postavy svým konáním v obou obrazech.

Úkol č. 4: Na závěr práce s obrazem se už mají čtenáři zamyslet nad tím, jak může vypadat děj ukázky, nastíněný jejími ilustracemi.

Možné správné řešení: V tomto úkolu se nabízí nepřeborné množství řešení, vyplývající z různorodé fantazie každého žáka. V příkladném řešení se mohou žáci domnívat, že žák ve třídě vypomáhá učiteli pověsit obraz nově zvoleného prezidenta republiky, a že tedy druhý obraz zaznamenává radostnou událost nově zvolené hlavy státu.

Žáci si přečtou první textovou ukázkou.

Úkol č. 5: Po přečtení textu mají být odhaleny a podtrženy klíčové pojmy pro pojmenování zobrazovaných postav, prostoru i času děje. Čtenáři k tomu využívají i první ilustraci, s níž pracovali již dříve.

Možné správné řešení: Hned v první větě dojde k odhalení role dospělého muže z prvního obrázku. Jedná se o otce. V textu podtrhnou příslušný pojem. *Táta pověsil chlapa na skobu a potom dlouze zkoumal, jestli není nakřivo.* (Borůvková, 2018, s. 13) Jelikož z tohoto faktu pak odvodí i roli vypravěče, jeho syna, mohou pro určení obou pracovat pouze s prvním podtrženým pojmem. Případně pro určení synovské role podtrhnou dále větu: *Potom si teprve vzpomněl, že jsem ve třídě s ním.* (Borůvková, 2018, s. 13) Z věty pojednávající o osobnosti na obraze žáci vyčtou, že se jedná o podobiznu budoucího prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. *Obraz s budoucím československým prezidentem Masarykem, jak mu táta říkal, visel naprosto předpisově.* (Borůvková, 2018, s. 13)

Poté, co žáci pojmenují osoby, přichází na řadu určení prostoru a času děje. Čas tedy určí jednoznačně z nadpisu úryvku: *28. října 1918 pondělí.* (Borůvková, 2018, s. 13) Prostředí určuje druhá věta: *Balancoval na školní židličce, to jak se snažil rovnou nezřítit mezi úhledně srovnané písemky, rýsovadla a desky s výkresy.* (Borůvková, 2018, s. 13) Z daného přídavného jména vyplývá určení školního prostředí.

Úkol č. 6: U této úlohy žáci nejprve opět pročtou text první ukázky a poté reagují na dotazy směřující ke skrytému smýšlení hlavního hrdiny a prožitkům jeho otce. Podle kontextu se pak pokusí předpovědět otcovu reakci, tedy případné pokračování děje, a tento předpoklad i zdůvodní.

Možné správné řešení: Na otázku o chlapcově smýšlení naleznou žáci odpověď ve dvou dílčích větách: *Horlivě jsem přikývl. [...] Chtěl jsem si ještě zahrát s klukama kopanou [...]* (Borůvková, 2018, s. 13) Z úryvku tedy vyplývá, že syn celou dobu netrpělivě čeká, až bude moci odejít a zahrát si s kamarády fotbal. Další podtržená část textu odkazuje k otcovu popěvku. Žáci tedy mohou usoudit, že soudobé dění na něj působí pozitivně, až radostně. Z toho tedy vyvozujeme kladné otcovo prožívání. To pak žákům může napomoci s řešením a zdůvodněním poslední otázky. V ní narážíme na skrytě se projevující synův nezájem o současnou situaci. Dá se tedy předpokládat následná otcova negativní reakce.

Žáci si přečtou další ukázku.

Úkol č. 7: V sedmém úkolu mají žáci na základě vlastní četby bodově shrnout, jak celou situaci prožívají obě postavy, otec a syn.

Možné správné řešení: Mohou odpovědět, že otec je na syna našťvaný, protože bere situaci na lehkou váhu a příliš ho nezajímá, naopak pro něj je dění důležité. Syn se pak zajímá hlavně o kopanou, situace ho tolik nevzrušuje a je rád, že opouští školu.

Úkol č. 8: Na tomto místě mají žáci ze dvou předložených textů nejprve vybrat informace, které podávají jako identické. Jedná se totiž o beletristický příběhový text, který srovnáváme s jeho věcnými poznámkami, dokreslujícími jeho faktickou stránku. K tomu, aby následně zformulovali nejdůležitější informaci, kterou oba texty předávají, dopomůžeme žákům návodnými otázkami. Poté se dotazujeme na rozdílnost mezi Textem 1 a Textem 2. Narážíme tak na rozdíly textu uměleckého a věcného.

Možné správné řešení: Budeme zde vycházet z doslovných úryvků textu a z důsledku věkové kategorie žáků a jejich předpokládané úrovně znalostí. Proto zde nezahrnujeme skryté historické souvislosti. Žáci by měli vybrat z Textu 1 části: „*Dnes bylo, Jeníku, vyhlášeno samostatné Československo. [...] Telegraf z Prahy oznamující vyhlášení samostatného Československa se slavil jásotem. [...] „Zapamatuj si to datum: 28. října 1918!“*“ (Borůvková, 2018, s. 14) Těmto úryvkům pak v Textu 2 odpovídá část: *Národní výbor tvořený českými politiky proto v pondělí 28. října ráno převzal veškeré důležité úřady včetně místodržitelství a odpoledne na Václavském náměstí vyhlásil samostatnost Československa.* (Borůvková, 2018, s. 15) Odpověďmi na otázky tedy žáci shrnou podstatnou informaci, že 28. října 1918 vzniklo Československo. Nakonec by měli přijít na to, že první text je psán jako vyprávění či příběh, zatímco druhý text je odborný, podává nám pouze faktické informace bez příběhu.

Úkol č. 9: Závěrem žáci pracují způsobem pětílístkového záznamu. V samotném zadání nacházejí vysvětlení postupu práce, ve které jde o shrnutí podstatných rysů osobnosti hlavního hrdiny, vypravěče Jeníka. Cílem je tedy shrnout pomocí této aktivity dosavadní četbu.

Možné správné řešení: V tomto úkolu narážíme opět na možnou různorodost řešení. Žáci vychází ze stanoveného pojmu Jeník (odpověď na otázku KDO?). Do druhého řádku mohou zaznamenat přídavná jména, jako například znuděný nebo nedočkavý, netrpělivý aj. (odpověď na otázku JAKÝ?). Třetí řádek reflektuje jeho činnosti pojmy, jako například čeká, přemýšlí, pomáhá, poslouchá (odpověď na otázku po SLOVESECH). Jeník má rád fotbal. Touto větou lze vystihnout Jeníkovu osobnost ve 4 slovech (odpověď na požadované sestavení VĚTY). Posledním hledaným synonymem proto může být slovo fotbalista (odpověď na hledané SYNONYMUM).

4.2 Metodika pracovního listu 2

Kniha / autor:	Dějiny českých zemí / Petr Čornej
Vytvořeno k:	Příloha 4
Doporučený ročník / počet vyučovacích hodin:	9. ročník / 1–2 vyučovací hodiny = 45–90 minut podle pracovního tempa konkrétní třídy
Možnosti využití pracovního listu:	Pracovní list lze využít jako prostředek pro opakování učiva dějepisu i českého jazyka (konkrétně literatury). Můžeme s ním nejprve pracovat např. v jazyce českém pro rozvoj ČG a následně jej využít ve výuce dějepisu jako učebního zdroje, k čemuž směřuje věcná povaha textu. List by také mohl být zařazen do vyučování v kontextu oslav dne vzniku Československa jako státního svátku (projektové vyučování apod.). Žákům může být představen i v souvislosti s tím, že jim může kniha, ze které list pochází, posloužit jako vhodný studijní zdroj. Další zařazení vychází z individuální potřeby vyučujícího.
Pomůcky:	příslušný počet kopií pracovního listu (viz Příloha 4), psací potřeby, barevné tužky, příp. zvýrazňovače, výkladový slovník (po zvážení učitelem)

Průřezová témata:	Osobnostní a sociální výchova, Multikulturní výchova
Mezipředmětové vztahy:	dějepis, výchova k občanství, výtvarná výchova

V tomto pracovním listu jsme vycházeli především z knižní kapitoly s názvem *Vznik Československa*. Naším cílem pak bylo představit téma i v souvislosti s tím, že nemusí být zdrojem pouze volnočasové či studijní četby, ale může efektivně posloužit i jako věcný textový zdroj, se kterým se dá efektivně pracovat v souvislosti s rozvojem ČG. Vzhledem k tomu, že žáci nemusejí vždy porozumět všem použitým termínům historického oboru, doporučujeme, aby měli při práci k dispozici výkladový slovník, do kterého mohou v případě potřeby nahlédnout. Tento krok však ponecháváme na zvážení vyučujícího, který by měl vycházet z dosavadních znalostí žáků (tj. z tematického plánu školy). Obecně ale vycházíme z předpokladu, že látka, které se žáci věnují, je předmětem učiva 8. ročníku, a proto by pro ně neměla být obsahově příliš náročná.

Při práci se žáci nejprve snaží odhalit povahu celé knihy. Poté, co ji tedy propojí v souvislostech i se svým vlastním životem či zkušenostmi, mají možnost vytvořit její vlastní vizuální návrh. Dále se již dostávají k ukázce. S ní pracují jako se studijním textem, z čehož vyplývá i povaha úkolů, zaměřených na výběr důležitých faktů. Není zde opomenuta ani aktivita rozvíjející schopnosti shrnování informací a jejich chronologického uspořádání.

Rozvíjet tu ale žáci mohou i vlastní představivost. Pokusit by se měli o ztotožnění jednotlivých tematik s vlastními asociacemi. Závěrem pak mají text převést do formy otázek, které z něj vyplívají. Jejich aktivita je zakončena tím, že provedou vlastní zhodnocení ukázky a její četby návodnými otázkami.

Rozvíjené čtenářské strategie: Identifikace nejdůležitějších myšlenek a témat textu, Kladení otázek, Předvídání, Shrnování, Vytváření představ a Hodnocení.

Použité výukové metody: Dovednostně-praktická metoda a Práce s textem, jako i Klíčová slova, Studijní průvodce, Časová osa, Asociační metoda, Příprava interview i Debata s autorem při Samostatné práci žáků.

Vytvořeno pro organizační formy výuky: Hromadná a Frontální.

Úkol č. 1: První úkol vychází z ukázky veřejně dostupného ne odborného internetového hodnocení zpracovávané knihy. Žáci se zde mají zaměřit na výběr 5 až 6 slov či slovních spojení, které zvolí dle vlastního výběru jako taková, která jim podávají relevantní informace o knize ještě předtím, než se s ní blíže seznámí.

Možné správné řešení: Úkol vychází z rozmanitosti vlastního výběru žáků. Nabízíme však možné řešení, kdy žáci vyberou informaci z prvního komentáře, která zahrnuje kvalitu zpracování i obsahu: *pěkně zpracovaná velkoformátová publikace [...] kvalitní literatura.* (Dějiny českých zemí – Petr Čornej) Ve druhém komentáři najdou žáci informaci o kvalitě informací, které kniha podává i v souvislosti s jejím grafickým zpracováním: *jsem nadšená jak po informativní, tak grafické stránce.* (Dějiny českých zemí – Petr Čornej) Třetí komentář hodnotí rozsah podávaných informací a také přisuzuje text dané věkové skupině: *stručná [...] pro studenty základních škol.* (Dějiny českých zemí – Petr Čornej) Nakonec nás čtvrtý komentář uvádí do žánru popisované publikace úryvkem: *mapuje [...] českou historii.* (Dějiny českých zemí – Petr Čornej)

Úkol č. 2: V této části se zaměřujeme na rozšíření úvah žáků nad zadáním v 1. úkolu. Čtenáři by se tedy měli více zamyslet nad předanými informacemi. Pokusí se vyčíst, o čem by měla kniha být, jakému příjemci textu je primárně určena, jaká je její pravděpodobná kvalita, zda je čtenářsky oblíbená a kdy mohla být vydána. K těmto informacím by se měli žáci propracovat po náležité dedukci a vlastní opětovné četbě. Pokud se důkladněji zamysleli již nad 1. úkolem, mohou z něj do velké míry čerpat.

Možné správné řešení: Řadu odpovědí na otázky tohoto úkolu poskytují úryvky citované již v řešení 1. úkolu. Např. kvalitu knihy pak mohou žáci vyvodit nejen ze slovního hodnocení čtenářů, ale i pomocí hvězdiček, které zde hrají rovněž hodnotící roli. Za nejsložitější však považujeme otázku pravděpodobného data vydání. Správným řešením by měla být orientace

žáků pomoci dat zveřejnění u jednotlivých recenzí. Nejstarší pochází z roku 2013. Správná odpověď je proto datace k tomuto roku. Je ale možné, že žáci budou toto období pouze odhadovat a k tomuto řešení vlastní úvahou nedospějí.

Úkol č. 3: Tento úkol je zaměřen na práci žakovské představivosti. Na základě doposud získaných informací by měli žáci navrhnout vlastní představu o přebalu knihy. Zároveň by neměli opomenout kromě její úvodní ilustrace i stěžejní nakladatelské údaje ve smyslu vymyšleného názvu, nakladatelství (kde mohou vycházet i ze znalosti předních českých institucí) či roku vydání. Důležitý je i obvykle užívaný formát písma (poutavá velikost či barva). Svě vize by pak měli vytvářet na základě doposud získaných informací o knize.

Možné správné řešení: Opět je zde velká variantnost možných řešení, která vychází z kreativity jednotlivců. Na střed horní části listu by tak měli žáci zaznamenat vlastní název, vycházející z podstaty historického zaměření knihy, např. Naše dějiny či Česká historie apod. Pod tento název by měli vytvořit vlastní ilustraci, jejímž námětem bude historie. Může se tak jednat o vyobrazení hradu, panovníka, válečného konfliktu aj.

Na střed spodní části by pak měli uvést jméno nakladatelství. Zde mohou název vymyslet, např. Historie, nebo mohou vycházet z vlastní znalosti nakladatelství, např. Fragment, Fraus, Academia, SPN apod. Jedná se však o předpoklad všeobecného přehledu mladých čtenářů, a proto nezavrhujeme v tomto případě ani vlastní smyšlený název. Žáci by měli v tomto úkolu respektovat i velikost písma. Nadpis by měl být tedy největší, proti tomu pak menší velikost při nadepisování nakladatelství a roku vydání. U roku vydání pak mohou žáci opět vycházet z vlastní smyšlenky nebo odhadu podle údajů z 1. úkolu (viz výše).

Úkol č. 4: V tomto čtvrtém zadání žáci odpovídají na otázky, které jim mají poodhalit možnou souvislost představované publikace s jejich vlastním životem. Dotazy se odvíjí od tvrzení autorky komentáře z 1. úkolu, Mi-šu-le. Ta tvrdí, že s knihou pracovala při plnění domácích referátů historické povahy. První dotaz je tedy směřován k faktu, zda žáci někdy pracovali na vlastním domácím úkolu/referátu s oporou ve vlastním zdroji, který mu nedoporučil přímo učitel? Dále pak, zda jejich domácí knihovna obsahuje knihu podobného zaměření jako výše zmiňovaná? Tímto úkolem se tedy snažíme propojit dané téma s vlastními zkušenostmi a životem čtenářů a tím u nich vyvolat větší zájem o danou práci.

Možné správné řešení: Odpovědi jsou opět individuální. Žáci mohou uvést, že při plnění úkolů s vlastní knihou bez doporučení učitele nikdy nepracovali. Aktivnější však mohou uvést, že již takovou zkušenost mají. Např. při plnění projektu či referátu napříč různými předměty. V reakci na druhou otázku nám pak mohou žáci poskytnout informaci mj. o vlastních zájmech. Odpovědí tedy jednoduše tak, že knihu podobného obsahu nevlastní.

Pokud ale odpovídá, že ano, dostává se k nám pak např. informace o tom, že žák či jiný člen jeho rodiny se o dané téma nejspíše zajímá.

Úkol č. 5: Zde jsme text z knihy využili jako ukázkou, k níž jsme přistupovali jako ke studijnímu textu. Po vlastní četbě k němu mají žáci vybrat nejdůležitější informace. Podtržené poznámky by jim měly sloužit jako učební materiál. Pro správné pochopení významu zde uvádíme i doplňující poznámku označenou hvězdičkou. Dále se orientují na čtyři označené části textu, v nichž se snaží pojmenovat stěžejní témata.

Možné správné řešení: Pro přehlednost jsme k tomuto úkolu zvolili přímé grafické zobrazení jeho řešení. Žlutou čarou jsme tedy podtrhli nejdůležitější vybrané informace a v postranních oknech navrhujeme možné pojmenování daných témat. Nabízená forma řešení nemusí být striktně předepsanou. Měli bychom rovněž předpokládat, že žáci budou vykazovat i jiné způsoby řešení. Důležité je především jejich porozumění čtenému textu. V případě nutnosti by zde měli mít možnost nahlédnout do výkladového slovníku, pokud jsou pro ně některé pojmy neznámé. Tento krok ale ponecháváme na uvážení konkrétního pedagoga.

Brzy se události daly do pohybu i v monarchii. Dne 14. října uspořádaly socialisticky orientované strany generální stávkou, přičemž na řadě míst (kupř. v Písku) docházelo k vyhlášení samostatné Československé republiky. Bylo to sice předčasné, leč působivé. Na vůli většiny národa nemohl nic změnit ani císařský manifest, předpokládající federalizaci monarchie. Čas opouští trůn a staletá říše se rozkládala.

V pondělí 28. října 1918 pochopila česká veřejnost nótu rakousko-uherského ministra zahraničí Gyuly Andrássyho, který vyslovil ochotu zahájit okamžitá jednání o příměří, jako kapitulaci monarchie. Zástupci lidí se na pražských ulicích dožadovali vyhlášení nezávislosti.

Národní výbor československý jako vrcholná domácí politická instituce, sdružující české parlamentní strany, je vyslyšel. Ještě též den vydal zákon o „zřízení samostatného československého státu“. Nezávisle na dění v Praze a v Ženevě, kde jednal

rozpad monarchie a předčasné vyhlášení vzniku Československa

standarta prezidenta republiky z roku 1920

NA KONCI ZÁŘÍ 1918 se v emigraci ustavila *prozatímní československá vláda* v čele s T. G. Masarykem jako prezidentem a ministerským předsedou v jedné osobě. Dne 18. října zveřejnil tento orgán *Washingtonskou deklaraci*, v níž proklamoval nezávislost československého národa.

Samostatnost Československa

Masaryk se zástupci Národního výboru o podobě budoucí vlády, přijali 30. října 1918 zástupci slovenských politických stran na shromáždění v Turčianském Sv. Martině deklaraci o společném státním životě Čechů a Slováků. Dne 14. listopadu 1918 *Národní shromáždění*, vzniklé rozšířením Národního výboru, vyhlásilo *Československou republiku*. Jejím prezidentem byl zvolen T. G. Masaryk.

připojení Slovenska a Československo s prezidentem Masarykem

Pětitisícová bankovka

Tomáš Garrigue Masaryk

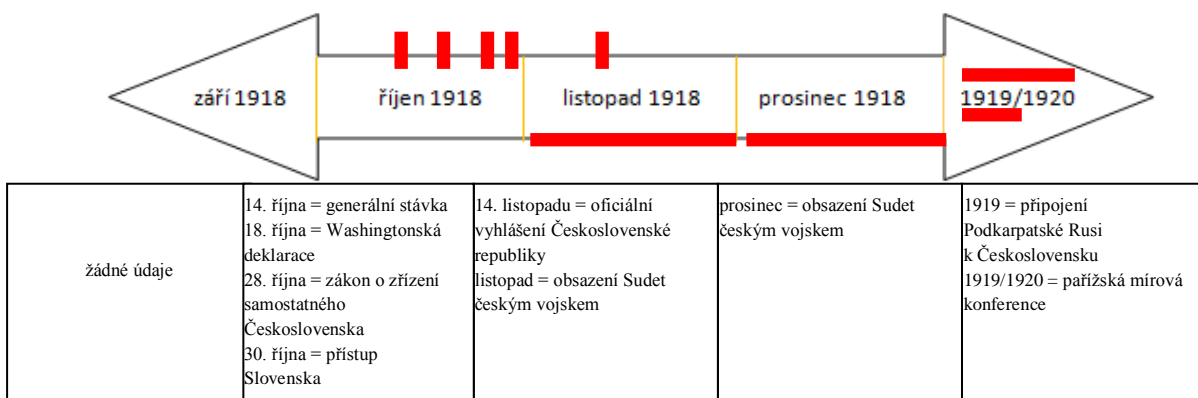
německé nepokoje,
připojení Podkarpatské
Rusi a stanovení hranic

První měsíce nového státu nebyly jednoduché. Většina českých (či jak se začalo říkat *sudetských*) Němců v Československu žít nechtěla a toužila po začlenění do Rakouska. Proto také v Sudetech zprvu vznikly čtyři provincie, které měly své poslance v rakouském parlamentu. Když představitelé českých Němců (zejména Rudolf Lodgmann von Auen a Josef Seliger) odmítli spolupracovat s československým státem, obsadilo v listopadu a prosinci 1918 oblast Sudet české vojsko. Obdobně byl, s pomocí francouzských a italských důstojníků, zlomen odpor Maďarů na Slovensku. V roce 1919 pak byla připojena, na základě porady rusínských národních rad, k Československé republice také Podkarpatská Rus. Hranice nového státu definitivně stvrdila pařížská mírová konference v letech 1919–1920.

(Čornej, 2013, s. 112–113, upraveno autorkou práce)

Úkol č. 6: Dále jsme pro práci využili časovou osu, která zde slouží ke shrnutí podaných informací a opětovné četbě textu se zaměřením na vybrané informace. Úkolem žáků je soustředit se na uvedená významná data v textu. Ta mají zaznamenat do připravené chronologické přímky. Stručně je pak popíší do připravených prázdných polí níže. Zadání upozorňuje čtenáře i na to, aby neopomněli při četbě využít celou ukázkou včetně jejích poznámek. Předmětem studia tedy není jen souvislý text, ale i jeho ilustrované doplnění.

Možné správné řešení: Červenou barvou jsou na časové ose zaznamenány události zapsané do přilehlé tabulky. Pro správné pochopení a plnění zadání uvádíme následující grafickou podobu možného řešení:

Úkol č. 7: Zadání se zaměřuje na opětovný soupis hlavních informací, které ukázkový text nabízí. Do prvního sloupce tabulky žáci zapíší hlavní témata, která stanovili již v pátém úkolu, a dále pokračují sloupcem druhým. V něm bodově sepíší detaily doplňující tyto tematické celky. Žáci tím pokračují v identifikaci nejdůležitějších myšlenek a témat textu, čímž dokončí jeho komplexní obraz.

Možné správné řešení: Čtenáři nejprve vypíší již zformulované tematické celky a ty dále rozvádějí. Nabízíme proto následující formu řešení, která vychází z posloupnosti a logiky textu. Pro přehlednost ponecháváme opět původní grafickou podobu:

HLAVNÍ TÉMATA	DOPLŇUJÍCÍ FAKTA
rozpad monarchie a předčasné vyhlášení vzniku Československa	<ul style="list-style-type: none"> • 14. října uspořádaly socialistické strany stávkou • na mnoha místech byla předčasné vyhlášována samostatnost • byl vydán manifest pro federalizaci monarchie
samostatnost Československa	<ul style="list-style-type: none"> • 28. října vydal Andrassy nótu • začala kapitulace monarchie • Národní výbor československý vyhlásil nezávislost vydáním zákona o samostatnosti
připojení Slovenska a Československo s prezidentem Masarykem	<ul style="list-style-type: none"> • Masaryk jednal v Ženevě • jednalo se o budoucí vládu • Slovensko se o své budoucnosti rozhodovalo v Turčianskom Sv. Martině • 14. listopadu byla vyhlášena Československá republika Národním shromážděním
německé nepokoje, připojení Podkarpatské Rusi a stanovení hranic	<ul style="list-style-type: none"> • Němci nechtěli být součástí nového státu • vznikly 4 německé provincie • české vojsko obsadilo ke konci roku Sudety • byl odvrácen odpor Maďarů • 1919 až 1920 se konala pařížská mírová konference

Úkol č. 8: Tato část pracovního listu slouží k žákovské asociaci barevných vjemů, které evokují zformulovaná témata. Tento vlastní prožitek by se měli čtenáři také pokusit odůvodnit vlastním komentářem.

Možné správné řešení: K prvnímu tématu mohou žáci zvolit například barvu červenou a její výběr zdůvodnit symbolikou rozporů a rozpadu. Druhé téma může evokovat naději na nový začátek, který lze spojit například s bílou barvou jako čistotou, tzv. čistým štítem. Třetí tematika může asociovat barvu modrou jako symbol nového spojení, které je stejně jako voda čisté i silné. Závěrem čtvrté téma může evokovat fialový odstín, který má v sobě něco z červené barvy sporů a modré barvy, která posiluje. Žáci ale odpovídají individuálně podle vlastních myšlenkových pochodů. Důležité je především jejich relevantní zdůvodnění.

Úkol č. 9: Na tomto místě žáci vymýšlejí otázky podle obsahu textu jako podklad pro rozhovor s hlavní postavou, Tomášem Garriguem Masarykem. Dotazovat se ho mohou na různé okolnosti soudobého dění. Vzniká zde tedy možnost položit neomezený počet otázek. Cílem úkolu je pak dosáhnout schopnosti pokládat k textu a jeho obsahu adekvátní dotazy.

Možné správné řešení: Při plnění je stěžejní podmínkou to, že čtenáři by měli vycházet z předloženého textu. Žáci tak opět prokazují vlastní porozumění textu. Dotazy mohou být následující povahy: Myslíte si, že mohl císařský manifest změnit vůli národa při jeho boji za samostatnost? Myslíte si, že byla nóta Gyuly Andrassyho jednoznačným signálem kapitulace

monarchie? Myslíte si, že Národní výbor československý zareagoval správně na požadavek lidu? Mrzí Vás, že jste se v době vydání slovenské deklaráce nacházel v Ženevě? Jak jste reagoval na situaci, kdy jste byl zvolen prezidentem? Považujete první měsíce fungování nového státu za jednoduché? Účastnil jste se jednání o stanovení hranic státu na pařížské mírové konferenci?

Úkol č. 10: Žákovská práce zde pokračuje shrnutím základního sdělení textu v 5. úkolu. Cílem je tedy výběr nejdůležitějších informací, které mají být stručně zformulovány vlastními slovy. Pravý sloupec poté slouží k doplnění průvodních myšlenek, které žáky v průběhu četby napadají. Doplnit je žáci mohou i o odpovědi na podpůrné otázky: Jaké máš další otázky k textu nebo jeho obsahu? Co ti popisovaný obsah připomíná? Jaký byl pravděpodobně autorův hlavní záměr při psaní?

Možné správné řešení: Úkol nabízí různé varianty odpovědí. V zásadě by se však neměly příliš lišit. Pro přehlednost nabízíme řešení v původní podobě pracovního listu:

O čem text je?	Co mě při četbě napadá?
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Na řadě míst byl předčasně vyhlášován vznik Československa. ✓ Československo vzniklo 28. října 1918 zásluhou Národního výboru. ✓ Slovensko se k novému státu přidalo oficiálně až 30. října. ✓ Prezidentem nové republiky se stal Tomáš Garrigue Masaryk. ✓ Roku 1919 se ke státu připojila i Podkarpatská Rus a hranice se vyjasnily do roku 1920. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Na jakých konkrétních místech bylo Československo vyhlášováno? ✓ Tato událost mi připomíná vznik samostatné České republiky v roce 1993. ✓ Jak to, že stát byl nazýván Československo, když se Slovensko připojilo později? ✓ Masaryk je stejně slavný jako první prezident ČR, Václav Havel. ✓ Trvalo dva roky, než se vyjasnila otázka hranic, což je dle mého názoru docela dlouhá doba.

Úkol č. 11: Poslední zadání řeší problematiku hodnocení vlastní četby ukázky po vzoru recenzí z 1. úkolu. Žáci tedy zhodnotí knihu na stupnici od 1 do 5 formou vybarvených hvězdiček. Poté si vymyslí vlastní přezdívku, pod kterou ukázkou publikace okomentují. Pro usnadnění pokládáme při zadání i návodné otázky, na které lze reagovat: Co se mi pisatel snaží sdělit? Proč mi to říká? Říká to jasně? Jak by se to dalo říci lépe?

Možné správné řešení: Volbu přezdívek a škálové hodnocení či komentáře žáků považujeme za velmi individuální. Mohou vystupovat pod vlastním jménem či přezdívkou (např. Anna či Andula33). Poté hodnotí například počtem tří hvězd a pokračují v komentáři. Své bodování pak argumentují například tvrzením, že autor se snaží čtenáři předat příliš velké množství faktů, a navíc se zde vyskytují i některé termíny, které ztěžují čtivost textu. Nakonec ale mohou žáci vyvodit myšlenku, že záměrem pisatele je zejména poučit čtenáře. Jedná se tak pravděpodobně o text encyklopedie, zaměřené na dějiny naší země.

4.3 Metodika pracovního listu 3

Kniha / autor:	Jak maminka vyprávěla o 20. století / Michaela Vetešková
Vytvořeno k:	Příloha 5
Doporučený ročník / počet vyučovacích hodin:	6. ročník / 1–2 vyučovací hodiny = 45–90 minut podle pracovního tempa konkrétní třídy
Možnosti využití pracovního listu:	Pracovní list je příhodné zařadit v rámci výuky věnované tématu vzniku Československé republiky (např. v rámci projektové výuky). Dále je vhodné zařadit ho v doporučeném ročníku ve spojení nejen s historickou událostí, ale i ukázkou netypické autorské pohádky. V návaznosti na tento fakt lze list použít pro doporučení vlastní četby žáků (čtenářské dílny apod.). Další použití necháváme na vlastním zvážení konkrétního pedagoga.
Pomůcky:	příslušný počet pracovních listů (viz Příloha 5), psací potřeby

Průřezová témata:	Osobnostní a sociální výchova, Multikulturní výchova
Mezipředmětové vztahy:	dějepis, výchova k občanství

Pracovní list vychází z žakovské práce s pohádkou *Jak maminka zazpívala hymnu aneb Vznik Československé republiky 1918*, z níž přebírá původní text děje. Vychází ale i z popisu poznámkové části příběhu *Jak maminka zachránila šaty filmové hvězdy aneb První republika*. Cílem vytvářených úkolů je tedy rozvinout skrze použité ukázky ČG žáků za pomoci různých metod práce, které přispívají i k rozvoji nedílných čtenářských strategií. Postupujeme klasicky, a to skrze evokační fázi, ve které žáci pracují s vlastními představami o zadaném tématu, přičemž mají možnost své postupy následně i zhodnotit.

Dále již pracují s prvním jmenovaným vyprávěním. Při něm se snaží rozvíjet svou schopnost nejen formulovat vhodné otázky, ale i předvídat postupnými kroky jeho dějový obsah. Poté pracují i se shrnutím celého jeho obsahu. Nevyhýbáme se zde vzájemnému propojení dílčích úkolů, které se žáci snaží hlouběji rozvíjet ve stěžejních myšlenkách. V neposlední řadě je pozornost zaměřena na věcný text doplňující kontext předloženého příběhu. Žáci v něm rozvíjí svou schopnost porozumění a výběru nosných informací. V závěru pracují s otázkou, která má za cíl propojit pointy předložených ukázek. Pracovní list pak v sobě zahrnuje i doporučenou diskusi řízenou pedagogem.

Rozvíjené čtenářské strategie: Hledání souvislostí, Kladení otázek, Předvídání, Shrnování, Identifikace nejdůležitějších myšlenek a témat a Usuzování.

Použité výukové metody: Práce s textem, Volné psaní, Asociační metoda, Studijní průvodce, Generátor otázek nebo Čtení s tabulkou předvídání, dále Někdo, Chtěl, Ale, A tak, Nakonec a INSERT značky. Příhodné je také zapojit metodu Řízené diskuse. Obecně pak vycházíme ze Samostatné práce žáků.

Vytvořeno pro organizační formy výuky: Hromadná a Frontální.

Úkol č. 1: V prvním úkolu se mají žáci zamyslet nad tématem Česká hymna formou volného textu. Aktivita spočívá v záznamu veškerých myšlenek, informací nebo asociací, které jim vyvstávají v mysli v průběhu samotného psaní. Cílem této aktivity tak není gramatická či slohová správnost textu, ale souvislé psaní, které má žáky přivést k projevu poznatků nejrůznějšího charakteru. Vedle toho ale získáváme informace i o aktuálním psychickém rozpoložení žáků ve spojitosti s jejich pracovním úsilím. Doporučujeme proto aktivitu z pozice pedagoga časově omezit. Vyhraněný čas pak může mít za následek co nejefektivnější využití této metody. V případě nejasností žáků je vhodné aktivitu blíže a případně opakovaně vysvětlit pro náležité pochopení.

Možné správné řešení: Aktivita může mít velmi různorodá řešení. Nabízíme proto následující ukázkou:

Česká hymna se jmenuje kde domov muj. Je to naše národní písnička poprvé zazněla ve hře fidlovačka. Nevím co je fidlovačka, ale možná to má něco společného s fidláním třeba na housle nebo tak něco. Jsem unavený a už se mi to nechce psát.... Naše hymna je často hraná při významných událostech státu nebo sportovních utkáních, na olympijských hrách apod. Její text napsal Škroup. Teď zrovna mě už nenapadá jak mám dál pokračovat. Je jedním ze státních symbolů vedle státního znaku vlajky prezidenta nebo národních barev pečeti. Má víc slok. Její text umí každý správný čech. Zpívali jsme ji i v hudebce. Text si zrovna vybavuju. Náš stát má tuto hymnu už mnoho let. Jsou tam slova voda, lučiny, bory, skaliny.

Úkol č. 2: Následující zadání směřuje ke zhodnocení předešlé aktivity volného textu. Žákům jsou položeny dotazy na to, zda při psaní v 1. úkolu přišli na něco, co je dříve nenapadlo, případně na to, co jim dělalo největší potíže. Tato sebereflexe má vyvolat zamyšlení nad vlastními znalostmi a obecně nad tím, co v předešlém úkolu zapsali. Mohou tak zjistit, že při aktivitě zaznamenali myšlenky, které by je běžně nenapadlo formulovat jako své upravené vyjádření. Tím vzniká zpětnovazebná informace o vlastních momentálních znalostech tématu a lze z nich vycházet při konstruování následných poznatků ve spojení s literárním textem. K dané problematice tak žáci zaujmou vlastní postoj a přitom vyjádří i své emoce.

Možné správné řešení: Žáci odpovídají individuálně. Navrhované odpovědi tak spojujeme s řešením v úkolu 1.

Přišel/přišla jsi při psaní na něco, co tě dříve nenapadlo?

Dříve jsem si vůbec neuvědomil, že nevím, co je fidlovačka.

Co ti při psaní dělalo největší potíže?

Největší potíže mi dělalo souvislé psaní zejména ve chvílích, kdy mě nic nenapadlo.

Úkol č. 3: V další úloze mají čtenáři vymyslet otázky, které je napadají ve spojitosti s nadpisem: Jak maminka zazpívala hymnu aneb Vznik Československé republiky 1918. Název textu je tak východiskem pro jejich práci. Aktivita je proto zaměřená na evokaci dotazů, které lze vyvodit bez znalosti textového obsahu. Žáci by však měli otázky vyvozovat pouze ke sloům použitým v předepsané frázi. Předpokládaným počtem pro splnění úkolu je 5 položených dotazů.

Možné správné řešení: Žáci mohou vymyslet různou variantnost otázek. Níže tedy uvádíme návrhy:

Zpívala maminka falešně?

O hymnu jakého státu se jedná?

Čí to byla maminka?

Jak se pojí hymna s postavou maminky?

Zpívala maminka hymnu při vzniku Československé republiky roku 1918?

Úkol č. 4: Čtvrtý úkol se věnuje čtení za pomoci tabulky předvídání. Nejprve žáci čerpají z názvu textu, se kterým pracovali již v úkolu 3 (Jak maminka zazpívala hymnu aneb Vznik Československé republiky 1918). Podle něj se snaží předpovědět, o čem může příběh vypovídat, a tuto odpověď zdůvodní. V prvním řádku však nevyplňují pole: Co se opravdu doposud stalo?, protože tyto informace nemají k dispozici. Poté předčítají jednotlivé části textu, a to postupně! Aktivita postrádá svůj smysl ve chvíli, kdy si žáci pročítají texty ukázek předem. Učitel by měl tedy jejich pracovní postup hlídat.

K zadání předkládáme i návod postupných kroků tak, aby je žáci správně pochopili. Následně už pracují s textovými ukázkami. Ty si nejprve jednotlivě přečtou, předpoví jejich pokračování a svou předpověď odůvodní. Nakonec shrnou opravdový obsah aktuálního přečteného úryvku. Tímto způsobem pak pracují do fáze Textu 4.

Možné správné řešení: Řešení tohoto úkolu je individuální, zejména v souvislosti s vytvářenými předpověďmi o pokračování příběhu a jejich zdůvodněním. Shodovat by se však žáci měli v bodech shrnutí aktuální ukázky. Pro lepší přehlednost možného řešení nabízíme konkrétní podobu tabulky:

Část textu	Jak se bude podle tebe text vyvíjet? (Piš ve větách.)	Proč si to myslíš?	Co se opravdu doposud stalo? (Shrň celými větami.)
předvídání před textem	Příběh bude o mamince, která zazpívala hymnu při příležitosti vzniku Československé republiky. Vyprávění se bude odehrávat v roce 1918.	Myslím si to, protože o tom vypovídá název.	X
1. text	Ženy budou muset překonat složitou cestu. Budou otevírat tajný sejf, ve kterém budou uloženy vzácné rukopisy. Žena s mikrofonom je tajná špionka, a jakmile se k rukopisům dostanou, přepadne vedoucí a rukopisy ukradne.	Myslím si to, protože je to jedna z klasických zápletek, které se v příbězích objevují. Rukopisy jsou vzácné a kvůli dennímu světlu pečlivě ukryté. Proto budou určitě uloženy v nějakém zabezpečeném zařízení. Neznámá žena má u sebe mikrofón, kterým nahrává informace o uložených materiálech. Má proto pravděpodobně v úmyslu je ukrást.	Neznámá žena je provázena odpovědnou vedoucí Národního muzea. Ta ji vede složitou cestou k tajným a vzácným rukopisům, které jsou tu uloženy. Proto si nepřeje, aby při cestě k nim bylo cokoliv zaznamenáváno.
2. text	I když se snažila reportérka překonat své zranění, nakonec nebude schopná pokračovat dál v cestě a vedoucí muzea jí bude muset zavolat záchranku, která ji odveze do nemocnice s otřesem mozku.	Myslím si to, protože reportérka upadla ze schodů, a proto se dá předpokládat, že utrpěla vážnější zranění, která se projeví až později.	Vzácným dokumentem je tu myšlena česká hymna, za kterou vedoucí Národního muzea odpovídá. Dozvídáme se i informace o její historii. Provázená žena je reportérka a při cestě k tajnému dokumentu upadne.
3. text	Vedoucí i reportérka vstoupí do trezoru, ale dveře se za nimi zabouchnou a obě zjistí, že se nemohou dostat ven. Navíc v místnosti není signál, a nemohou si proto ani přivolat pomoc. Reportérka se rozpláče, protože se bojí, že už nikdy neuvidí své děti.	Myslím si to, protože ve chvíli, kdy se obě ženy dívají na původní rukopis národní památky, vedoucí se lekne. Pravděpodobně tak dojde k nějaké významné události, která obě ženy ohrozí.	Dozvídáme se o popularitě hymny. Reportérka se ale při poučování nudila. Je maminkou a raději by trávila čas se svými dětmi. Vedoucí ji konečně přivedla k trezoru a přivolala ji, aby se šla podívat na zápis hymny, který tu byl uložený. Pak se zarazila.

4. text	Reportérka i vedoucí zavolají okamžitě policii. Ta zahájí rozsáhlé vyšetřování a rukopis nakonec vypátrá.	Myslím si to, protože se jedná o zápletku příběhu, která musí být nějakým způsobem vyřešena a vyprávění zakončí.	Vedoucí muzea nakonec zjistí, že rukopis české hymny se ztratil.
----------------	---	--	--

Úkol č. 5: Tato úloha má za cíl shrnutí informací za pomoci předložených textových ukázek ve 4. zadání (Text 1 až Text 4). Žáci tak provedou soupis hlavních myšlenek pomocí naznačených počátků Někdo (hrdina), Chtěl (měl nějaký cíl), Ale (zápletky), A tak (důsledek), Nakonec (rozuzlení). Úkol by měl napomoci k vyjasnění hlavní osnova děje.

Možné správné řešení: Formulace odpovědí na toto zadání mohou být různé, obsah by však měl být u všech žáků v rámci jejich individuálního řešení totožný.

Někdo: Odpovědná vedoucí Národního muzea.

Chtěl: Chtěla ukázat původní text české hymny reportérce, aby o ní mohla napsat reportáž.

Ale: Musely proto dojít k velkému trezoru, kde byly listy uloženy.

A tak: Prošly proto složitou cestou, při které dělala vedoucí reportérce historický výklad.

Nakonec: Nakonec ale obě zjistily, že původní text zmizel.

Úkol č. 6: Na tomto místě se mají čtenáři opět zaměřit na zmiňované ukázky Textu 1 až Textu 4. Výběrem možnosti mají po četbě odpovědět, zda na některé otázky, které vymysleli v rámci 3. úkolu, našli při čtení odpovědi. Vybírají tedy z možností ANO a NE. Pokud pak vyberou odpověď ANO, mají následně otázky a odpovědi na ně sepsat.

Možné správné řešení: Pokud žáci odpovědí na otázku NE, nepokračují v řešení úkolu. Pokud však odpovědí ANO, sepisují další řešení. V návaznosti na navržené otázky ve 3. úkolu navrhuje následující příklad dalšího řešení po odpovědi ANO:

O hymnu jakého státu se jedná? Jedná se o národní hymnu České republiky.

Jak se pojí hymna s postavou maminky? Maminka je reportérka, která chce sepsat reportáž o původním textu naší hymny. Vedoucí, která ji za tím účelem provází Národním muzeem, se proto například ptá, zda umí sama hymnu zazpívat. Nakonec se ale ukáže, že hymna zmizela.

Úkol č. 7: Úloha obsahuje další ukázkový text, s nímž mají žáci pracovat pomocí předepsaných značek. Po četbě by měli tedy jednotlivé věty vyhodnotit. Takové, které jsou pro ně pochopitelné, označí symbolem fajfky a ty, které jsou pro ně nesrozumitelné, označí symbolem minus. Následně by se měli zaměřit i na ty informace, které jsou podle jejich mínění nejdůležitější, a ty by měli označit vykřičníkem. Po zpracování ale úkol pokračuje v kompetenci konkrétního pedagoga. Ten by měl s žáky rozvinout o textu diskusi, ve které by se měl soustředit především na problém nepochopených vět.

Žáci by tak měli být vyzváni, aby sdělili věty, které jsou pro ně nepochopitelné. Učitel se následně doptá na vysvětlení těch žáků, kteří větu označili jako pochopitelnou. Rozvine kolektivní řízenou diskusi. Pokud nepochopil větu žádný z žáků, nebo byly představy žáků o problematice zkreslené, uvede jejich adekvátní vysvětlení sám.

Možné správné řešení: Na tomto místě nabízíme jedno z možných řešení zadaného úkolu. Varianty řešení jsou však u žáků velmi individuální. Pro zachování určité přehlednosti ukázkového textu jsme zde poznačili pochopené odpovědi znakem fajfky. Naopak nad těmi větami, které by žáci nemuseli pochopit, jsme zaznačili symbol minus. Do těch, které by mohli žáci označit jako důležité, jsme vložili symbol vykřičníku.

Vznik samostatného Československa

Oficiálním dnem, kdy vzniklo Československo, je 28. říjen roku 1918. Samostatnost byla vyhlášena na Václavském náměstí v Praze. Nestalo se tak zčista jasna. Většina české společnosti nikdy nepřijala rakousko-uherský stát za svůj. Už během první světové války se mezi českými intelektuály a politiky mluvilo o samostatném státu. K těmto lidem patřili také Tomáš Garrigue Masaryk a Edvard Beneš. V roce 1916 sestavili Československou národní radu. Umělci vydali v roce 1917 Manifest českých spisovatelů, který zaštil básník a tehdejší dramaturg Národního divadla Jaroslav Kvapil. V lednu roku 1918 se k těmto aktivitám přidali i další vlastenci a vznikla Tříkrálová deklarace.

V té době ještě pořád byla válka a z českého území se vyváželo hodně potravin na rakouskou frontu, členové zemské hospodářské rady pod vedením Antonína Švehly se tomuto masivnímu vývozu snažili zabránit, a tak například už 14. října roku 1918 byla vyhlášena generální stávk. Lidé strhávali symboly rakousko-uherského mocnářství, někde v oknech vlály trikolóry (modro-červenobílá stužka – v národních barvách). Nejradikálnější lidé byli ve městě Písek, kam musel být dokonce poslán oddíl rakouských vojáků, aby vzpouru potlačil. O dva týdny později, 28. října 1918 v ranních hodinách převzali Antonín Švehla a František Soukup jménem Národního výboru Obilný ústav, aby zabránili odvozu obilí na frontu. V zemi se postupně rozšiřovala zpráva o uznání podmínek míru s Rakousko-Uherskem. Navečer vydal Národní výbor první zákon o zřízení samostatného státu.

(Vetešková, 2018, s. 20–21, upraveno autorkou práce)

Z uvedeného možného způsobu tak vyplývá, že učitel by se měl při společné diskusi pokusit vysvětlit žákům pojmy Československá národní rada, manifest a deklarace.

Úkol č. 8: Žákům je zde položena otázka, pokoušející se na závěr listu shrnout spojitost s názvem původně zpracovávaného textu Jak maminka zazpívala hymnu aneb Vznik Československé republiky 1918. Úkol má tak za cíl shrnout podstatu řešených úloh.

Možné správné řešení: Žáci mohou uvažovat různými způsoby. Jejich odpověď by však měla zahrnovat poznatek, že národní hymna se významně pojí se vznikem nově osamostatněného státu. Je tak už od dob vzniku Československa významným národním symbolem.

4.4 Metodika pracovního listu 4 A i B

Kniha / autor:	Obrázky z československých dějin / Jiří Černý a Jaroslav Veis
Vytvořeno k:	Příloha 6 a Příloha 7
Doporučený ročník / počet vyučovacích hodin:	8. ročník / 1 vyučovací hodina = 45 minut podle pracovního tempa konkrétní třídy
Možnosti využití pracovních listů:	Tuto sadu pracovních listů lze využít jako podpurný materiál při tematické výuce k oslavám dne vzniku československého státu (zdůvodnění oslav státního svátku). Dále s ním lze pracovat ve výuce literatury. Učitel může ukázkou z knihy představit jako takovou, která zahrnuje kontext probírané literatury počátku 20. století. Žáci si tu mohou procvičit i slohový útvar vyprávění. Zároveň může žákům knihu doporučit jako doplňující zdroj pro studium dějepisu. Knihu tedy lze představit i jako inspiraci pro vlastní četbu žáků. Mimo to s ní lze pracovat i ve čtenářských dílnách, kde může být podnětným zdrojem. Další možnosti využití ponecháváme na individuální potřebě konkrétního pedagoga.
Pomůcky:	2 pracovní listy pro dvojici žáků (viz Příloha 6, Příloha 7), psací potřeby, barevné tužky (červená, zelená, hnědá, modrá, fialová)

Průřezová témata:	Osobnostní a sociální výchova, Multikulturní výchova
Mezipředmětové vztahy:	dějepis, výchova k občanství

Komiksovou knihu představujeme ve dvou pracovních listech (A i B), s nimiž budou žáci pracovat skrze předložené ukázky. Důležitá je pro nás především kapitola s názvem *28. říjen 1918*, která se věnuje procesu vzniku nového československého státu. (srov. Černý a Veis, 2011, s. 30–37) Důležitou součástí pracovních listů tvoří nejen využitý text, ale vzhledem k povaze vybrané publikace se hojně zaměřujeme i na práci s jeho ilustrační složkou. Zvolené

úkoly tak mají za cíl zdokonalit schopnosti žáků v oblasti ČG za pomoci zvolených metod, které naplňují vybrané čtenářské strategie. Čtenáři pracují ve dvojicích a svou samostatnou práci kombinují se spoluprací s partnerem.

Žáci tak prochází nejprve vlastním předvídáním děje. Svě individuální návrhy a myšlenky sdílejí s partnerem a své představy postupně zpřesňují. Poté, co se seznámí s konkrétní ukázkou, samostatně určují, v čem se jejich případné odhady slučovaly s reálným textem. V samostatné práci potom pokračují skrze vlastní návrhy komiksových promluv. Za společného úsilí se žáci dále seznamují s poslední ukázkou, která je východiskem pro samostatnou tvorbu myšlenkové mapy. K závěru čtenáři odpovědí na položené otázky k textu, jejichž znění dokládají i konkrétními úryvky. Partnerskou diskusí pak poznatky znovu upřesní a zapíší. V konečné fázi žáci sami shrnou původní představu o textu a zjištěná fakta.

Rozvíjené čtenářské strategie: Předvídání či Hledání souvislostí. Zastoupeno je zde ale i Kladení otázek, Scanning, Shrnování, Identifikace nejdůležitějších myšlenek a témat textu.

Použité výukové metody: Práce s obrazem a textem, Metoda tvůrčího psaní – příběhy k obrázkům, Asociační metoda, Diskuse, Studijní průvodce, Obrázkové doplňování, Práce s textem – vzájemné učení, Myšlenková mapa, 5W (who, what, where, when, why), Klíčová slova a Think, pair, share při Samostatné práci žáků.

Vytvořeno pro organizační formy výuky: Párové učení (jako Skupinová a Kooperativní výuka) i Hromadná a Frontální výuka, které se mísí.

Úkol č. 1, list A i B: Žáci pracují v 1. úkolu samostatně s ilustrací z ukázky. Práce je zaměřena na schopnost předvídání za pomoci obrazu, na jehož základě formulují krátký příběh. Ten má předložený obraz rozvíjet. Na obraze listu A žáci pozorují dav lidí, kteří jsou usměrňováni policií. Opodál je zaznamenána i promluva dvou mužů, kteří upozorňují na hrozící konflikt. Ilustrace listu B pak znázorňuje dav lidí, kteří procházejí ulicí a zpívají národní hymnu. Obě zadání tak směřují k vytvoření vlastní představy žáků o ději knihy.

Možné správné řešení, list A: Úkol má více řešení. Žáci se mohou inspirovat vlastními zkušenostmi či jinými příběhy.

Jednoho dne spěchal pan Novák do práce. Ostatně jako každý den. Budík mu zazvonil pozdě a jeho cesta do práce se tak odehrávala klasicky ve spěchu. Vyčistil si zuby, snídani popadl do ruky a běžel rychle směr banka. Sotva za ním bouchly dveře, seběhl už půlku schodů v domě. Popadl do ruky brzkou ranní poštu a vyběhl na ulici. Najednou ho však zarazil dopis s červeným pruhem. Neměl čas se zastavovat, a tak jej začal trhat za klusu. Jako každé ráno totiž nestíhal svůj ranní autobusový spoj. Všude kolem něj byl shon. Takových opozdílů, jako byl on sám, byly nyní plné ulice. Blížil se již k přechodu, začtený do úředního

sdělení. Když vtom najednou rána! Tupý náraz. Skřípění brzd. Pan Novák ležel na silnici nehnutě. Do vozovky vstoupil nepozorně a v nesprávný moment. Varovné zvolání kolemjdoucích bylo marné. Pozdě.

Najednou se k místu nehody všichni seběhli. Rychlé pokusy o oživení některých duchapřítomných chodců však byly marné. Hlouček přihlížejících se neustále zvětšoval. Konečně dorazila záchranná služba a policie. Pomoci se však již nedalo. Lidé, kteří procházeli opodál, se domnívali, že se zde odehrál nějaký konflikt. Nebylo tomu tak. Policie pouze rozháněla přihlížející dav. Neodbytné a zvědavé pozorující posílala dál od místa nehody, aby mohla v klidu celý případ prošetřit.

Možné správné řešení, list B: Úkol má stejné rysy jako v listu A.

Bylo krásné letní odpoledne. Jako každý rok jsme už na začátku prázdnin vyrazily společně se sestrou na chalupu, kde jsme strávily půl prázdnin s babičkou. Každý den dopoledne jsme babičce pomáhaly s prací na zahrádce a odpoledne trávily čas s holkama z vesnice. Dnešek tak nebyl výjimkou. Ke snídani jsme měly chleba s máslem a medem. Pak jsme vyrazily na zahradu, kde už na nás čekaly keře obsypané rybízem. Při pomyšlení na skvělou babiččinu rybízovou marmeládu jsme se jen oblízly a s chutí se pustily do sběračské práce. Dnes ale musela babička odejít dřív. Nestihla uvařit oběd.

Uběhla sotva hodina a úmorné horko hlásilo poledne. Nezbyvalo tedy než sebrat plné mísy a odebrat se na chalupu. Z dálky jsme zaslechly babiččin hlas. Nebyl to ale křik nebo volání. Byl to zpěv. Babička si zpívala národní hymnu! Podívaly jsme se na sebe a naše pohledy vypovídaly za vše. Děs v očích. Obě jsme totiž znaly babiččina vyprávění z mládí. V nich často zdůrazňovala nejrůznější historické události, které prožila. Často pak ty negativní spojovala se zpěvem národní hymny, která měla národ posílit v těžkých chvílích. Nenapadlo nás tedy nic jiného, než že se stalo nějaké neštěstí. Rychle jsme položily mísy s rybízem na zem a utíkaly do chalupy.

Druhé zděšení na sebe nenechalo dlouho čekat. Když jsme zjistily, co za babiččím zpěvem vězí, ztuhly jsme. Ráda vařila při puštěné televizi. V té právě běžela reklama, v níž prochází dav ulicí a jako doprovodnou melodii zpívá českou hymnu. Babička si tedy jen pobrukovala spolu s ní. Náš výbuch smíchu jsme jí sice se sestrou nikdy nevysvětlily, ale nezapomeneme na něj dodnes...

Úkol č. 2, list A i B: Druhý úkol vyplývá opět ze samostatné práce a žákům zadává požadavek na zapsání veškerých představ, které jim asociují zadané pojmy figurující v knižní ukázce. V listu A jsou to tedy slova Válka a Samostatnost. V listu B pak Svoboda a Konflikt.

Je zde naprostá volnost zadání, a tak je možné zapsat úplně vše, co žáky napadne, bez ohledu na souvislosti.

Možné správné řešení, list A: Šíře možných řešení je velká. Vyplývá z individuality každého žáka. Pojem Válka může vyvolat představy: smrt, strádání, vojáci, 1. světová válka, 2. světová válka, zbraně, hlad aj. Pojem Samostatnost potom: dospělost, soběstačnost, nezávislost, odpoutání se apod. Žáci ale mohou zaznamenat i různé smyslové vjemy, které v nich pojmy vzbuzují, apod.

Možné správné řešení, list B: Také ve druhém zadání vzniká předpoklad různorodosti možných řešení v souvislosti s vlastními zkušenostmi a prožitky dítěte, které s úkolem pracuje. Pojem Svoboda může evokovat souvislost se slovy: nezávislost, nespoutanost, divokost aj. Konflikt naopak: zbraně, násilí, agrese, bezohlednost, hluk, rivalita, zranění, smrt, boj apod. Není ani vyloučeno, že žáci uvedou například barvy či zvuky, které si s pojmy spojují, apod.

Úkol č. 3, list A i B: V tomto cvičení žák představí svému partnerovi dva pojmy, se kterými pracoval ve 2. úkolu. V rámci práce na listu A se jedná o slova Válka a Samostatnost. U listu B pak Svoboda a Konflikt. Zároveň žák partnerovi sdělí, co si k pojmům poznamenal. Partner poté postupuje stejně. Oba zahájí diskusi, při které odhalují možnou společnou souvislost čtyř základních uvedených slov. Názor, na kterém se shodnou, zapíše každý do svého listu vlastními slovy.

Možné správné řešení, list A i B: Jelikož se jedná o úkol, který vyžaduje pro obě skupiny identické řešení, uvádíme jej jako jednotné pro oba pracovní listy. Žáci mohou snadno odhalit souvislost dvojic pojmů, konkrétně Války a Konfliktu. Ty spolu mohou blízce souviset. Zejména pokud si žáci uvědomí, že válka je významově podobná i konfliktu a úzce s ním souvisí. Případně může vzniknout i myšlenka toho, že válka může z původního menšího konfliktu vzniknout. Pokud pak uvažujeme nad spojitostí ostatních dvou slov, Samostatnost a Svoboda, je patrné, že se může jednat o důsledky Války a Konfliktu. Navíc může vzniknout i úvaha o tom, že nově nabytá Svoboda může ústit v Samostatnost.

Úkol č. 4, list A i B: V tomto úkolu pracuje původní partnerská dvojice samostatně. Vychází tedy ze společné práce a úvah, ale formulace odpovědí probíhá individuálně. Poté, co si žáci přečtou ve svých listech stejné ukázky z knihy, pokusí se na základě předešlých myšlenek, které sestavili s partnerem ve dvojici, zformulovat, v čem se jejich úvahy podobaly skutečnému textu ukázky.

Možné správné řešení, list A i B: Řešení jsou opět různá v závislosti na úvahách jednotlivců i dvojic. V rámci dvojice by pak mělo být řešení obdobné a lišit by se mělo pouze

individuální formulací. Pokud vycházíme z výše navržených možných řešení, můžeme odvodit, že příběh se opravdu pojí s válečným konfliktem a jeho koncem. Důsledkem války je pak vznik nového a svobodného státu, Československa.

Úkol č. 5, list A i B: Tento úkol je pro obě skupiny ve svém zadání opět stejný. Žáci rovněž pracují svépomocí. Po opětovné četbě ukázky v úkolu 4 doplní vhodnou promluvu jedné z ilustrovaných postav. V listu A se tak situace dotýká debaty postav Aloise Rašína, Františka Soukupa, Jiřího Stříbrného a Antonína Švehly. List B znázorňuje obraz rozhovoru osobností Aloise Rašína a Jiřího Stříbrného. Cílem je rozvoj schopnosti žáků pracovat s širším kontextem textu.

Možné správné řešení, list A: Variantnost řešení tohoto úkolu je opět bohatá. V této ukázce mohou žáci vycházet z úryvku: *V redakci Národních listů na Václavském náměstí se už nějaký čas scházeli Alois Rašín, František Soukup, Jiří Stříbrný a Antonín Švehla.* (Černý a Veis, 2011, s. 30) Proto mohou doplnit například větu:

Vítám vás, pánové, na našem dalším zasedání v redakci Národních listů.

Možné správné řešení, list B: I zde podléhá řešení individualitě žáka. Do svého obrazu může doplnit promluvu na základě úryvku: *Také 28. října je nejvíc zajímavé, kdy bude Rakousko kapitulovat.* (Černý a Veis, 2011, s. 30) Nasnadě je tak například věta typu:

Tak už by mě vážně zajímalo, kdy miní Rakušané kapitulovat!

Úkol č. 6, list A i B: V listu A si žák přečte text vlastní 1. části poslední ukázky textu. Na jejím základě pak sám vytvoří souhrnné stručné poznámky ze zadaného úryvku. V listu B si partner zpracuje poznámky ke svému textu, který tvoří 2. část ukázky. Poté, co tento úkon provedou oba partneři, dojde k jejich vzájemnému sdílení poznámek. Ty si rovněž jako chybějící oba zapíší.

Možné správné řešení, list A: I v tomto úkolu je možná vlastní interpretace zápisových bodů. Obsahově by však měly být rovnocenné. Vycházet tedy můžeme z následujícího příkladu:

- ✓ 1918–1938 = první republika
- ✓ největší rozkvět našeho státu
- ✓ Tomáš Garrigue Masaryk = zakladatel a prezident, symbol parlamentní demokracie

Následně poznamenané body partnera:

- ✓ nová republika = rozvoj hospodářství, průmyslu, umění a sportu
- ✓ negativní dopad celosvětové hospodářské krize
- ✓ německý nacismus = největší hrozba

Možné správné řešení, list B: Charakteristiky způsobu řešení jsou obdobné jako v listu A.

Zapsané body partnera:

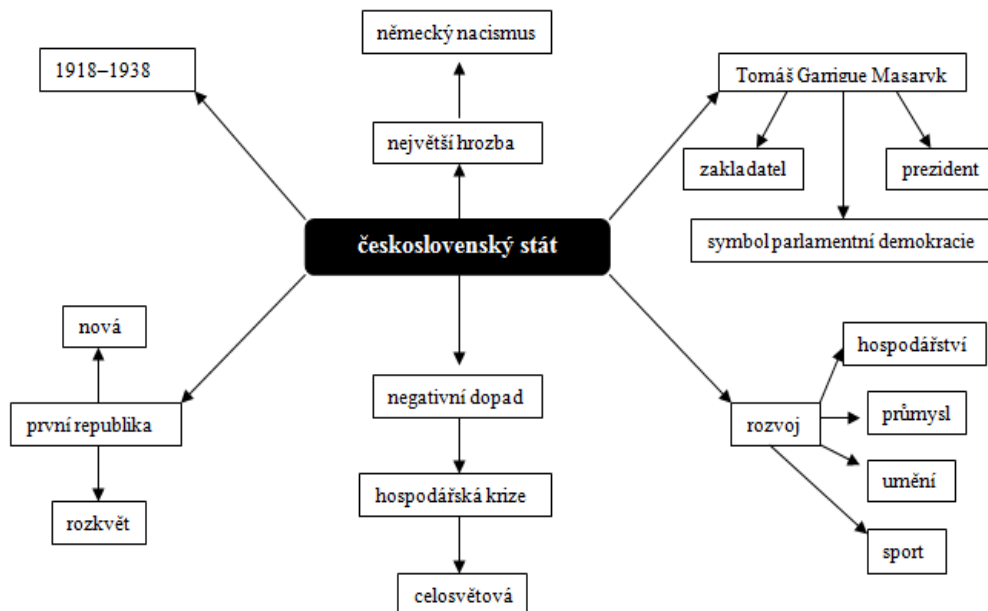
- ✓ 1918–1938 = první republika
- ✓ největší rozkvět našeho státu
- ✓ Tomáš Garrigue Masaryk = zakladatel a prezident, symbol parlamentní demokracie

Příklad vlastních bodů je následovný:

- ✓ nová republika = rozvoj hospodářství, průmyslu, umění a sportu
- ✓ negativní dopad celosvětové hospodářské krize
- ✓ německý nacismus = největší hrozba

Úkol č. 7, list A i B: Zde mají žáci pracovat individuálně s vytvořenými poznámkami v úkolu 6, a to tak, že je zaznamenají do myšlenkové mapy podle jejich vzájemné návaznosti a hierarchie. Důležité je tedy i zapisované pořadí informací. Ústředním pojmem je stanoven československý stát. Od něj informace vycházejí. Zadání úkolu je stejné pro obě skupiny. Jelikož pak žáci pracují i se stejnými informacemi, měly by být obě vzniklé mapy obsahově stejné.

Možné správné řešení, list A i B: Možné správné řešení úkolu vyplývá z formulace výchozích pojmů v úkolu 6. Pokud ale vycházíme z navrženého způsobu řešení, mohla by myšlenková mapa vypadat následovně:

Úkol č. 8, list A i B: Tato úloha vyžaduje samostatnou práci a má přivést žáky k zamyšlení nad otázkami textu. Stěžejní je identifikace hlavních postav děje, pojmenování události, určení místa děje, dále i specifikace času, ve kterém se příběh odehrává, a v neposlední řadě je to i určení důvodu celého dění. Žáci tedy na položené otázky odpovídají poté, co si znova přečtou celý text jako výňatek z knihy (tzn. všechny uvedené ukázky). Nakonec je ale jejich

úkolem i identifikace nápověd, skrze které k odpovědím v textu přišli. Vychází při tom z barevného rozlišení samotných otázek a stejnými barvami vyznačují i příslušné části přímo v ukázce. Zadání je identické pro obě skupiny pracovních listů.

Možné správné řešení, list A i B: Při správném řešení uvádíme kurzívou části, které by měli žáci zvýraznit jako své argumenty, a rovněž jimi ozřejmujeme správné odpovědi podle původního citovaného textu. Na první otázku po hlavních aktérech děje by měli žáci uvést jména: Alois Rašín, František Soukup, Jiří Stříbrný, Antonín Švehla a Tomáš Garrigue Masaryk. Mohou uvádět i odpovědi jako československý lid nebo vojáci. Ty ale nepovažujeme za úplně správné. Napovědět může následující úryvek: *V redakci národních listů na Václavském náměstí se už nějaký čas scházeli Alois Rašín, František Soukup, Jiří Stříbrný a Antonín Švehla. [...] Čtyřem členům Národního výboru, kteří stáli v čele převratu, se později začalo říkat „muži 28. října“. [...] Stěžejní zásluha na této dobré pověsti nového československého státu je přičítána jeho zakladateli a prvnímu prezidentovi Tomáši Garriguu Masarykovi.* (Černý a Veis, 2011, s. 30–37) Druhá otázka se táže po hlavní události děje. Odpovědí by měl být vznik Československa. Čerpat lze ze závěru celého textu: *Když se řekne první republika, mluví se o dvacetiletí 1918–1938, považovaném za období největšího rozkvětu našeho státu ve 20. století. Stěžejní zásluha na této dobré pověsti nového československého státu je přičítána jeho zakladateli [...]* (Černý a Veis, 2011, s. 37) Počítáme však i s odpověďmi jako: oslavy vzniku Československa, demonstrace, představení opery Carmen, vydání Provolání o samostatnosti československého státu. Tyto odpovědi ale opět nesměřují k podstatě celého textu a stěžejní události, jelikož jsou spíše jejími důsledky.

Odpověď na třetí otázku by měla být jasná, a sice specifikace místa jako hlavního města Prahy. Uvádíme některé z indicií: *V redakci Národních listů na Václavském náměstí [...] Lidé se hrnuli do středu Prahy [...]* (Černý a Veis, 2011, s. 30–31) Rovněž časový údaj, na který míří čtvrtá otázka, je jasně uveden jako *28. říjen 1918.* (Černý a Veis, 2011, s. 30) K tomuto faktu odkazuje již název celé ukázky. Závěrem je pak položena otázka o příčině celého dění. Otázka souvisí s druhou, již položenou. Je tedy patrné, že odpověď na druhou otázku může ovlivnit i tuto. Pokud tedy v textu pátráme po příčinách vzniku Československa, najdeme odpověď ve tvrzení jako rakouský souhlas se 14 body amerického prezidenta Wilsona a ochota Rakouska v jednáních o ukončení války. Žáci mohou čerpat z úryvku: *Rakouská vláda souhlasí se 14 podmínkami amerického prezidenta Wilsona. Zpráva o ochotě Rakouska jednat o ukončení války se rychle šířila. Lidé se hrnuli do středu Prahy. Zastavovali tramvaje, zpívali neoficiální českou hymnu a vyvěšovali červenobílé vlajky.* (Černý a Veis, 2011, s. 30–31)

Úkol č. 9, list A i B: Na tomto místě navazujeme na úkol 8. Jeho cílem je upřesnění odpovědí ve dvojicích žáků. Pomocí diskuse si ujasní své odpovědi, vzájemně mohou argumentovat svými vybranými částmi. Shodnou se tedy na nejlepším společném řešení, které opětovně zapíší. Zadáání je společné pracovnímu listu skupiny A i B.

Možné správné řešení, list A i B: Řešení je výsledkem společné dohody obou žáků, proto jej uvádíme jako společné oběma skupinám. Rovněž už zde nezahrnujeme argumentaci správných odpovědí, která je uvedena u řešení úkolu 8. Vycházíme z hypotetických odpovědí v úkolu 8. Žáci by tak měli uvést jednoznačné odpovědi.

Hlavními aktéry děje jsou: Alois Rašín, František Soukup, Jiří Stříbrný, Antonín Švehla a Tomáš Garrigue Masaryk. Došlo zde ke vzniku Československa. Děj se odehrává v prostředí města Prahy (v Praze). Doba, ve které probíhá, je 28. říjen 1918. Důvodem vzniku samostatného státu je rakouský souhlas se 14 body amerického prezidenta Wilsona a ochota Rakouska válku ukončit.

Úkol č. 10, list A i B: Poslední zadání se zakládá na souhrnných výpovědích, které mají čtenáři samostatně doplnit nebo potvrdit, či vyvrátit. Žáci se tu zabývají tím, jaký děj původně předpovídali. Následně svou původní představu vyhodnotí s reálným dějem ukázky jako správnou, či nesprávnou. S předpokladem toho, že žáci předpověděli alespoň trochu odlišný děj, pokračují tím, že stručně popíší reálný děj ukázky. V závěru pak identifikují hlavní myšlenku textu.

Možné správné řešení, list A i B: Úkol má různá řešení, která vyplývají z individuální práce jednotlivých žáků. Ti nejprve identifikují svůj prvotní názor na dílo v souvislosti s předloženou ilustrací. Za předpokladu, že tedy vycházíme z navrhovaných řešení předchozích úkolů, můžeme formulovat pro list A znění ve spojení s obrazem policejního zásahu. Žáci mohou říct, že původně si mysleli, že příběh je vztažen například ke smrti bankovního úředníka, kterého srazilo vozidlo při cestě do práce. Z povzdálí se tak zásahová akce přivolaných policistů a zdravotníků zdála jako propuknutý konflikt.

U listu B pak můžeme hovořit o předpokladu nečekané vážné události v souvislosti s chatovým pobytem dívek s jejich babičkou. Ta si zpívala hymnu, což bylo znamením neblahé situace. Nakonec se však ukázalo, že babička si jen prozpěvovala při sledování televizní reklamy. Předpokládáme tedy, že žáci neměli při předpovědi děje pravdu. Dále by měly být dopovědi společné jak pro list A, tak i B. Žáci doplní, že příběh je především o vzniku Československa a doprovodných událostech, které jeho vznik podpořily. Nakonec žáci identifikují hlavní myšlenku ukázky jako poutavé předání informací o významném datu a události naší historie.

4.5 Metodika Pracovního listu 5

Kniha / autor:	Po stopách stoleté dámy / Lenka Pecharová
Vytvořeno k:	Příloha 8
Doporučený ročník / počet vyučovacích hodin:	7. ročník / 1 vyučovací hodina = 45 minut podle pracovního tempa konkrétní třídy
Možnosti využití pracovního listu:	Sestavený pracovní list je možné využít při výuce v souvislosti s oslavou státního svátku vzniku Československa (např. v rámci projektu k případnému výročí apod.). Dále v něm může pedagog představit knihu jako vhodný studijní zdroj při mezipředmětovém vztahu (dějepis). Vedle toho s ním lze pracovat při čtenářských dílnách, kdy může pedagog knihu nabídnout k vlastní četbě žáků. Listem lze zdokonalit písemný projev, práci s informacemi nebo ČG žáků obecně. Další náměty pro využití necháváme na zvážení daného pedagoga.
Pomůcky:	příslušný počet pracovních listů (viz Příloha 8), psací potřeby

Průřezová témata:	Osobnostní a sociální výchova, Multikulturní výchova
Mezipředmětové vztahy:	dějepis, výchova k občanství

Pracovní list je věnován stěžejnímu tématu, vzniku československého státu. K jeho demonstraci jsme využili výše zmíněnou publikaci ve spojení s jejími kapitolami *1918* a *1919*. Jejich textový obsah nám byl tedy oporou při realizaci stěžejního cíle, rozvoje ČG za podpory adekvátních čtenářských strategií a metod. S textem se tedy žáci seznamují postupnými kroky a ukázkami. Cílem listu je v jeho závěru shrnout veškeré nabyté informace s původní vyvolanou představou čtenářů.

Rozvíjen je nejprve ve větší míře proces vlastní představivosti, na kterou narážíme položenými dotazy k představenému výjevu. Následně se soustředíme na netypické shrnutí vlastních myšlenek formou adresovaného dopisu. Poté se žáci poprvé setkávají s vlastním textem, u něhož pracují s celkovým kontextem skrze doplňované chybějící údaje. Tuto práci dále rozvíjejí za pomoci dalších úryvků, u nichž odhalují kontext dalších podstatných faktů. Porozumění jejich obsahu je ověřováno formou pokládaných dotazů. S poslední ukázkou pak pracují systematicky při výběru cílených informací, které graficky zaznamenají. K hlubšímu pochopení obsahu pak slouží úkol zaměřený na výběr zmíněných faktů, které žáci reflektují vzhledem k soudobé společnosti. Nakonec je celá práce završena posledním krokem, v němž čtenáři porovnávají svou původní představu o textu s jeho reálnou náplní a zpřesňují ji za pomoci opětovných odpovědí na dříve položené otázky.

Rozvíjené čtenářské strategie: Vytváření představ, Shrnutí, Hledání souvislostí, Identifikace nejdůležitějších myšlenek a témat textu, Kladení otázek k textu a Hodnocení.

Použité výukové metody: Práce s textem, Práce s obrazem, jako i Svět v mé hlavě, Studijní průvodce, Čtenářský dopis, Metoda doplňování do textu, Metoda ANO/NE, Řízené poznámky, Pojmová mapa, Metoda IN/OUT při Samostatné práci žáků.

Vytvořeno pro organizační formy výuky: Hromadná a Frontální.

Úkol č. 1: Žáci před sebou vidí dobovou fotografii, která zobrazuje lidové oslavy vzniku Československa na Václavském náměstí v Praze. Tyto informace však nemají k dispozici. Jejich práce spočívá v záznamu odpovědí na otázky pojící se k jejich představě. Jako jedna z postav davu mají zodpovědět, jaké je podle nich roční období či denní doba. Zda kolem sebe něco slyší nebo cítí nějaký pachový vjem. Na co právě v konkrétní situaci myslí či jaká je jejich představa o průběhu dané události.

Možné správné řešení: Řešení úkolu odpovídá imaginaci každého žáka. Je proto různorodé. Například při otázce dotazující se na možné roční období se žáci mohou orientovat znaky, jako je mlha v pozadí fotky aj. Dále vidí, že počasí není deštivé, neobjevuje se zde ani sníh. Dá se proto předpokládat, že budou odhadovat např. období podzimu. Vzhledem k denní době je patrné, že událost se odehrává za dne. Proto jsou nasnadě reakce v podobě rána, poledne či brzkého odpoledne.

Pokud se žáci vžijí do představy, že jsou jednou z osob sdružujících se na prostranství v okolí sochy, mohou reagovat na dotaz ohledně zvuků a pachů například tak, že slyší jásot, křik nebo všeobecně různé hlasy. Ve vzduchu pak mohou cítit pachy lidí stojících v blízkosti. Dále žáci uvažují nad myšlenkami, které se jim honí hlavou v dané situaci. Mohou hovořit o strachu nebo nejistotě z toho, co bude následovat. Případně o radosti a nadšení z momentální euforie, která je pohltila. Jelikož na fotce vidí vyvěšené vlajky, které odkazují k národní události, mohou odhadovat, že se právě odehrává demonstrace proti státní moci nebo probíhají oslavy nějakého významného výročí či události.

Úkol č. 2: Druhý úkol je zaměřený na soupis zodpovězených otázek v 1. úkolu. Formou dopisu, adresovaného příteli, je žáci shrnou jako celek.

Možné správné řešení: Výtvary žáků mohou být různé, proto navrhuje následující znění dopisu dle autorky práce:

Milý příteli,

bylo právě podzimní poledne. Ale i za ty omrzlé ruce a nohy to stálo! Všichni jsme se sešli pod koňskou sochou. Všichni jásali, křičeli radostí a kolem mě se mísily různé hlasy i lidské

pachy. Všechny obklopoval pocit radosti a euforie. Výročí vzniku naší republiky jsme oslavili výtečně!

Úkol č. 3: Třetí zadání se zaměřuje na práci s první ukázkou. Ta je předložena jako text s chybějícími pojmy, které žáci doplňují podle kontextu své četby a tabulky s nápovědou chybějících slov.

Možné správné řešení: Slova by měli žáci doplnit v pořadí: loučení, neplakal, se smál, válkou, mír, souhlasí, nabízenými, Pražané, oznámení, kapitulaci, svobodou.

Úkol č. 4: Žáci vybírají z uvedeného textu nejdůležitější informace, které zapíšou jako úryvky do levého sloupce. S pomocí všech doposud vedených ukázek (případně tedy i ve 3. cvičení) pak uvedou vybrané myšlenky do kontextu děje.

Možné správné řešení: Níže uvádíme příkladné řešení. Žáci však mohou postupovat různým způsobem.

Úryvek: *v 18 hodin vydal Národní výbor první zákon.* (Pecharová, 2018, s. 7)

Vysvětlení: Zákon byl vydán v reakci na ústup Rakouska-Uherska při nově získané svobodě státu.

Úryvek: *Národní výbor poděkoval obyvatelstvu za vzornou kázeň při oslavách [...]* (Pecharová, 2018, s. 7)

Vysvětlení: Oslavy probíhaly s klidem. V jejich období se ale nechodilo do práce.

Úryvek: *prvním prezidentem naší republiky bude Tomáš Garrigue Masaryk.* (Pecharová, 2018, s. 8)

Vysvětlení: Prezident byl zvolen na schůzi Národního shromáždění 14. listopadu.

Úryvek: *Zvolený prezident Tomáš G. Masaryk zatím ještě jednal v zahraničí a po dlouhých čtyřech letech se navrátil do vlasti [...]* (Pecharová, 2018, s. 8)

Vysvětlení: Prezident byl zvolen ve své nepřítomnosti a jeho návrat s sebou opět nesl velkou slávu.

Úkol č. 5: Pátý úkol vychází z opětovné četby všech doposud uvedených ukázek (tzn. od úkolu 3 do úkolu 4). Na jejich základě mají žáci zodpovědět položené uzavřené otázky formou výběru možnosti ANO a NE jako pravda a nepravda.

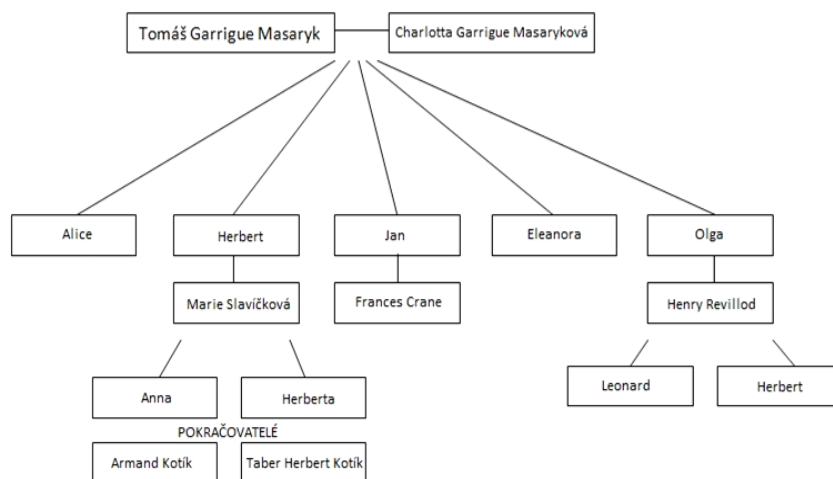
Možné správné řešení: Správné odpovědi na pokládané dotazy by měly znít: ANO, ANO, NE, ANO, NE, NE, NE, ANO, NE. Při první odpovědi, která reaguje na dotaz, zda byl Zákon o zřízení samostatného československého státu vydán 28. října 1918, tedy žáci vychází z úryvku: *V pondělí 28. října 1918 nastalo loučení [...]* Ještě večer v 18 hodin vydal Národní výbor první zákon [...]

(Pecharová, 2018, s. 6–7) Druhá otázka naráží na podnět oslav vzniku Československa. Odpověď tedy vyplývá z části: *hrabě Gyula Andrássy poslal americkému*

prezidentu Woodrowu Wilsonovi zprávu, že souhlasí s nabízenými podmínkami mírových jednání. Když si Pražané na Václavském náměstí přečetli oznámení o tomto dokumentu, vyložili si ho jako rakouskou kapitulaci a zajásali [...] (Pecharová, 2018, s. 6) Odpověď na třetí otázku po čase vydání prvního zákona a čtvrtou otázku, která ověřuje hlavní aktéry dění, pak odhaluje první použitá citace. Pátý dotaz je namířen na popisovanou kázeň obyvatelstva: *Národní výbor poděkoval obyvatelstvu za vzornou kázeň při oslavách [...]* (Pecharová, 2018, s. 7) Šestá otázka pak naráží na funkci finanční stráže: *Na hranicích postavil finanční stráže [...]* (Pecharová, 2018, s. 7) Sedmý dotaz směřuje ke státním funkcím a jejich vykonavatelům: *prezidentem naší republiky bude Tomáš Garrigue Masaryk. Předsedou vlády se stal Karel Kramář [...]* (Pecharová, 2018, s. 7) K osmé otázce o návratu Masaryka pak můžeme vycházet z citace: *Masaryk zatím ještě jednal v zahraničí a po dlouhých čtyřech letech se navrátil do vlasti [...]* (Pecharová, 2018, s. 8) Poslední otázka je položena k datu narození Masaryka. O tomto faktu však text nevypovídá, uvádí jen, že *podle tehdejšího kalendáře měl právě v den návratu, 21. prosince, svátek Tomáš [...]* (Pecharová, 2018, s. 8)

Úkol č. 6: Na tomto místě by si měli žáci přečíst další ukázkou, která je obsahově uvádí do problematiky rodinných poměrů prvního československého prezidenta. Jejich úkolem je proto vyčíst náležitě pasáže a zaznamenat vynechaná jména do připraveného rodokmenu rodiny Masarykových.

Možné správné řešení: Pro lepší přehlednost uvádíme řešení v původní grafické podobě:

Úkol č. 7: Cílem 7. zadání je přivést žáky k opětovné četbě posledního textu. Z jeho obsahu, který se věnuje problematice rodinných poměrů, mají vybrat informace aktuální i pro dnešní svět. Naopak mají oddělit problémy, které s sebou nesla minulá doba. Postupovat pak mají systematicky pomocí sloupců IN (aktuální problémy) a OUT (neaktuální problémy).

Žákům není předepsán způsob definování informací, proto mohou postupovat podle vlastního uvážení.

Možné správné řešení: Navrhujeme možné rozvrstvení informací následným způsobem:

IN:

- ✓ zatčení a věznění
- ✓ rozvod
- ✓ náhlé úmrtí dítěte

OUT:

- narukování na frontu
- podlehnutí tyfové nákaze
- smrt ve válce

Úkol č. 8: Poslední úloha shrnuje formou položených otázek pointu celého pracovního listu. Žáci jsou zde dotazováni na souvislost podaných informací skrze ukázkové texty a úvodní fotografii z 1. cvičení. Dále mají zodpovědět, zda se jejich původní představa spojená s fotografií lišila od té, kterou v nich vyvolala četba textových ukázek. Jako poslední krok mají žáci znovu odpovědět na otázky položené k dané fotografii již v 1. úkolu, avšak s ohledem na přečtené úryvky z knihy.

Možné správné řešení: Předpokládáme zde různé reakce žáků. Správně by se však měli dobrat odpovědi, že fotografie souvisí s předloženými texty. Konkrétně je na fotce záběr z lidových oslav vzniku československého státu.

Prvotní představu mohou popisovat jako úplně rozdílnou, částečně se shodující či stejnou. Pokud vyjdeme z návrhu, který uvádíme v prvním cvičení, mohl by žák odpovědět, že svou dedukcí se strefil do tematiky oslav významné události. Nyní může zpřesnit svou představu o ročním období tak, že se jedná o zimu. Denní doba není v primárním textu specifikována, takže odpověď může zahrnovat dobu od rána do odpoledne. Zvukem může být např. jásot, jelikož se jedná o oslavu. Stejně tak pachy mohou odpovídat původní představě, která vychází z faktu okolo stojících lidí.

Zpřesnit se však může představa momentálního smýšlení. Žák může odpovědět, že přemýšlí o nově získané svobodě státu, ve kterém žije. Nejvíce pak může zpřesnit poslední domněnku o probíhající události. Například že v tento den vyhlásilo Rakousko-Uhersko svou kapitulaci, po níž vyvstal předpoklad vzniku našeho nového státu. V tento den byl rovněž vydán první zákon, prohlašující jeho samostatnost.

4.6 Metodika pracovního listu 6

Kniha / autor:	Tomáš Garrigue Masaryk / Renáta Fučíková
Vytvořeno k:	Příloha 9
Doporučený ročník / počet vyučovacích hodin:	8. ročník / 1 vyučovací hodina = 45 minut podle pracovního tempa konkrétní třídy
Možnosti využití pracovního listu:	Pracovní list může být využit v rámci výuky při oslavách významného data vzniku Československa (např. v rámci projektové výuky aj.). Ve výuce může posloužit jednak jako materiál přibližující historický kontext období po 1. světové válce v literární výchově, jednak jako ukázka věcné literatury pro doplnění faktů k výuce dějepisu (v rámci mezipředmětových vztahů). Pedagog jej taky může využít jako demonstraci současné literatury, kterou mohou žáci zařadit do své četby nebo ji využít jako zdroj pro své studium. Pracovat lze s materiálem i v rámci čtenářských dílen apod. Další využití listu ponecháváme na individuálním zvážení konkrétního učitele.
Pomůcky:	příslušný počet kopií pracovního listu (viz Příloha 9), psací potřeby

Průřezová témata:	Osobnostní a sociální výchova, Multikulturní výchova
Mezipředmětové vztahy:	dějepis, výchova k občanství

Při práci se zmiňovanou publikací jsme vycházeli z částí *Čechy a Morava 1918*, *Ženeva, Martin, Praha 1918* a *Československá republika 1918–1923*. Ty nám poskytly dostatečný materiál, kterým jsme mohli prezentovat téma naší páce. Rovněž jsme zde našli dostatek potenciálu, který jsme uplatnili pro naplnění stěžejního poslání tohoto pracovního listu, rozvoj ČG. S využitím vhodných výukových metod jsme se tak snažili naplnit některé z vybraných čtenářských strategií. Žáci by se měli s textem seznámit v několika dílčích krocích, při kterých se rovněž vrací k jeho jednotlivým částem. Tím se snažíme dosáhnout jeho opakovaného čtení a posílení individuálního porozumění každého jednotlivce.

Nejprve tak čtenáři evokují svou představu o literatuře s historickou tematikou obecně. Rovněž by se měli pokusit vybavit si základní rysy knižní publikace. Po těchto krocích se dále seznamují s titulem, se kterým následně pracují. Žáci jsou průběžně vybízeni k tomu, aby svou práci propojili i s vlastními zkušenostmi. Poté už pracují s textem a ilustracemi knihy, které vytváří její důležitou součást. Měli by je tak dokázat propojit se psanými informacemi, případně by s ukázkami měli pracovat tak, aby prokázali porozumění jejich obsahu. Nevyhýbáme se proto ani jejich vlastnímu zhodnocení artefaktů doby minulé

a současné či metodám, které vyžadují psaný projev a které prokážou žákovskou schopnost práce s chybou. Nakonec by měli být žáci schopni shrnout stěžejní fakta, která texty jako celek podávají, a to na úrovni omezeného rozsahu slov, čímž chceme podpořit jejich schopnost stručného a jasného vyjadřování.

Rozvíjené čtenářské strategie: Kladení otázek, Identifikace nejdůležitějších myšlenek a témat textu, Hledání souvislostí, Usuzování, Scanning či Předvídání.

Použité výukové metody: Práce s obrazem a textem, jako i Studijní průvodce, Klíčová slova, Pamětní tabule, Hodnotové škály, Tvoření scénářů, Chybový výklad či Pyramidový příběh za Samostatné práce žáků.

Vytvořeno pro organizační formy výuky: Hromadná a Frontální.

Úkol č. 1: První úkol pokládá dotazy na samotné žáky a jejich vlastní zkušenosti s četbou. Nejprve tedy zapisují, s jakou knihou historické tematiky se naposled setkali a jaké informace si o ní pamatují. Tímto způsobem se snažíme u žáků vyvolat znovuvybavení jejich vzpomínek na požadovaný čtenářský titul.

Možné správné řešení: Žáci zde odpovídají na základě vlastních dřívějších zkušeností. Příkladáme proto jedno z možných řešení:

Byla to knížka Obrázky z českých dějin a pověstí. Celkem mě to bavilo, protože tam bylo moc obrázků. Byl to spíš komiks, takže to nebyla nuda. Byla o pověstech (např. o Libuši apod.) a panovnících naší země (např. Přemysl Otakar II.).

Úkol č. 2: Druhý úkol pokládá otázky k charakterizaci knih. Nejprve jsou žáci dotázáni, v jakých částech publikace naleznou obecné informace o knize. Máme tím na mysli např. název, jméno autora, nakladatelství, rok vydání apod. Záměrně je však nejmenujeme a ponecháváme na vlastním uvážení žáků, co považují za stěžejní informace. Dále je kladen důraz na práci s představou vlastního klasického zápisu do čtenářského deníku. Žáci mají opět přiblížit své myšlenkové pochody. Tentokrát skrze otázku, jaké obecné charakteristiky do takového zápisu uvádí. Vycházíme z klasického zápisu názvu knihy, jména autora, roku vydání, případně nakladatelství aj. Rovněž ale přihlížíme k faktu, že žák může být při tvorbě čtenářského deníku veden různými způsoby. Proto se bude v tomto úkolu odrážet jeho individuální zkušenost ovlivněná působením konkrétního pedagoga či školy obecně.

Možné správné řešení: Jak jsme naznačili již v zadání, uvažování žáků nad zadanými otázkami může být různé až rozporuplné. Ponecháváme ale volnost jejich vlastnímu pojetí a reakcím či zkušenostem. V souvislosti s tím však nabízíme možné řešení:

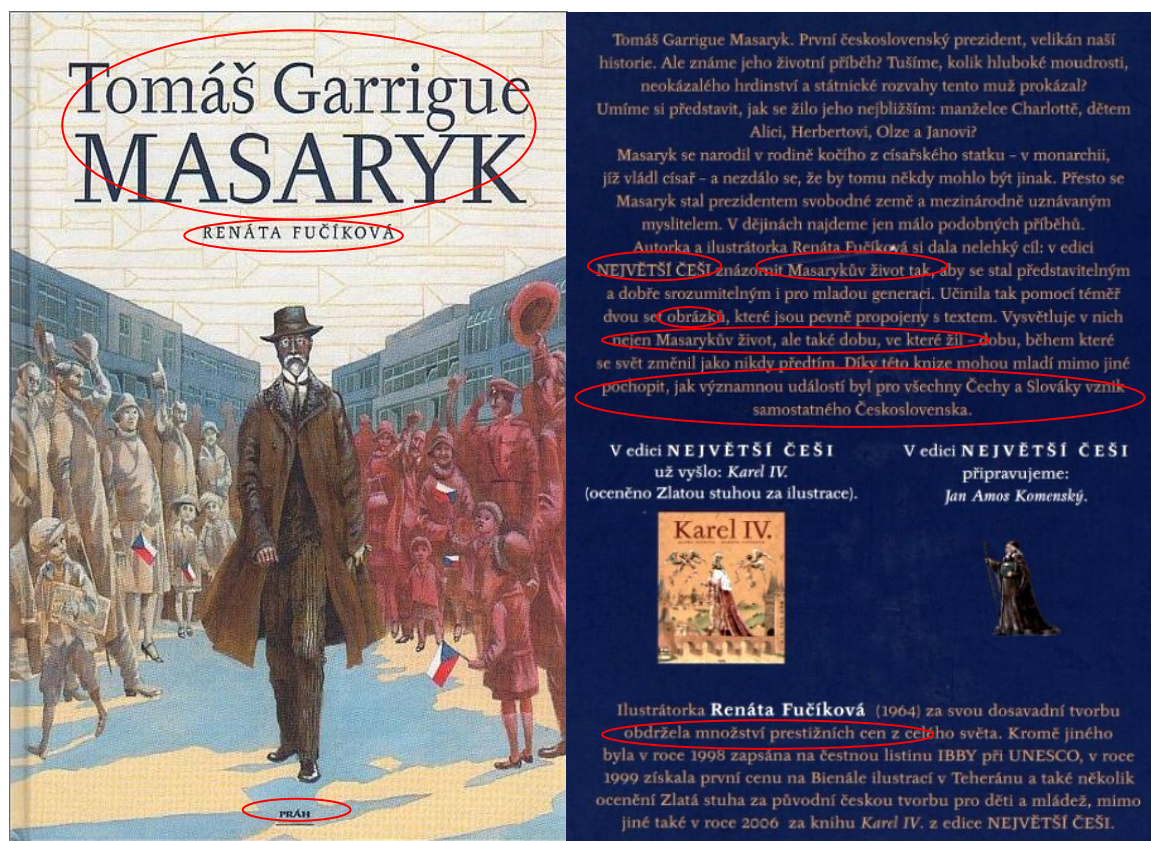
U nové knihy je pro mě nejdůležitější její přebal a zadní strana, kde se dočtu o názvu díla a jeho autorovi. Především se ale můžu dočíst o tématu nebo obsahu děje a podle toho si

knížku buď přečtu, nebo ne. Pokud mě knížka nadchne, zajímá mě i její první strana nebo ji rovnou v rychlosti prolistuju.

Jsem zvyklý zapisovat nejprve obecné údaje: název knihy, jméno autora, nakladatelství a rok vydání. Minulá paní učitelka po nás ale chtěla i zápis čísla vydání. Tyto údaje jsou podle mě důležité kvůli přehlednosti zápisů, ale například už se nám také stalo, že některá vydání té samé knihy nebyla obsahově stejná. Zjistili jsme to, když jsme si s kamarádem povídali, o čem kniha je. Proto je asi důležité zapisovat si i vydání, které jsem si přečetl.

Úkol č. 3: Žáci zde mají nejprve vybrat nejzásadnější fakta o knize podle její titulní a zadní strany. Tyto informace tedy zakroužkují. Dále odpovídají na otázku, proč jsou podle nich uvedeny již zde, na nejviditelnějších částech publikací?

Možné správné řešení: Pro lepší přehlednost řešení přikládáme použitou ilustraci. Řešení žáků by mělo tedy vypadat a znít následovně:

(Fučíková, 2006, s. 1, upraveno autorkou práce)

(Fučíková, 2006, s. 48, upraveno autorkou práce)

Žáci tedy zaznačí informace: název, autor knihy, nakladatelství, dále by měli zaznačit stručný nástin obsahu knihy a přidat mohou informace o dalších podobných publikacích nebo autorce.

Na položenou otázku by měli odpovědět, že tyto informace slouží čtenářům k rychlé orientaci. Tzn. k tomu, aby dokázali sami rychle odhadnout, zda je pro ně kniha vhodná či

přitažlivá. Zároveň tyto informace ovlivňují její prodejnost ve spojení s grafickým zpracováním.

Úkol č. 4: Žáci zde mají vyhledat úryvky textu, které náleží představeným ilustracím. Po četbě první ukázky se tak snaží nalézt souvislost mezi obrazem a textem knihy. První ilustrace, tedy Obrázek 9, znázorňuje slavící dav u sochy sv. Václava, Obrázek 10 nám ukazuje portréty významných dobových politiků a Obrázek 11 představuje příjezd Masaryka do Československa.

Možné správné řešení: První obrázek tohoto úkolu evokuje oslavnou atmosféru a žáci by jej měli doplnit úryvkem: *Cesta Čechů a Slováků ke svobodě byla volná. 28. října vyšli lidé do ulic.* (Fučíková, 2006, s. 36). Druhý obrázek znázorňující soubor portrétů se vztahuje k textu: *Pár hodin předtím, než lidé v Praze začali jásat, se čeští politici sešli k zásadnímu jednání v Ženevě.* (Fučíková, 2006, s. 37) Poslední obraz prezidenta může být spojen s úryvkem: *Masaryk se rozloučil s Amerikou a vracel se přes Anglii, Francii, Itálii a Rakousko, kde opět vyjednával v zájmu nové země. 21. prosince mu Praha připravila triumfální přivítání.* (Fučíková, 2006, s. 37)

Úkol č. 5: Úkolem žáků je projít si vypsane pojmy a následně si znovu přečíst ukázku textu v úkolu 4. Při četbě si mají čtenáři všimnout především uvedených slov, která následně vlastními formulacemi v kontextu ukázky vysvětlí. Jedná se o pojmy: stávka, převrat a Národní shromáždění. Naučí se tak nejen formulovat vlastní myšlenky, ale úkol je obohatí i znalostmi.

Možné správné řešení: Při prvním pojmu – stávka – by žáci měli vycházet z úryvku: *14. října vstoupila většina Čechů do výstražné stávky na protest proti vývozu jídla do jiných zemí monarchie.* (Fučíková, 2006, s. 36) Odpověď by tedy měla být ve smyslu stávky jako druhu protestu, kterým se Češi bránili proti vývozu jídla. Druhý pojem – převrat – naleznou žáci v úryvku: *Po stovkách let útlaku a po měsících válečného strádání se všeobecně očekávalo velké krveprolití, ale převrat proběhl pokojně.* (Fučíková, 2006, s. 36) Odpověď na tento pojem by tedy měla být ve smyslu přeměny státu, který byl nově veden jako samostatný. Poslední pojem – Národní shromáždění – je použitý v části: *14. listopadu se poprvé sešlo Národní shromáždění, vyhlásilo Československou republiku a zvolilo prezidenta.* (Fučíková, 2006, s. 37) Odpověď by tedy měla vycházet z faktu, že Národní shromáždění byl důležitý orgán, který vyhlásil Československo a zvolil prezidenta.

Úkol č. 6: Tato úloha se zaměřuje na novou část textu, v níž mají žáci odhalit informace k pokládaným zadáním. První z nich je otázka po národech, které zmiňuje podtržená část ukázky: *Vlajka, znak i hymna měly vyjádřit soužití více národů v jedné republice.* (Fučíková,

2006, s. 38) Dále je jejich úkolem zaznačit na přiložené ilustraci (Obrázek 12) tzv. hlavu státu.

Možné správné řešení: Žáci by měli při zodpovídání první otázky vycházet z indicií v textu. Pokud tedy reagují na podrženou část ukázky, měli by si bedlivě pročíst zejména následující úryvek: *Československo na svém území spojovalo kromě Čechů a Slováků také několik dalších národů: Němce, Maďary, Poláky, později i Rusíny.* (Fučíková, 2006, s. 38) Zde tedy získají odpověď v podobě těchto jmenovaných národů. Při dalším kroku, tedy záznamu tzv. hlavy státu, by pak měli využít informaci: *Nová země tiskla vlastní ceniny – nejlepší malíři a sochaři navrhovali bankovky, mince, a poštovní známky. Na většině z nich byla vyobrazena hlava státu.* (Fučíková, 2006, s. 38) Vlastní úvahou by tedy měli dospět k tomu, že hlavou státu je míněn post prezidenta republiky. Pokud pak tuto informaci spojí s jeho podobiznou na přebalu knihy v úkolu 3 či s jeho zobrazením na ilustraci v úkolu 4, měli by dospět k následujícímu řešení:

(Fučíková, 2006, s. 1, upraveno autorkou práce)

Úkol č. 7: Tento úkol se pojí s žákovským vyhodnocováním dobových předmětů a jejich současným stavem. Žáci tak zaznamenávají do předložených hodnotových škál (s nejnižší hodnotou 1 a nejvyšší hodnotou 10) rozdílnost soudobých a dnešních artefaktů, tedy státní vlajky, peněžních mincí a poštovních známek. Vycházejí přitom z již zmiňované ilustrace v úkolu 6. K dispozici pak mají i prostor pro svůj komentář. V něm je žádoucí okomentovat především nalezené rozdíly.

Možné správné řešení: Při první otázce na rozdílnost podoby státní vlajky by měli žáci na škále zaznamenat hodnotu 10, tedy nejvyšší shodu. Není proto nutné komentovat tento fakt. Co se týče obrazu dobových mincí, v nich už by mohli žáci nalézt rozdíly, např. v ornamentech či jejich hodnotách. Shoda se současnou podobou je tedy jen částečná.

Žáci tak mohou na škále zaznamenat např. hodnotu 5. Případný komentář může zahrnovat zmíněná fakta rozdílů. Poslední předmět zkoumání je ilustrace poštovních známek. Ty jsou svým formátem podobné známám dnešním. Roli zde však sehraává přehled žáků o této cenině a její aktuální podobě. Vycházíme tedy z předpokladu, že žák zvolí např. hodnotu 8 a rozdíl okomentuje tím, že obrazy na známkách nejsou příliš časté, ale mohou se vyskytovat i dnes.

Úkol č. 8: Osmý úkol pracuje s úryvkem textu, se kterým se žáci seznámili již v úkolu 4. Text jim zobrazuje vznik Československa v jeho reálném a optimistickém průběhu. Úkolem je proto vytvořit pesimistický scénář této události. Nabízí se tu proto prostor pro kreativitu a představivost. Zároveň jsou ale žáci nuceni k doslovnému pochopení předloženého textu tak, aby mohli úkol adekvátně zpracovat. Při plnění úlohy by měli také zachovat původní kostru popisovaného děje.

Možné správné řešení: Nabízí se zde mnoho způsobů, jak mohou žáci úkol pojmout. Nemělo by se ale jednat o úplnou smyšlenku, která se odvrací od původního znění. Žáci by se měli spíše pokusit obměnit některé skutečnosti. Nabízíme tedy následující znění:

14. října vstoupila většina Čechů do výstražné stávky na protest proti vývozu jídla do jiných zemí monarchie. O čtyři dny později prezident USA vyjednával s poraženým Rakouskem o osudu dosud porobených národů. Vídeňská vláda ale neustoupila. Cesta Čechů a Slováků ke svobodě tak skončila. 28. října vyšli lidé do ulic. Po stovkách let útlaku a po měsících válečného strádání se naplnila všeobecná představa krveprolití. Převrat nahradily nepokoje. Národní výbor nepřevzal moc a na místo toho byly slyšet jen výstřely a mezi lidmi se rozkrádal soukromý majetek.

Úkol č. 9: Podstata této úlohy spočívá v odhalení chyb podaného výkladu. Žáci by si tedy měli text znovu důkladně přečíst a ve srovnání se zjištěnými fakty opravit případné chyby. Jsou nuceni text opětovně pročíst s porozuměním.

Možné správné řešení: Žáci by měli úlohu vycházející z textu knihy vyřešit následujícím způsobem:

Poté, co prohrálo Rakousko válku, **chtěla** *nechtěla* s ním dále Amerika vyjednávat o poválečné **nevyústila** situaci. Vznik Československa tak započal 28. října. Situace však **vyústila** ve velké krveprolití **zahraniční i domácí vlády** a nepokoje. Dále vyjednali politici v Ženevě spojení **dvou zahraničních** prozatímních vlád.

byl jediným kandidátem

Z několika kandidátů na prezidenta vybrali Tomáše Garrigua Masaryka. 30. října se k Československu oficiálně přidalo i Slovensko. Masaryk pak přijel do Prahy 21. prosince.

Úkol č. 10: Žáci zde mají sestavit tabulku základních informací. Vycházet přitom mají z textů uvedených v úkolu 4 a 6. Postupují v jednotlivých krocích, kdy na každém stupni odpovídají na otázku zadaným počtem slov, který se stupňuje. Do pojmů ale nepočítáme předložky a spojky, abychom tak zadání žákům usnadnili. Otázky shrnují nejpodstatnější informace a pointu představené knihy.

Možné správné řešení: Variantnost odpovědí může být u žáků různá, ale obsahově by měly být odpovědi stejné. Pro názornost přikládáme řešení v původní grafické podobě:

1. Napiš jméno hlavní postavy: Tomáš Garrigue Masaryk
2. Dvěma slovy popiš hlavní postavu: Prezident republiky.
3. Třemi slovy popiš, kde se děj ukázky odehrává: Hlavní město Praha.
4. Čtyřmi slovy vystihni hlavní událost děje: Vznik nového československého státu.
5. Pěti slovy popiš, co předcházelo hlavní události: USA odmítly vyjednávat s poraženým Rakouskem.
6. Šesti slovy popiš, jak hlavní událost probíhala: Předání moci i převrat proběhly pokojně bez násilí.
7. Sedmi slovy popiš, co mohlo být překážkou pro vznik nové demokracie: Někteří politici chtěli, aby prezident republiky vystupoval jako diktátor.
8. Osmi slovy popiš, co vzniklo v souvislosti s novým státem: Došlo k modernizaci armády a vznikly státní symboly jako vlajka nebo znak.
9. Nakonec devíti slovy zformuluj spojitost mezi názvem knihy a obsahem ukázky: Představují odkaz osobnosti Masaryka, prvního prezidenta nové Československé republiky.

4.7 Metodika Pracovního listu 7

Kniha / autor:	Tomáš Garrigue Masaryk očima slečny Alice a mistra Viktora / Tomáš Němeček
Vytvořeno k:	Příloha 10
Doporučený ročník / počet vyučovacích hodin:	7. ročník / 1 vyučovací hodina = 45 minut podle pracovního tempa konkrétní třídy
Možnosti využití pracovního listu:	Pracovní list lze využít při výuce literární výchovy pro zdůraznění státních oslav ke dni 28. října. Dále je možné jej využít jako jednu z částí při projektovém vyučování, zaměřeném k oslavám vzniku Československa. Mimo to lze list využít jako ukázkou možné práce s věcným textem v kontextu slohové výuky. S knižní ukázkou je také možné pracovat jako s nabídkou současné produkce LDM, kterou učitel představí žákům pro možnou vlastní četbu. Pedagog pak může list do výuky zanechat na základě vlastního individuálního uvážení (např. ve čtenářských dílnách apod.).
Pomůcky:	příslušný počet kopií pracovního listu (viz Příloha 10), psací potřeby
Průřezová témata:	Osobnostní a sociální výchova, Multikulturní výchova
Mezipředmětové vztahy:	dějepis, výchova k občanství

I když je výše zmíněné dílo zaměřeno primárně na osobnost Tomáše Garrigua Masaryka, vybíráme z něj kapitoly s názvy *Pryč s mocnářstvím* a *Mezi ústřicí a rybou*. Ty se zaměřují na politické i společenské dění, které Masarykovy životní kroky vyvolaly. V první jmenované kapitole jsme se zaměřili na popis rozhodujících kroků evropské politiky, které umožnily vznik nového státu. Žák tak při práci s pracovním listem směřuje k odhalování jednotlivých souvislostí, které mu ukazují toto stěžejní téma. Obsah další části pak čtenáře zavádí do popisu politického uspořádání nové země. Přitom se ale seznamuje i s osobnostními rysy hlavní postavy. (srov. Němeček, 2017a, s. 80–92) Pracovní list je tak zaměřen na čtenářovu práci s daným tématem, obsaženým ve věcném textu. Žák se zde postupně setkává s fakty, na jejichž základě prokazuje svou schopnost práce s ukázkami. V jistých částech ale proniká i k bližšímu pohledu na psychologii postav. K naplnění těchto stěžejních rysů žákovské práce proto využíváme strategií pro rozvoj ČG a příslušných metod.

Prvotní evokace má za cíl nejen žáky při jejich práci motivovat, ale především pracovat s jejich představivostí a schopností propojovat informace. Dále by měli žáci využít svou představivost a fantazii, skrze které mohou vymyslet nástin vlastního děje díla. Postupně se pak setkávají s první ukázkou textu. Zde už se přibližují k hlavním myšlenkám a informacím,

kteřé text podává, a to i ve spojení s vlastním životem a zkušenostmi. Dále zpracovávají své představy o možném pokračování textu. S další ukázkou se posouvají nejen k projevům schopnosti orientace v textu, ale i k hlubšímu propojení věcného textu s vlastními znalostmi. Využita je zde i práce s ilustracemi. Ty tvoří materiál sloužící k ověření čtenářských dovedností žáků. Použita je zde i metoda pro správné řazení zpřeházeného textu. S její pomocí se snažíme o rozvoj schopnosti práce s informacemi. V poslední fázi se pak zaměřujeme na souhrn a sumarizaci všech podaných informací, se kterými se žák během práce setkal.

Rozvíjené čtenářské strategie: Usuzování, Předvídání, Kladení otázek, Hledání souvislostí, Shrnování i Identifikace nejdůležitějších myšlenek a témat textu.

Použité výukové metody: Práce s obrazem, Práce s textem, jako i Studijní průvodce, Klíčová slova, Řízené poznámky, Čtení s předvídáním, Metoda tvůrčího psaní při dokončení ukázky, Strom příčin a důsledků, V-Ch-D, Zpřeházené věty či Pyramida při Samostatné práci žáků.

Vytvořeno pro organizační formy výuky: Hromadná a Frontální.

Úkol č. 1: První úkol je vztažen k postupnému odhalení stěžejní tematiky použitých textů. Žáci nejprve pracují s ilustracemi českých státních symbolů. Jejich úkolem je tedy odhalit jejich souhrnné označení a přiřadit je k našemu současnému státu. Dále jsou jim představené obrazy nápadně se podobající v některých rysech současným státním symbolům. Za využití klíčových slov (konec 1. světové války, zánik Rakouska-Uherska, Tomáš Garrigue Masaryk, 28. října a nová samostatnost) je tedy jejich úkolem odhadnout, k jakému státu se pojí. Dále pak pokračují úvahou nad tím, o čem by kniha s touto hlavní tematikou mohla pojednávat. Máme tím na mysli, jaký příběh by mohla vyjadřovat. Poté by ji měli sami svým odhadem pojmenovat.

Možné správné řešení: Na základě zobrazených symbolů (velký státní znak, malý státní znak, trikolora, státní vlajka, standarta prezidenta, státní pečeť a státní hymna Kde domov můj) by měli žáci dospět k řešení, že jsou jim představeny státní symboly vztahující se k České republice. Následně vidí symboly, které jsou jim nápadně podobné. S podporou vybraných klíčových slov z textu knihy by měli dospět k názoru, že se jedná o Československou republiku. Dále tedy mohou odhadnout příběh knihy. Např. že bude pojednávat o tom, jak se Tomáš Garrigue Masaryk stal prezidentem nového československého státu. Navržený název knihy pak může znít např. Vznik Československa nebo Prezident Masaryk apod. Možné je zde vícero řešení.

Úkol č. 2: Tato úloha se zaměřuje na práci se samotným textem. Úkolem čtenářů je po příslušné četbě vyhledat informaci o autorství dopisu, který je součástí textu, a pasáž, která vypovídá o Masarykově velkém životním úspěchu. Dále se cvičení zabývá vlastním životem a prožitky každého žáka individuálně. V souvislosti s Masarykovými velkými činy tedy pokládá otázky: Jakého vlastního největšího úspěchu žáci dosáhli? Zda již napsali sami dopis a komu byl případně adresován?

Možné správné řešení: Při první otázce tohoto zadání by měli žáci vyhledat konkrétní část textu: *Jeho vláda byla uznána dřív, než vůbec vznikl nový stát.* (Němeček, 2017a, s. 84) Dále je řešení velmi individuální. Na otázku svých úspěchů mohou odpovídat například svým uplatněním v různých sportech nebo jiných zálibách. Např. že jejich největším úspěchem byla výhra ve školním kole recitační soutěže, případně do svých úspěchů zahrnou tematiku rodiny, přátel aj. Z textu můžou žáci vyčíst, že autorem dopisu, který je součástí ukázky, je císař Karel. Odkazuje na to jeden z odstavců textu ve spojení s konkrétním textem dopisu: *Na bojištích teď už drtivě vítězili spojenci. Rakousko-uherský císař Karel se pokusil 16. října zachránit říši slibem, že ji promění na spolkový stát [...] O deset dní později císař přiznal porážku.* (Němeček, 2017a, s. 85) Následně je odpověď opět individuální. Pokud žáci nikdy nese-psali žádný dopis, v odpovědi nepokračují. Pokud ovšem ano, připiší i odpověď týkající se adresáta. Může se jednat o rodinné příslušníky, dopisy úředního styku apod. Např.:

Dopis jsem napsal jednou, a to mým rodičům. Jednalo se o pozdrav z tábora.

Úkol č. 3: Práce žáků se odvíjí od textu dopisu, jakožto součásti ukázky z knihy. Cílem je interpretovat pocity jeho pisatele a doložit je konkrétním zněním, tzn. citací z dopisu, kterou čtenáři podtrhnou.

Možné správné řešení: Žáci pracují s úryvkem textu: *Drahý příteli, je má povinnost Ti sdělit, ať je to pro mě jakkoli těžký úkol, že mé národy už nejsou schopny ani ochotny pokračovat ve válce [...]* (Němeček, 2017a, s. 85) Mohou tak vycházet z podtržené části výpovědi. Ta odkazuje na pocity jako: nesnáze, trápení, bezmocnost, smutek, tíživost apod. Podtržený úryvek by tedy měli žáci zaznačit. Pak pocity zdůvodní případně tím, že pisatel odkazuje na obtížnost nějakého úkonu či rozhodnutí.

Úkol č. 4: Následně se žáci opět věnují úryvku dopisu. Poté, co jej hlouběji poznali už v předešlém cvičení, se zaměřují na jeho možné pokračování. Měli by tak využít pro kontext nejen text samotného dopisu, ale i celé ukázky, případně i té předešlé.

Možné správné řešení: Způsob řešení úkolu je velmi různorodý a individuální. Nabízíme možnou variantu řešení:

I když jsem měl velké plány, současná situace mi je nedovoluje naplnit. Přestože mě to velmi trápí, nemůžu jednat jinak. Přiznávám svou porážku.

Úkol č. 5: Žáci zde vytváří shrnutí, které je vztaženo na příslušnou ukázkou textu. Práce se zde odvíjí od ilustrace stromu. V jeho kořenech se nachází úryvky zaznamenávající příčiny některých událostí. Tyto kořeny tedy vedou až do koruny, v jejichž větvích ústí zmíněné příčiny v konkrétní důsledky. Záznam konkrétních důsledků je pak stěžejním úkolem čtenářů.

Možné správné řešení: První příčina: *3. září 1918 si americký ministr zahraničí pozval profesora Masaryka [...]* (Němeček, 2017a, s. 84) Tento odkaz se ve stromu rozšiřuje do dvou větví, čímž je naznačen dvojitý důsledek. Prvním z nich je: *předal mu slavnostní prohlášení, že Spojené státy uznávají Československou národní radu [...]* (Němeček, 2017a, s. 84) Druhý pak: *a že ji považují za svého spojence.* (Němeček, 2017a, s. 84)

Druhá příčina zní: *Tomáš Garrigue Masaryk dosáhl nevídané věci [...]* (Němeček, 2017a, s. 84) Její důsledek je následující: *jeho vláda byla uznána dřív, než vůbec vznikl nový stát.* (Němeček, 2017a, s. 84)

Třetí je příčina: *Na bojištích teď už drtivě vítězili spojenci.* (Němeček, 2017a, s. 85) Jejím důsledkem, tedy vyústěním, je: *Rakousko-uherský císař Karel se pokusil 16. října zachránit říši slibem, že ji promění na spolkový stát, kde si národy samy pohládnou.* (Němeček, 2017a, s. 85)

Úkol č. 6: V této části pokračuje četba textu. Cílem je vyhledání informace o místu děje a o významné události, o které text vypovídá. V prvním případě pak žáci vybírají ze dvou nabízených možností, ve druhém odpovídají volně. Dále pracujeme na rozvoji úsudku žáků. Ti pracují s podávanými fakty tak, že zaznamenávají ta, o kterých už někdy dříve slyšeli (VÍM), o kterých by se chtěli dozvědět více podrobností (CHCI VĚDĚT) a která přijímají pouze jako nová, bez potřeby dalších detailů (DOZVĚDĚL JSEM SE).

Možné správné řešení: Správnou odpovědí na otázku, zda se děj ukázky odehrává na našem území, či v zahraničí, je obojí varianta. Žáci by tedy měli zakroužkovat jak možnost A, tak možnost B. Důkazem toho jsou následující úryvky: *Koncem října se výprava českých poslanců vedená Karlem Kramářem sešla v Ženevě [...]* *V Praze se mezitím rozšířila zpráva [...]* (Němeček, 2017a, s. 85) Následná volná odpověď by měla vycházet z úryvku: *„Samostatný stát československý vstoupil v život.“* (Němeček, 2017a, s. 85) Měla by proto zahrnovat informaci o vzniku Československa.

Následuje přehledová tabulka, do níž žáci zaznamenávají své poznámky k textu. Ty mohou mít různou podobu. Proto zde nelze určit jednoznačné správné řešení. Pokud ale budeme vycházet z předpokladu informací, které by měli žáci znát a které by je mohly svým obsahem

dále zajímat, může být jejich řešení odhadnutelné podle autorky práce následujícím způsobem:

VÍM:

- ✓ V Praze se začala šířit zpráva o rakouské kapitulaci.
- ✓ Lidé slavili konec války.
- ✓ Existoval spolek Sokol.
- ✓ 28. října 1918 vzniklo Československo.

CHCI VĚDĚT:

- ✓ Při sešlosti v Ženevě bylo schváleno vše, co Masaryk a další během války podnikli.
- ✓ Přebrot byl poklidný.
- ✓ Byl vydán 1. zákon.

DOZVĚDĚL JSEM SE:

- ✓ Koncem října se čeští poslanci pod vedením Kramáře sešli v Ženevě se zástupci zahraničního odboje.
- ✓ Poslanci Švehla, Rašín, Soukup, Stříbrný a Slovák Šrobár převzali vládu.

Úkol č. 7: Tento úkol má za cíl rozvinout u žáků schopnost identifikovat důležitá sdělení textu. Čtenáři si mají znovu projít texty ukázek, se kterými se do tohoto bodu práce seznámili. Podle odkazů v obrázku pak mohou snadno odhadnout, který ze zvýrazněných státních útvarů je v textu popisován jako nově vzniklý. Dále se zde zaměřujeme na žakovskou práci se sepsanými odkazy, které v sobě ilustrace nese. Konkrétně: Vzdáváme se, Pravda a láska a Karel IV., Jan Hus, Bílá hora apod. Důležité je tyto odkazy objasnit za pomoci ilustrací z 1. úkolu a za pomoci doposud představených ukázek a jejich obsahu.

Možné správné řešení: K výběru správné oblasti slouží použité ilustrace, ve které by měli žáci vybrat obrys Československa s odkazem Pravda a láska. Pokud jsou všímaví, může jim k tomu napomoci ilustrativní průvodce, který zobrazuje mapu Československa. Dále si mohou povšimnout odkazu pravdy ve státních symbolech Československé republiky, se kterými pracovali v 1. úkolu (ve státním znaku a na standartě prezidenta). V ukázce úkolu 6 se pak setkávají s informací, že důsledkem konce 1. světové války vzniká samostatný československý stát (s touto informací pracují i v následných úkolech a je jim tedy představena mnohokrát). Zmíněnými vodítky tak mohou dospět ke správné odpovědi.

Při vysvětlení významů jednotlivých písemných odkazů by měli žáci postupovat obdobně, tzn. soustředí se na ilustrace z 1. úkolu a předešlé ukázkové texty. Odkaz Vzdáváme se mohou v mapě zaznamenat na území Rakouska-Uherska. Napovědět jim může text 2. úkolu, kde s touto informací pracují napříč úkoly (např. úkol 3. či 4.). Při odkazu Pravda a láska lze

postupovat obdobně jako při určení nově vzniklé oblasti. S pojmem pravda se setkávají při státních symbolech a ve spojení s pojmem láska jej tedy mohou popsat jako hlavní zásady nově vzniklého státu, který prosazuje pravdu jako základní hodnotu a lásku ke své nové vlasti (můžou odkázat k pojmu vlastenectví). Následné pojmy jako názvy významných událostí a jména osobností mohou být vysvětleny skrze odkaz k naší bohaté národní historii.

Úkol č. 8: Použitý zpřeházený text pěti částí směřuje k práci s pomocí vlastního úsudku o návaznosti textu. Následně žáci zodpovídají otázku položenou k propojení obsahů úryvků s pocity nového prezidenta poté, co se dozvěděl o své volbě.

Možné správné řešení: Správné řešení pro seřazení textu je následovné: 1. E, 2. B, 3. A, 4. D, 5. C. Pokud se pak žák zamýšlí nad pocity hlavní postavy (Masaryka), může vycházet z textu ukázky: *Až za chvíli nevzrušeně řekl, že byl právě zvolen prezidentem. Říkal později, že měl smíšené pocity. Měl radost, že se všechno naplnilo, zároveň už cítil tíhu nových úkolů. Když se však vracel lodí do Evropy, na palubě si do hukotu vln podupával, pohvizdoval a pobrukoval [...]* (Němeček, 2017a, s. 88–89) Správným řešením tak mohou být odpovědi jako smíšené (radost, zodpovědnost) a radostné.

Úkol č. 9: Poslední ze jmenovaných úkolů má za cíl shrnout veškeré poznatky žáků, které si z četby ukázek odnesli. Poté, co si zpětně prohlédnou dostupné ukázky (nabízíme jim i správné řešení posledního úkolu, tedy řazení částí ukázky), zaznamenají do přichystané pyramidy (jejích barevných polí) nejpodstatnější informace, které z každé části vyberou dle svého uvážení. Do bílých polí pak uvádí zdůvodnění svého výběru.

Možné správné řešení: Úkol má libovolný způsob řešení dle vlastního uvážení každého jednotlivého žáka. Nabízíme zde jednu z možných variant:

1. barevné pole: Rakousko-Uhersko se vzdává v 1. světové válce.

1. bílé pole: Jednalo se o významnou událost, která měla za následek vznik nových států, mj. i Československa.

2. barevné pole: Vzniklo samostatné Československo.

2. bílé pole: V důsledku konce 1. světové války vznikl nový stát. Náš národ se tak osamostatnil a největší zásluhu na tom měl Tomáš Garrigue Masaryk.

3. barevné pole: Československo vzniklo jako republika s prvním prezidentem Tomášem Garriguem Masarykem.

3. bílé pole: V novém státě vznikl spolu s funkcí prezidenta i nový orgán vlády.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo vytvořit metodicky podepřený soubor pracovních listů určených k rozvoji čtenářské gramotnosti a strategií pro rozvoj čtenářství. Promítli jsme do nich hlavní historické téma vzniku Československa, které jsme využili jako rozhodující námět pro práci s literárním textem v literární výchově na 2. stupni základních škol. Primární prameny literatury pro děti a mládež, které jsme pro pracovní listy a metodické náměty využili, byly publikace: *1918 aneb Jak jsem dal gól přes celé Československo*, *Dějiny českých zemí*, *Jak maminka vyprávěla o 20. století*, *Obrázky z československých dějin*, *Po stopách stoleté dámy*, *Tomáš Garrigue Masaryk* a *Tomáš Garrigue Masaryk očima slečny Alice a mistra Viktora*. Knihy jsme zvolili jako reprezentativní vzorek celé současné produkce vztahující se ke zvolenému tématu. K naplnění cíle jsme pak postupovali skrze dílčí kroky.

Nejprve jsme vymezili a charakterizovali pojmy literatura pro děti a mládež a historická literatura. Dospěli jsme tak k závěru, že ve stanoviscích odborné veřejnosti panuje k těmto pojmům značná nejednotnost. I přesto se nám ale podařilo vyvodit kompromisní závěry z názorů více odborníků a na jejich základě stanovit koncept naší práce. Poté jsme uvedli současný stav historické literatury pro děti a mládež a vytvořili jsme tak ucelený náhled na bohatě se rozvíjející žánr, který zejména v posledních letech zaznamenává velký pokrok v přístupu autorů.

Zároveň jsme se v první kapitole pokusili o zasazení současné české historické prózy pro děti a mládež do kontextu vzdělávání žáků na 2. stupni základních škol. Zásadní pro nás proto byla čtenářská gramotnost. Pokusili jsme se stručně popsat její principy a podstatu, poté i její souvislost s rozvojem čtenářských strategií.

Dále byl pro nás významný dokument *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, na jehož základě jsme vymezili využitelnost historického tématu literárních textů ve vzdělávání. Zjistili jsme, že se jedná o všestranně využitelný zdroj, vysoce uplatnitelný ve vzdělávacím oboru Český jazyk a literatura, v průřezových tématech Osobnostní a sociální výchova a Multikulturní výchova a také v klíčových kompetencích. Důležité je ale zmínit i žádoucí propojenost jmenovaného vzdělávacího oboru se vzdělávacími obory Dějepis a Výchova k občanství. Na jejich hlubší provázanost v pedagogické praxi pak apelují i další významné dokumenty pro rozvoj vzdělávání.

Další zkoumání jsme ve druhé kapitole zaměřili na projekci vybraného tématu vzniku Československa do soudobé tvorby českých autorů. Aby byla zvolená látka správně

pochopena, věnovali jsme se popisu dané historické události. Dále jsme vytvořili členěný soupis české produkce, která vyšla od roku 1989 do současnosti a v níž se vznik Československa vyskytuje jako hlavní či dílčí téma. Při tomto výběru jsme čerpali z produkce nakladatelství knih pro děti a mládež, rejstříků knihoven a z doporučení pracovníků předních olomouckých knihoven. Vybrané publikace jsme ve výčtu řadili od nejstarších po nejnovější, a to s ohledem na jejich první vydání. Zaměřili jsme se pak pouze na vydání v českém jazyce.

Je důležité zmínit, že knihy nebyly nijak posuzovány z hlediska jejich kvality a některé ani nemusejí jako celek odpovídat specifikaci výše zmíněné historické literatury, jelikož mapují českou historii do nedávné současnosti. Tento krok však odůvodňujeme tím, že jsme se zaměřovali pouze na jejich části vypovídající o historii vzniku Československa, čímž jsme vyhověli požadovaným zásadám tohoto literárního žánru. Po důkladném studiu odborných pramenů jsme taktéž nevyčlenili samostatnou část pro díla inklinující k životopisné literatuře. Vycházeli jsme totiž z pojetí, které tato díla chápe jako nespecifikovanou součást historické literatury pro děti a mládež.

Sestavili jsme dvě základní přehledové kapitoly, v nichž jsme rozlišili literaturu populárně-naučnou a beletrii. V populárně-naučné části jsme specifikovali okruhy: Komiks, Hravé dějiny, Encyklopedie, Autorská interpretace dějin a Renáta Fučíková jako obrazový fenomén. Nejzajímavější byl právě okruh věnovaný jediné autorce, Renátě Fučíkové. Byl jí vymezen samostatný prostor, jelikož se jako jedna z mála věnuje historické literatuře pro děti a mládež stabilněji a za velké popularity díky propracované ilustrační stránce děl. Beletristickou část jsme dále rozdělili na oddíl románů jako příběhů s dětským hrdinou a československých autorských pohádek.

Závěrem tohoto zkoumání byl přehled bohaté produkce, která je v současnosti na českém trhu ve zmíněné literární oblasti dostupná. Shrnuli jsme 35 titulů a odkázali u nich na přesný výskyt tématu vzniku Československa, a to i ve spojitosti s proměnlivými vydáními a příbuznými publikacemi, což se promítlo i do obsáhlého přehledu použitých zdrojů této práce. Můžeme tedy konstatovat, že největší část vytvořila kapitola Autorská interpretace dějin vzniku Československa, která představila 11 knih. Nejpočetněji zastoupeným nakladatelstvím se stal Albatros, který téma obsáhl v 6 knihách určených dětem a mládeži. Podle našich zjištění pak vyšlo nejvíce publikací v roce 2018. Bylo jich přesně 10 z celkového počtu titulů. Důvodem byl častý záměr autorů oslavit tímto způsobem výročí 100 let od založení Československa v roce 1918.

Třetí část byla sestavena jako přehled primárních literárních zdrojů pro následnou tvorbu pracovních listů, tvořících přílohu této práce, a jejich metodickou podporu. Knihy zde byly

vybrány tak, aby zastoupily každý z vymezených okruhů populárně-naučné i beletristické tvorby. I když tedy byly publikace ve stručnosti představeny již dříve, tato kapitola nabídla čtenáři podrobnější informace o jejich autorech i obsahu.

V závěrečné čtvrté části byl naplněn cíl této práce. Poté co jsme vybrané tituly přetavili do podoby osmi pracovních listů pro 6. až 9. ročník, jsme zde sepsali sedm doprovodných metodik. Až na jednu výjimku byla každá metodika navázána k jednomu pracovnímu listu. Pracovní listy jsme sestavili tak, aby naplnily účel rozvoje čtenářské gramotnosti a čtenářských strategií žáků 2. stupně základních škol. Do jejich obsahu jsme zahrnuli přiřazení k danému primárnímu zdroji a ke konkrétní příloze práce či navržené využití ve výuce. Dále jsme vytvořili přehled potřebných pomůcek a vyjmenovali průřezová témata RVP ZV nebo mezipředmětové vztahy, do kterých pracovní listy zasahují.

Oporou pro volbu vhodných metod nám pak bylo více zdrojů. Při jejich užití jsme reflektovali fakt jejich odborné nejednotnosti, což jsme se pokusili v textu práce formulovat i demonstrovat. Jednalo se o zdroje jako: publikaci *Výukové metody*, portál *UBU učení bez učebnic*, knihu *Moderní didaktika* či příručku *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka* a webovou stránku *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování*. Poslední jmenovaný zdroj nám byl také významnou oporou při studiu strategií pro rozvoj čtenářství. Naopak publikace *Školní didaktika* nám poskytla východisko pro stratifikaci organizačních forem výuky a následný pohled na užití výukové metody.

V metodikách pracovních listů jsme dále uvedli popis jednotlivých úkolů a jejich řešení. V zadáních, která pak nabídla žákům širokou škálu individuálních odpovědí, jsme sepsali jejich možná řešení navržená autorkou práce. Významnou pozici zde potom měly nejen úkoly zaměřené na různorodou práci s textem, ale i obrazem. Pracovní listy i jejich metodiky byly rovněž vytvořeny tak, že reflektují třífázový model učení, ovšem s podmínkou toho, že závěrečná reflexe má být posílena pedagogem, který ji po dovršení práce s listy adekvátně dokončí.

Domníváme se tedy, že těmito postupnými kroky se nám podařilo naplnit stěžejní cíl práce, která vytváří řadu podnětů pro pedagogickou činnost. Učitelům nabízí nejen přehled aktuální literární produkce s tématem vzniku Československa, ale i využitelné materiály, které mohou významně přispět k jejich praxi ve výuce českého jazyka a literatury na 2. stupni základní školy. Zvolené téma práce pak lze dále rozpracovat v dalších námětech. Například hodnotícím pohledem na jmenované zdroje současné české historické literatury pro děti a mládež v otázce jejich historické přesnosti.

Seznam zkratek

ČG	Čtenářská gramotnost
LDM	Literatura pro děti a mládež
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Seznam literatury

Primární literatura

BORŮVKOVÁ, Vendula, 2018. *1918 aneb Jak jsem dal gól přes celé Československo*. 1. vydání. Brno: Host. ISBN 978-80-7577-610-5.

ČERNÝ, Jiří a VEIS, Jaroslav, 2011. *Obrázky z československých dějin 1918–1945*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 978-80-00-02244-4.

ČORNEJ, Petr, 2013. *Dějiny českých zemí*. 5. vydání. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-1980-2.

FUČÍKOVÁ, Renáta, 2006. *Tomáš Garrigue Masaryk*. 1. vydání. Praha: Práh. ISBN 80-7252-152-7.

NĚMEČEK, Tomáš, 2017a. *Tomáš Garrigue Masaryk očima slečny Alice a mistra Viktora*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-4351-9.

PECHAROVÁ, Lenka, 2018. *Po stopách stoleté dámy: naše země 1918–2018*. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1326-0.

VETEŠKOVÁ, Michaela, 2018. *Jak maminka vyprávěla o 20. století*. 1. vydání. Praha: Verzone. ISBN 978-80-87971-24-6.

Sekundární literatura

234 českých osobností, 2004. 2. vydání. Praha: Levné knihy KMa. ISBN 80-253-0024-2.

ADLA, Zdeněk a ČERNÝ, Jiří, 1980. *Obrázky z českých dějin a pověstí*. 1. vydání. Praha: Albatros.

AUGUSTA, Pavel a kol., 2006. *Dějiny českých zemí v obrazech: od pravěku po současnost*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-01704-0.

AUGUSTA, Pavel a HONZÁK, František, 1991. *ČSR 1918–1938*. 1. vydání. Praha: Albatros.

AUGUSTA, Pavel a HONZÁK, František, 1992. *Československo 1918–1938*. 2. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00546-8.

AUGUSTA, Pavel a HONZÁK, František, 1995. *Československo 1938–1945*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00187-X.

AUGUSTA, Pavel a HONZÁK, František, 1998. *Naše vlast*. 1. vydání. Praha: Slovart. ISBN 80-7209-031-3.

AUGUSTA, Pavel a HONZÁK, František, 2003. *Naše vlast*. 2. vydání. Praha: Slovart. ISBN 80-7209-440-8.

AUGUSTA, Pavel a HONZÁK, František, 2009. *Naše vlast*. 3. vydání. Praha: Slovart. ISBN 978-80-7391-346-5.

AUGUSTA, Pavel a HONZÁK, František, 2011. *Naše vlast*. 4. vydání. Praha: Slovart. ISBN 978-80-7391-531-5.

BĚLINA, Pavel a HAVEL, Petr, 1993. *Slavní vojevůdci*. 1. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-85768-22-4.

BĚLINA, Pavel a FIDLER, Jiří, 1996. *Osobnosti ducha českých dějin*. 1. vydání. Praha: Fragment. ISBN 80-7200-070-5.

BĚLINA, Pavel a FIDLER, Jiří, 2003. *Osobnosti ducha českých dějin*. 2. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-7200-767-X.

BÍGL, Zdeněk a TOMAN, Karel, 1993. *České země za posledních Přemyslovců*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00410-0.

BÍGL, Zdeněk a TOMAN, Karel, 1995. *České země za posledních Přemyslovců*. 2. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00202-7.

ČAPEK, Robert, 2015. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. 1. vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3450-7.

ČEŇKOVÁ, Jana, 2006. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7367-095-X.

ČERNÝ, Jiří, 2016. *Obrázky z moderních československých dějin: 1945–1989*. 1. vydání. Praha: Knižní klub. ISBN 978-80-242-5575-0.

ČERNÝ, Jiří, 2018. *Obrázky z moderních československých dějin: 1945–1989*. 2. vydání. Praha: Euromedia. ISBN 978-80-7617-052-0.

ČERNÝ, Jiří a kol., 1996. *Obrázky z českých dějin a pověstí*. 4. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00479-8.

ČERNÝ, Jiří a kol., 2019. *Obrázky z českých dějin a pověstí*. 10. vydání. Praha: Albatros. ISBN 978-80-00-05550-3.

České dějiny, 2019. 1. vydání. Říčany: Sun. ISBN 978-80-7567-348-0.

České dějiny: nejen pro školáky, 2019. 2. vydání. Říčany: Sun. ISBN 978-80-7567-349-7.

České dějiny: od počátku k dnešku, 2019. 1. vydání. Říčany: Sun. ISBN 978-80-7567-348-0.

České dějiny: stručný přehled historických událostí, 2019. 3. vydání. Říčany: Sun. ISBN 978-80-7567-350-3.

ČIHÁKOVÁ-NOSHIRO, Vlasta, 1995. *Osobnosti českého malířství*. 1. vydání. Praha: Fragment. ISBN 80-85768-43-7.

ČIHÁKOVÁ-NOSHIRO, Vlasta, 1998. *Osobnosti českého malířství*. 2. vydání. Praha: Fragment. ISBN 80-7200-274-0.

ČORNEJ, Petr, 1992. *Panovníci Českých zemí*. 1. vydání. Praha: Fragment. ISBN 80-901070-5-2.

ČORNEJ, Petr, 1998. *Panovníci Českých zemí*. 5. vydání. Praha: Fragment. ISBN 80-7200-255-4.

ČORNEJ, Petr, 1999. *Historie českých zemí*. 1. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-7200-346-1.

ČORNEJ, Petr, 2002. *Historie českých zemí*. 2. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-7200-704-1.

ČORNEJ, Petr, 2003a. *Dějiny českých zemí*. 3. vydání. Praha: Fragment. ISBN 80-7200-760-2.

ČORNEJ, Petr, 2003b. *Panovníci Českých zemí*. 4. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-7200-811-0.

ČORNEJ, Petr, 2004. *Panovníci českých zemí*. 5. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-7200-848-X.

ČORNEJ, Petr, 2009. *Historie českých zemí*. 4. vydání. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-0919-3.

ČORNEJ, Petr, 2011. *Panovníci českých zemí*. 5. vydání. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-1271-1.

ČORNEJ, Petr a kol., 2003. *234 českých osobností*. 1. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-7200-838-2.

ČORNEJ, Petr a POKORNÝ, Jiří, 2003. *Dějiny českých zemí do roku 2004 ve zkratce*. 1. vydání. Praha: Práh. ISBN 80-7252-999-4.

Dějiny českých zemí: dějiny, panovníci, otázky, 2017a. 1. vydání. Říčany: Sun. ISBN 978-80-7567-042-7.

Dějiny českých zemí: dějiny, panovníci, otázky, 2017b. 3. vydání. Říčany: Sun. ISBN 978-80-7567-044-1.

DRIJVEROVÁ, Martina, 2004. *České dějiny očima Psa: co bylo, to bylo*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-01387-8.

DRIJVEROVÁ, Martina, 2006. *České dějiny očima Psa: co bylo, to bylo: Kniha druhá*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-01747-4.

DRIJVEROVÁ, Martina, 2013. *České dějiny očima Psa: co bylo, to bylo: Kniha druhá*. 2. vydání. Praha: Albatros. ISBN 978-80-00-03308-2.

DRIJVEROVÁ, Martina, 2019. *České dějiny očima Psa: co bylo, to bylo: Kniha druhá*. 3. vydání. Praha: Albatros. ISBN 978-80-00-05552-7.

DVOŘÁČEK, Petr, 2013. *Ilustrované dějiny naší země pro děti i dospělé + komiks*. 1. vydání. Olomouc: Rubico. ISBN 978-80-7346-166-9.

DVOŘÁČEK, Petr, 2015. *To jsou naše dějiny*. 1. vydání. Olomouc: Rubico. ISBN 978-80-7346-176-8.

EFMERTO VÁ, Marcela, 1995. *České země 1848-1918*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00323-6.

EISLEROVÁ, Jana, 2015. *Dějiny českých zemí pro děti*. 1. vydání. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-2398-4.

- EISLEROVÁ, Jana, 2018. *Kdo to nezná, není Čech*. 1. vydání. Praha: Autreo. ISBN 978-80-906845-4-6.
- FIDLER, Jiří, 1998. *České královny*. 1. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-7200-210-4.
- FIDLER, Jiří, 2005. *České královny*. 2. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-253-0178-8.
- FIDLER, Jiří, 2011. *České královny*. 3. vydání. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-1272-8.
- FUČÍKOVÁ, Renáta, 2008. *Jan Amos Komenský – Comenius: his life in pictures = Leben in Bildern*. 1. vydání. Praha: Práh. ISBN 978-80-7252-219-4.
- FUČÍKOVÁ, Renáta, 2019. *Historie Čechů v USA*. 1. vydání. Praha: Práh. ISBN 978-80-7252-728-1.
- FUČÍKOVÁ, Renáta a kol., 2018. *Dobrych 100*. 1. vydání. Praha: Euromedia. ISBN 978-80-7549-874-8.
- HLOUŠKOVÁ, Zuzana, 2017. Historický román. *U nás: Knihovnicko-informační zpravodaj Královehradeckého kraje*, roč. 27, č. 2. ISSN 0862-9366.
- JEŽKOVÁ, Alena a FUČÍKOVÁ, Renáta, 2005. *Karel IV*. 1. vydání. Praha: Práh. ISBN 80-7252-127-6.
- KALHOUS, Zdeněk a kol., 2009. *Školní didaktika*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-571-4.
- KLUČINA, Petr a PETRÁČEK, Jiří, 1994a. *České země v době husitské*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00032-6.
- KLUČINA, Petr a PETRÁČEK, Jiří, 1994b. *České země za Jiřího z Poděbrad a Jagellovců*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00104-7.

KOSATÍK, Pavel, 2013. *Češi: 1918: jak Masaryk vymyslel Československo*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-3158-5.

KOSATÍK, Pavel, 2014a. *Češi: 1942: jak v Londýně vymysleli atentát na Heydricha*. 1. vydání. Praha: Česká televize. ISBN 978-80-7404-142-6.

KOSATÍK, Pavel, 2014b. *Češi: 1952: jak Gottwald zavraždil Slánského*. 1. vydání. Praha: Česká televize. ISBN 978-80-7404-130-3.

KOSATÍK, Pavel, 2015a. *Češi: 1989: jak se stal Havel prezidentem*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-3623-8.

KOSATÍK, Pavel, 2015b. *Češi: 1992: jak Mečiar s Klausem rozdělili stát*. 1. vydání. Praha: Česká televize. ISBN 978-80-7404-144-0.

KOSATÍK, Pavel, 2016a. *Češi: 1938: jak Beneš ustoupil Hitlerovi*. 1. vydání. Praha: Česká televize. ISBN 978-80-7404-210-2.

KOSATÍK, Pavel, 2016b. *Češi: 1948: jak se KSČ chopila moci*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-7404-211-9.

KOSATÍK, Pavel, 2016c. *Češi: 1968: jak Dubček v Moskvě kapituloval*. 1. vydání. Praha: Česká televize. ISBN 978-80-7404-186-0.

KOSATÍK, Pavel, 2016d. *Češi: 1977: jak z rock'n'rollu vznikla Charta 77*. 1. vydání. Praha: Česká televize. ISBN 978-80-7404-185-3.

KOVÁŘOVÁ, Amálie, 2018. *TGM: komiksový příběh*. 1. vydání. Brno: CPress. ISBN 978-80-264-2162-7.

KŘIVÁNKOVÁ, Alena, 2011. *Ilustrované dějiny českého národa*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel. ISBN 978-80-7459-035-1.

KUBŮ, Naděžda, 1994. *České země v době renesance*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00108-X.

KUBŮ, Naděžda, 1999a. *České země v době renesance*. 2. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00771-1.

KUBŮ, Naděžda, 1999b. *České země v době renesance*. 3. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-05900-2.

KUNA, Milan, 2001. *Osobnosti české hudby*. 1. vydání. Praha: Fragment. ISBN 80-7200-590-1.

KUNA, Milan, 2011. *Osobnosti české hudby*. 2. vydání. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-1274-2.

KVÍTEK, Martin a kol., 1994. *Průkopníci vědy a techniky v českých zemích*. 1. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-85768-30-5.

KVÍTEK, Martin, 1999. *Průkopníci vědy a techniky v českých zemích*. 2. vydání. Praha: Fragment. ISBN 80-7200-037-3.

KVÍTEK, Martin, 2003. *Průkopníci vědy a techniky v Českých zemích*. 3. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-7200-813-7.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava, 2002. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství H & H. ISBN 80-7319-020-6.

LESNÝ, Ivan a kol., 1994. *Slavní lékaři*. 1. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-85768-42-9.

LESNÝ, Ivan, 1998. *Slavní lékaři*. 2. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-7200-184-1.

LEŽÁK, Zdeněk, 2018a. *100 let Československa v komiksu*. 1. vydání. Brno: Edika. ISBN 978-80-266-1308-4.

LEŽÁK, Zdeněk, 2018b. *TGM*. 1. vydání. Praha: Argo. ISBN 978-80-257-2606-8.

Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí: kontexty, problémy, trendy, 2009. 1. vydání. Praha: Obec spisovatelů. ISBN 978-80-904218-3-7.

LNĚNIČKOVÁ, Jitka, 1995a. *České země v době obrození*. 2. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00375-9.

LNĚNIČKOVÁ, Jitka, 1995b. *České země v době osvícenství*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00233-7.

LNĚNIČKOVÁ, Jitka, 1999. *České země v době baroka*. 3. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-05899-5.

LNĚNIČKOVÁ, Jitka a MAGET, Jan, 1994. *České země v době baroka*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00066-0.

MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil, 2003. *Výukové metody*. 1. vydání. Brno: Paido. ISBN 80-7315-039-5.

MANDELOVÁ, Helena, 1993a. *České země za vlády Lucemburků: zrození země Koruny české*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00403-8.

MANDELOVÁ, Helena, 1993b. *Na úsvitu českých dějin*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00384-8.

MANDELOVÁ, Helena, 1999. *České země v pravěku*. 2. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00775-4.

MANDELOVÁ, Helena a ANLAUF, Lubomír, 1995. *Na úsvitu českých dějin*. 2. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00203-5.

MANDELOVÁ, Helena a ANLAUF, Lubomír, 1997. *České země v pravěku*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00523-9.

MARTÍNEK, Jiří, 2018. *Naší republice je 100 let: 1918–2018*. 1. vydání. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-3875-9.

NĚMEČEK, Tomáš, 2015. *Jan Hus očima krejčího Ondřeje a panny Anežky*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-3862-1.

NĚMEČEK, Tomáš, 2016. *Karel IV. očima opata Neplacha a rytíře Smila*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-4085-3.

NĚMEČEK, Tomáš, 2017b. *Božena Němcová očima kluka, který nechtěl číst Babičku*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-4620-6.

NĚMEČEK, Tomáš, 2018. *Marie Terezie očima Marie Antoinetty a generála Laudona*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-4789-0.

NĚMEČEK, Tomáš, 2020. *Jan Amos Komenský očima Všeživěda Všudybuda a Magického Mámení*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-5645-8.

NICKEL, Tereza a PLOCKOVÁ, Helena, 2016. *Všichni panovníci českých zemí: od roku 623 po současnost*. 1. vydání. Brno: Extra Publishing. ISBN 978-80-7525-072-8.

NICKEL, Tereza a PLOCKOVÁ, Helena, 2017. *Všichni panovníci českých zemí: od roku 623 po současnost: ilustrovaná encyklopedie knížat, králů a prezidentů*. 2. vydání. Brno: Extra Publishing. ISBN 978-80-7525-131-2.

NICKEL, Tereza a PLOCKOVÁ, Helena, 2018. *Všichni panovníci českých zemí: od roku 623 po současnost: ilustrovaná encyklopedie knížat, králů a prezidentů*. 3. vydání. Brno: Extra Publishing. ISBN 978-80-7525-155-8.

NICKEL, Tereza a PLOCKOVÁ, Helena, 2019. *Všichni panovníci českých zemí: od roku 623 po současnost: ilustrovaná encyklopedie knížat, králů a prezidentů*. 4. vydání. Brno: Extra Publishing. ISBN 978-80-7525-269-2.

NIKLÍČEK, Ladislav, 2013. *Dějiny českých zemí: poskládej si střípky z české historie*. 1. vydání. Říčany: Sun. ISBN 978-80-7371-607-3.

Osobnosti českých dějin: 438 nejvýznamnějších osobností v českých zemích, 2007. 1. vydání. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-0509-6.

Osobnosti českých dějin: 439 nejvýznamnějších českých osobností, 2014. 2. vydání. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-2170-6.

PERNES, Jiří, 1997. *Československo 1946–1992*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00531-X.

PETERKA, Josef, 2001. *Teorie literatury pro učitele*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 80-7290-045-5.

PETERKA, Josef, 2007. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vydání. Jíloviště: Mercury Music & Entertainment. ISBN 978-80-239-9284-7.

PITRO, Martin, 2011. *Panovníci českých zemí*. 1. vydání. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-1307-7.

PITRO, Martin, 2018. *Panovníci českých zemí*. 2. vydání. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-3907-7.

REISSNER, Martin, 2008. Blízké vzdálené české dějiny. *Ladění: časopis pro teorii a kritiku dětské literatury*, roč. 13, č. 1. ISSN 1211-3484.

RUTOVÁ, Nina, 2018. *Náměty na hry s kartami a práci s knihou Dobrých 100*. 1. vydání. Praha: Euromedia. ISBN 978-80-7617-044-5.

ŘEŘICHOVÁ, Vlasta, 2008. České dějiny pohledem současné literatury pro děti a mládež. *Historie a škola VI. Klíčové kompetence a současný stav vzdělávání v dějepise*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání. ISBN 978-80-211-0571-3.

ŘEŘICHOVÁ, Vlasta, 2010. Historická a životopisná literatura pro děti a mládež počátku nového tisíciletí. *Slovo o slove*. Prešov: Prešovská univerzita, roč. 16. ISBN 978-80-555-0201-4.

SEIFERTOVÁ, Lucie, 2003. *Dějiny udatného českého národa a pár bezvýznamných světových událostí*. 1. vydání. Praha: Petr Prchal. ISBN 80-239-0886-3.

SCHWARZOVÁ, Marie, 2009. *Dějiny českých zemí: od Sámovy říše po vznik České republiky*. 1. vydání. Praha: Sun. ISBN 978-80-7371-179-5.

SCHWARZOVÁ, Marie, 2011. *Dějiny českých zemí: od Sámovy říše po vznik České republiky*. 2. vydání. Praha: Sun. ISBN 978-80-7371-402-4.

SCHWARZOVÁ, Marie, 2013a. *Dějiny českých zemí: od Sámovy říše po vznik České republiky*. 3. vydání. Říčany: Sun. ISBN 978-80-7371-606-6.

SCHWARZOVÁ, Marie, 2013b. *Dějiny českých zemí: od Sámovy říše po vznik České republiky: nejen pro školáky*. 6. vydání. Říčany: Sun. ISBN 978-80-7371-740-7.

SCHWARZOVÁ, Marie, 2013c. *Povídání o českých dějinách: nejen pro školáky*. 4. vydání. Říčany: Sun. ISBN 978-80-7371-643-1.

SCHWARZOVÁ, Marie, 2013d. *Příběhy z českých dějin: pro malé i větší čtenáře*. 5. vydání. Říčany: Sun. ISBN 978-80-7371-644-8.

SCHWARZOVÁ, Marie, 2016. *Dějiny českých zemí*. 7. vydání. Říčany: Sun. ISBN 978-80-7371-160-3.

SMOLÍKOVÁ, Klára a kol., 2017. *Bohouš a Dáša mění svět: jak vyzrát na komiks?!: metodická příručka pro využití komiksu ve výuce*. Praha: Člověk v tísní, o. p. s. ISBN 978-80-87456-96-5.

SOUBIGOU, Alain, 2004. *Tomáš Garrigue Masaryk*. 1. vydání. Praha: Paseka. ISBN 80-7185-679-7.

ŠLAPAL, Miloš a kol., 2012. *Metodika rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Nový Jičín: Krajské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a informační centrum Nový Jičín. ISBN 978-80-905036-8-7.

ŠUBRTOVÁ, Milena a kol., 2012. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež. II., Čeští spisovatelé*. 1. vydání. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-506-4.

ŠVEC, Petr, 2018. *České století: přelomové události našeho státu 1918–2018*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 978-80-00-05205-2.

TATÍČEK, Šimon, 2020. *České státní svátky*. 1. vydání. Praha: Albatros. ISBN 978-80-00-05684-5.

URBANOVÁ, Svatava, 2010. *Figury a figurace: studie o ilustracích, obrázkových knihách, albech, leporelech a komiksech*. 1. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, Ústav pro regionální studia. ISBN 978-80-7368-859-2.

URBANOVÁ, Svatava a ROSOVÁ, Milena, 2005. *Žánry, osobnosti, díla: (historický vývoj žánrů české literatury pro mládež - antologie)*. 5. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta. ISBN 80-7368-046-7.

VÁLKOVÁ, Veronika, 2018. *Vznik ČSR 1918: velezrada se trestá*. 1. vydání. Praha: Bambook. ISBN 978-80-271-0361-4.

VELÍŠEK, Martin, 2016. *Můj stát: putování s českým lvem za sedmi státními symboly*. 1. vydání. Praha: Knižní klub. ISBN 978-80-242-5293-3.

VELÍŠEK, Martin, 2017. *Můj stát: putování za českými patrony*. 1. vydání. Praha: Euromedia. ISBN 978-80-7549-506-8.

VELÍŠEK, Martin, 2019. *Můj stát: putování za českými prezidenty*. 1. vydání. Praha: Euromedia Group. ISBN 978-80-7617-849-6.

VETEŠKOVÁ, Michaela, 2019. *Jak maminka vyprávěla o Československu*. 1. vydání. Praha: Verzone. ISBN 978-80-87971-40-6.

VLAŠÍN, Štěpán, 1984. *Slovník literární teorie*. 2. vydání. Praha: Československý spisovatel.

VOLHEJNOVÁ, Veronika, 2000. *Čeští spisovatelé*. 1. vydání. Praha: Fragment. ISBN 80-7200-426-3.

VOLHEJNOVÁ, Veronika, 2004. *Čeští spisovatelé*. 2. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-7200-908-7.

VOLHEJNOVÁ, Veronika, 2011. *Čeští spisovatelé*. 3. vydání. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-1273-5.

WAGNEROVÁ, Alena a kol, 2003. *České ženy*. 1. vydání. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-7200-777-7.

ŽALLMANNOVÁ, Petra, 2019. Vendula Borůvková: 1918 aneb Jak jsem dal gól přes celé Československo. *Tvar: Literární týdeník*. Praha: Československý spisovatel, č. 4. ISSN 0862-657X.

Elektronické zdroje

Antropomorfní. In: *Internetová jazyková příručka* [online]. [cit. 10.11.20]. Dostupné z: <<https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=antropomorfn%C3%AD>>.

BĚLECKÝ, Zdeněk, 2007. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický [cit. 14.10.2020]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/klicove-kompetence>>.

Borůvková Vendula, 2018. In: *Hostbrno.cz* [online]. [cit. 13.12.2020]. Dostupné z: <<https://www.hostbrno.cz/boruvkova-vendula/>>.

ČEŇKOVÁ, Jana, 2019. Česká literatura pro děti a mládež ve druhém desetiletí 21. století (2. díl). In: *CzechLit* [online]. 18.11. [cit. 30.10.2020]. Dostupné z: <<https://www.czechlit.cz/cz/feature/ceska-literatura-pro-deti-a-mladez-ve-druhem-desetileti-21-stoleti-2-dil/>>.

Čtenářská gramotnost – Čtenářské strategie. In: *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* [online]. [cit. 20.01.2021]. Dostupné z: <<http://www.ctenarska-gramotnost.cz/kategorie/ctenarska-gramotnost/cg-strategie>>.

Dějiny českých zemí – Petr Čornej. In: *Databazeknih.cz* [online]. [cit. 12.01.2021]. Dostupné z: <<https://www.databazeknih.cz/knihy/dejiny-ceskych-zemi-397574>>.

Dějiny udatného českého národa. In: *Lucie Seifertová* [online]. [cit. 29.10.2020]. Dostupné z: <<https://seifertova.cz/produkty/dejiny-udatneho-ceskeho-naroda/>>.

DRAHOŇOVSKÁ, Kamila, 2019. Borůvková, Vendula: 1918 aneb Jak jsem dal gól přes celé Československo. In: *iLiteratura.cz* [online]. 11.04. [cit. 13.12.2020]. Dostupné z: <<http://www.iliteratura.cz/Clanek/41403/boruvkova-vendula-1918-aneb-jak-jsem-dal-gol-pres-cele-ceskoslovensko>>.

Faciendum est. In: *Genealogie* [online]. [cit. 28.10.2020]. Dostupné z: <http://genealogie.nka.cz/?page_id=216>.

Historie Čechů v USA. In: *Zlatá stuha* [online]. [cit. 25.11.2020]. Dostupné z: <<http://www.zlatastuha.cz/cs/historie-cechu-v-usa->>.

Jak maminka vyprávěla o 20. století. In: *Nejlepší knihy dětem* [online]. [cit. 28.10.2020]. Dostupné z: <<https://www.nejlepsiknihydetem.cz/jak-maminka-vypravela-o-20-stoleti-pn-530-642/>>.

KOŠŤÁLOVÁ, Hana a kol., 2010. *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka* [online]. Praha: Česká školní inspekce [cit. 14.10.2020]. Dostupné z: <<https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=78120&view=2935>>.

KOUTOVÁ KLAPKA, Eva, 2018. Velikáni do kapsy – rozhovor s Tomášem Němečkem a Tomášem Chludem. In: *Místní kultura* [online]. 21.11. [cit. 25.11.2020]. Dostupné z: <<https://www.mistnikultura.cz/velikani-do-kapsy-rozhovor-s-tomasem-nemeckem-a-tomasem-chludem>>.

KVĚTOŇOVÁ, Regina, 2018. Jak maminka vyprávěla o 20. století. Kniha reportážních pohádek přibližuje dětem moderní dějin. In: *iROZHLAS – spolehlivé a rychlé zprávy* [online]. 25.09. [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/kultura/literatura/kniha-michaela-veteskova-reportazni-pohadky_1809251425_kro>.

MANDYS, Pavel, 2011. Šalamounová, Barbara; Černý, Jiří; Veis, Jaroslav: Obrázky z československých dějin. In: *iLiteratura.cz* [online]. 14.12. [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <<http://www.iliteratura.cz/Clanek/29287/salamounova-barbara-cerny-jiri-veis-jaroslav-obrazky-z-ceskoslovenskych-dejin>>.

MANDYS, Pavel, 2016. Němeček, Tomáš; Chlud, Tomáš: Karel IV. očima opata Neplacha a rytíře Smila. In: *iLiteratura.cz* [online]. 10.12. [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <<http://www.iliteratura.cz/Clanek/37473/nemecek-tomas-chlud-tomas-karel-iv-ocima-opata-neplacha-a-rytire-smila>>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2016. *Doporučení MŠMT k výuce dějin 20. století* [online]. Praha: MŠMT [cit. 12.10.2020]. Dostupné z: <<https://www.msmt.cz/file/37235/>>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2017. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT [cit. 11.10.2020]. Dostupné z: <<https://www.msmt.cz/file/43792/>>.

Místo pro život – didaktický portál | Pro učitele. In: *UBU učení bez učebnic* [online]. [cit. 20.01.2021]. Dostupné z: <<https://www.ucenibezucebnic.cz/index.php?id=4>>.

Narativní. In: *Internetová jazyková příručka* [online]. [cit. 05.11.20]. Dostupné z: <<https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=narativn%C3%AD>>.

Obrázky z československých dějin. In: *Zlatá stuha* [online]. [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <<http://www.zlatastuha.cz/obrazky-z-ceskoslovenskych-dejin>>.

PERKNEROVÁ, Kateřina, 2019. Historik Petr Čornej: Riziko manipulace s dějinami tady existuje. In: *deník.cz* [online]. 03.03. [cit. 26.11.2020]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/z_domova/historik-petr-cornej-riziko-manipulace-s-dejinami-existuje-20190302.html>.

PhDr. Válková Veronika. In: *bambook* [online]. [cit. 05.11.2020]. Dostupné z: <<https://www.bambook.cz/autor/phdr-valkova-veronika/>>.

Po stopách stoleté dámy: Naše země 1918–2018. In: *Zlatá stuha* [online]. [cit. 24.11.2020]. Dostupné z: <<http://www.zlatastuha.cz/cs/po-stopach-stolete-damy-nase-zeme-19182018->>>.

POLANSKÁ, Jitka, 2017. Dnes by byla hvězdou Facebooku, říká Tomáš Němeček. Napsal zábavnou knížku o Boženě Němcové. In: *EDUzín – Magazín o všem podstatném ve vzdělávání* [online]. 15.12. [cit. 25.11.2020]. Dostupné z: <<https://www.eduzin.cz/volny-cas/ctenarstvi/dnes-by-byla-celebrita-hvezda-facebooku-rika-novinar-tomas-nemecek-bozene-nemcove-napsal-ni-zabavnou-knihu/>>.

prof. PhDr. Petr Čornej, DrSc. In: *Literární akademie* [online]. [cit. 26.11.2020]. Dostupné z: <<https://web.archive.org/web/20121112225446/http://www.literarniakademie.cz/lide/curriculum/prof-phdr-petr-cornej>>.

PUSTĚJOVSKÁ, Ivana, 2019. Michaela Vetešková: Novinářka, která píše pohádky. In: *Žurnál Online zpravodajství z univerzity* [online]. 18.03. [cit. 05.11.2020]. Dostupné z: <<https://www.zurnal.upol.cz/nc/zprava/clanek/michaela-veteskova-novinarka-ktera-pise-pohadky/>>.

Temporální. In: *Internetová jazyková příručka* [online]. [cit. 05.11.20]. Dostupné z: <<https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=tempor%C3%A1ln%C3%AD>>.

VÁLKOVÁ, Veronika. O sérii: Bářin kouzelný atlas. In: *Bářin kouzelný atlas* [online]. [cit. 05.11.2020]. Dostupné z: <<https://www.kouzelnyatlas.com/o-serii/>>.

WHITCROFT, Ladislava, 2010. Čtenářské strategie – 1. díl – Co jsou čtenářské strategie. In: *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování* [online]. 21.10. [cit. 20.10.2020]. Dostupné z: <<http://www.ctenarska-gramotnost.cz/ctenarska-gramotnost/cg-strategie/cg-strategie-1>>.

Seznam obrázků

Obrázek 1..... 122

Dostupné z: BORŮVKOVÁ, Vendula, 2018. *1918 aneb Jak jsem dal gól přes celé Československo*. 1. vydání. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-610-5.

Obrázek 2..... 123

Dostupné z: BORŮVKOVÁ, Vendula, 2018. *1918 aneb Jak jsem dal gól přes celé Československo*. 1. vydání. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-610-5.

Obrázek 3, upraveno autorkou práce 124

Dostupné z: BORŮVKOVÁ, Vendula, 2018. *1918 aneb Jak jsem dal gól přes celé Československo*. 1. vydání. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-610-5.

Obrázek 4..... 127

Dostupné z: <<https://www.databazeknih.cz/knihy/dejiny-ceskych-zemi-86901>>.

Obrázek 5..... 129

Dostupné z: <<https://www.databazeknih.cz/knihy/dejiny-ceskych-zemi-86901>>.

Obrázek 6..... 152

Dostupné z: <<https://www.transparency.cz/v-ti-si-pripominame-100-let-od-zalozeni-samostatneho-ceskoslovenska/>>.

Obrázek 7..... 158

Dostupné z: FUČÍKOVÁ, Renáta, 2006. *Tomáš Garrigue Masaryk*. 1. vydání. Praha: Práh. ISBN 80-7252-152-7.

Obrázek 8..... 158

Dostupné z: FUČÍKOVÁ, Renáta, 2006. *Tomáš Garrigue Masaryk*. 1. vydání. Praha: Práh. ISBN 80-7252-152-7.

Obrázek 9..... 159

Dostupné z: FUČÍKOVÁ, Renáta, 2006. *Tomáš Garrigue Masaryk*. 1. vydání. Praha: Práh. ISBN 80-7252-152-7.

Obrázek 10..... 159

Dostupné z: FUČÍKOVÁ, Renáta, 2006. *Tomáš Garrigue Masaryk*. 1. vydání. Praha: Práh. ISBN 80-7252-152-7.

Obrázek 11..... 159

Dostupné z: FUČÍKOVÁ, Renáta, 2006. *Tomáš Garrigue Masaryk*. 1. vydání. Praha: Práh. ISBN 80-7252-152-7.

Obrázek 12..... 160

Dostupné z: FUČÍKOVÁ, Renáta, 2006. *Tomáš Garrigue Masaryk*. 1. vydání. Praha: Práh. ISBN 80-7252-152-7.

Soubor obrázků 13 163

Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/St%C3%A1tn%C3%AD_symboly_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky>.

Soubor obrázků 14 163

Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDvoj_%C4%8Deskoslovensk%C3%BDch_st%C3%A1tn%C3%ADch_symbol%C5%AF>.

Obrázek 15, upraveno autorkou práce 167

Dostupné z: NĚMEČEK, Tomáš, 2017a. *Tomáš Garrigue Masaryk očima slečny Alice a mistra Viktora*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-4351-9.

Seznam příloh

Příloha 1 – Průvodní ilustrace autorky práce

Příloha 2 – Ilustrace autorky práce

Příloha 3 – Pracovní list 1

Příloha 4 – Pracovní list 2

Příloha 5 – Pracovní list 3

Příloha 6 – Pracovní list 4 A

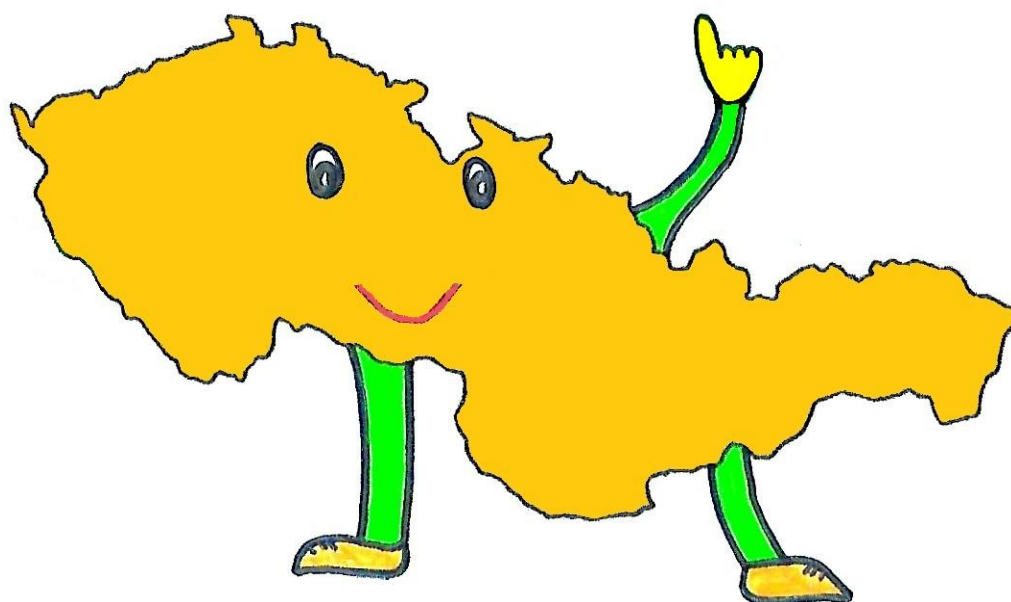
Příloha 7 – Pracovní list 4 B

Příloha 8 – Pracovní list 5

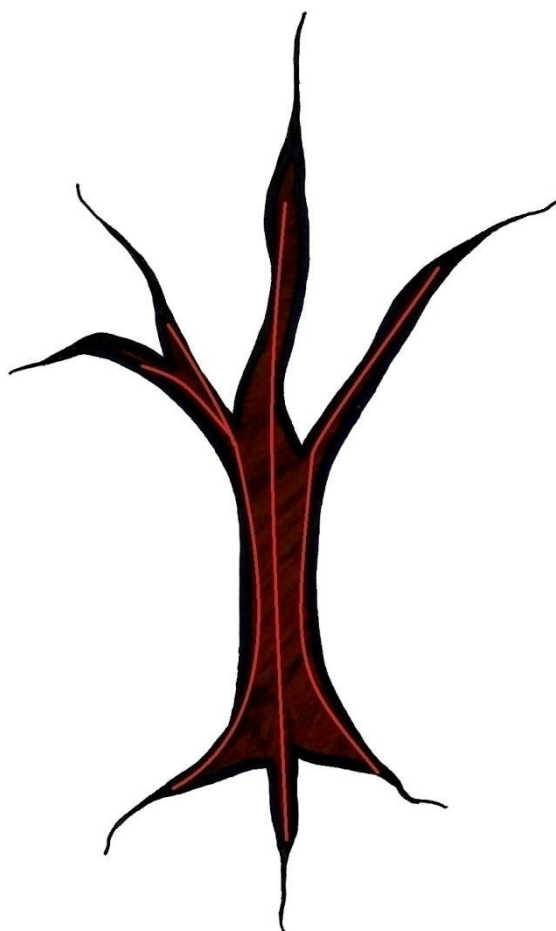
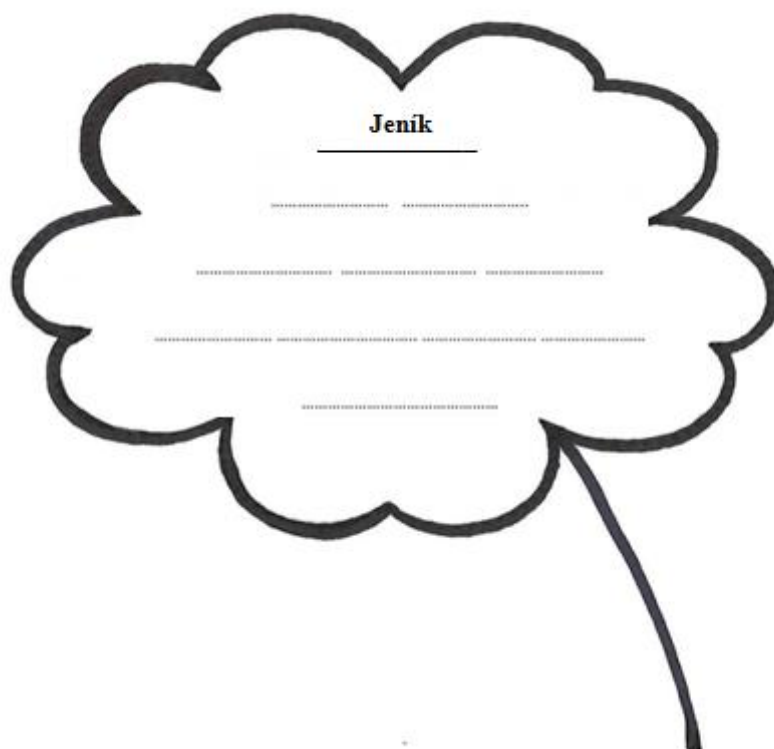
Příloha 9 – Pracovní list 6

Příloha 10 – Pracovní list 7

Příloha 1 – Průvodní ilustrace autorky práce

Příloha 2 – Ilustrace autorky práce

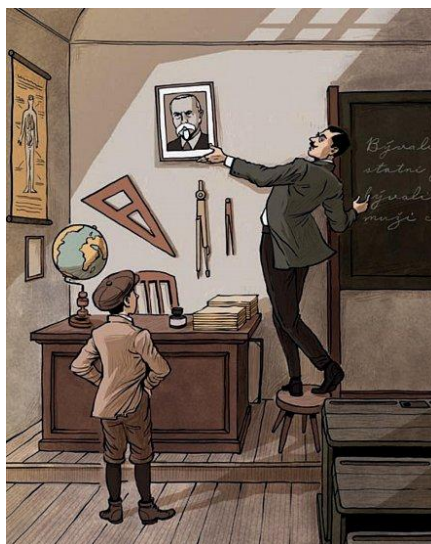
Příloha 3 – Pracovní list 1

Pracovní list

Jméno:

① Prohlédni si obrázek a odpověz na otázky:

Obrázek 1

Jaké předměty se v místnosti nachází?

.....

V jakém prostředí se situace na obraze odehrává?

.....

Kdo může být na fotografii obrazu?

.....

 Jaké mohou být role nebo povolání zobrazených postav?

.....

 Co si myslíš, že spolu tyto postavy řeší?

.....

 V jaké době si myslíš, že se situace odehrává?

.....

 Co tě k této myšlence přivedlo?

.....

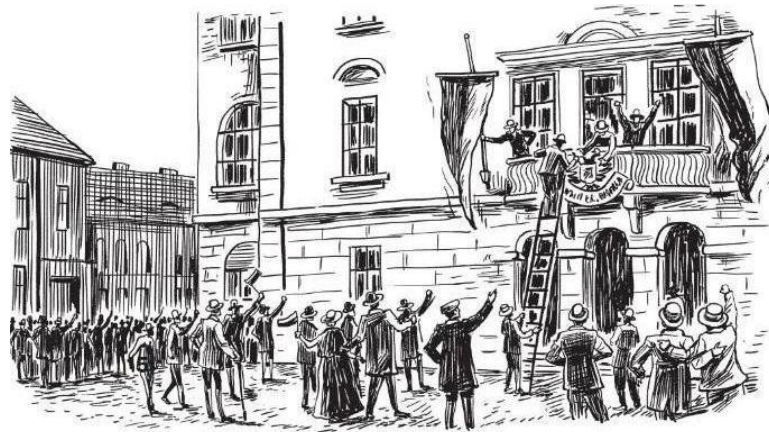
Připomíná ti zobrazená situace nějaký zážitek z tvého vlastního života? Pokud ano, jaký?

.....

.....

② Prohlédni si druhý obrázek a odpověz na otázky:

Obrázek 2

V jaké době si myslíš, že se situace na obrázku odehrává?

.....

Z čeho tak usuzuješ?

.....

Za jakým účelem se podle tebe u budovy shromažďují lidé?

.....

.....

Jedním přídavným jménem pojmenuj atmosféru obrazu:

③ Nacházíš spojitost mezi oběma obrázky? Vyber z možností, případně svou odpověď zdůvodni:

ANO × NE

Pokud ano, jakou?

.....

.....

④ Co si myslíš, že se bude v příběhu podle jeho ilustrací odehrávat?

.....

.....

⑤ Pozorně si přečti první ukázkou a do obrázku zaznač pojmenování osob, prostoru a času, v textu pak podtrhni vlnovkou slova, která tě k této úvaze přivedla:

28. října 1918
pondělí

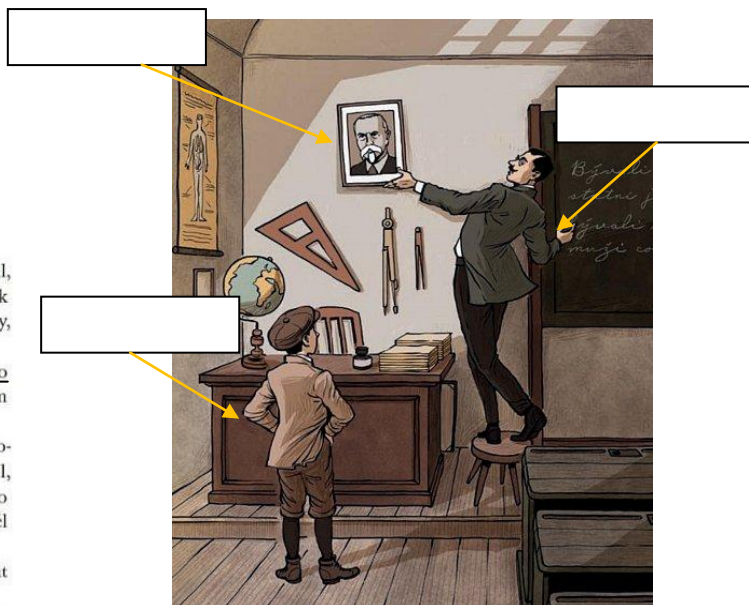
Táta pověsil chlapa na skobu a potom dlouze zkoumal, jestli není nakřivo. Balancoval na školní židličce, to jak se snažil rovnou nezřítit mezi úhledně srovnané písemky, rýsovací a desky s výkresy.

„Bývali Čechové statní jonáci, bývalí rekové, muži co květ.“ zabroukal si. Potom si teprve vzpomněl, že jsem ve třídě s ním. „Mám to rovné?“ zeptal se.

Horlivě jsem přikývl. Obraz s budoucím československým prezidentem Masarykem, jak mu táta říkal, visel naprosto předpisově. Aby ne, když za ty roky, co ze stejného místa shlížel císař František Josef, se podél rámu vyrýsovala tmavá mřížka z prachu a sazí.

„Nemohli bysme už jít, tati? Chtěl jsem si ještě zahrát s klukama kopanou...“

(Borůvková, 2018, s. 13)

Obrázek 3, upraveno autorkou práce

prostor

čas

⑥ Znovu si přečti text a odpověz na otázky:

Na co opravdu myslí chlapec, když přikyvuje svému otci?

.....

Zaměř se na podtrženou část. Jak vypovídá o otcových prožitcích současného dění?

.....

.....

Jak si myslíš, že otec zareaguje na závěrečnou synovu promluvu?

KLADNĚ×ZÁPORNĚ

Proč si myslíš, že otec zareaguje předpokládaným způsobem?

.....

.....

7) Přečti si pokračování ukázky a srovnej v bodech, jak celou situaci prožívají dané postavy:

Přísně se na mne podíval. „Kopaná! Jednou se o těchto dnech bude učit ve škole jako o nejdůležitějších dnech naší historie!“ Sestoupil ze židličky, oprášíl ji a vrátil zpátky na místo. Pak zaklapl desky, v nichž přinesl Masarykův portrét. Vystříhl si ho ze starých novin a celou válku schovával za knížkami v knihovničce.

Na katedře ležela podobizna Karla I., posledního císaře habsburské monarchie, do které po tři sta let patřily i české země, samozřejmě nedobrovolně, jak tatínek neopomněl zdůraznit pokaždé, když si doma připravoval výklad do hodiny dějepisu. Zastavil se a chvíli přemýšlel. Potom obrázek vložil do desek. „Sláva vítězům, čest poraženým,“ prohlásil.

Konečně odtud vypadneme, ulevilo se mi. Být synem učitele je to nejhorší prokletí, jaké může dítě potkat. Vyšli jsme ze třídy a zamířili po schodišti k hlavnímu vchodu.

(Borůvková, 2018, s. 13–14)

OTEC	SYN

8) Přečti si oba texty:

„Dnes bylo, Jeníku, vyhlášeno samostatné Československo,“ pravil táta slavnostně. Už asi podesáté od chvíle, co se tu zprávu dozvěděl od poštáka.

Strhlo se to během páté vyučovací hodiny. Z okna gymnázia jsme měli výhled na celý rynek. Kluci, kteří seděli u oken, šeptem posílali ostatním zprávy o tom, co se děje venku. Mostečtí Češi stáli srocní před radnicí a vzrušeně si vykládali, na kabátech se jim skvěly červenobílé pentličky. Telegraf z Prahy oznamující vyhlášení samostatného Československa se slavil jásotem. Novinka se nesla do všech stran a bojovná nálada kypěla jako bublinky v lívancovém těstě. Nakonec lidi napadlo, že z úřadů strhají cedule s rakouskou orlicí. A tak z budov pršel plech a dole na dlažbě po něm Mostečtí poskakovali, aby „habsburské bestii zakroutili krkem“. Byl to den plný objímání a zpěvu. A také den rozbitých německých vývěsních štítů.

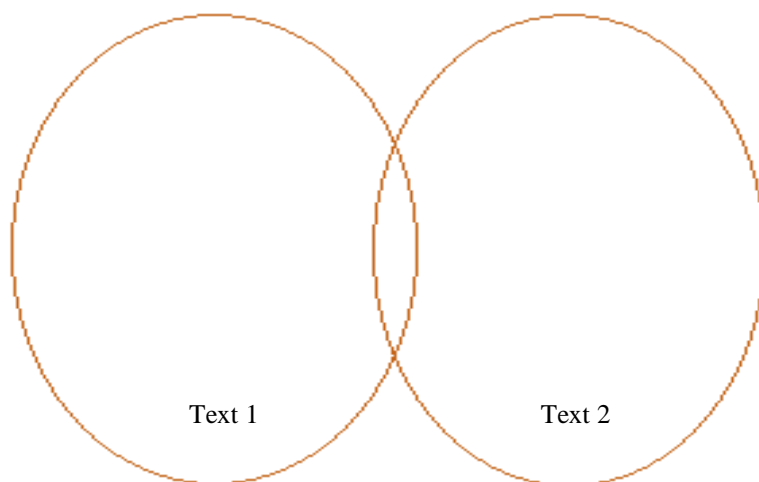
„Zapamatuj si to datum: 28. října 1918! Den, na který jsme po staletí čekali! Masaryk, Beneš a Štefánik nám v Americe a ve Francii vybojovali svobodu!“ pokračoval táta v samomluvě.

VYHLÁŠENÍ SAMOSTATNOSTI

Dne 27. října 1918 odeslalo Rakousko-Uhersko americkému prezidentu Wilsonovi prohlášení, že souhlasí se všemi body k jednání o příměří včetně práva národů na svobodný a nezávislý vývoj. V Praze si zprávu vyložili jako kapitulaci. Národní výbor tvořený českými politiky proto v pondělí 28. října ráno převzal veškeré důležité úřady včetně místodržitelství a odpoledne na Václavském náměstí vyhlásil samostatnost Československa.

(Borůvková, 2018, s. 14) (Borůvková, 2018, s. 15)

Které informace podávají oba texty jako identické? Vypiš je jako úryvky z Textu 1 a pro srovnání z Textu 2:

Pomocí odpovědí na otázky stručně shrň nejpodstatnější informace:

CO se stalo?	
KDY přesně se to stalo?	

Zamysli se nad tím, jakým způsobem podávají oba texty totožné informace. Jak bys formuloval(a) rozdíl mezi Textem 1 a Textem 2?

.....

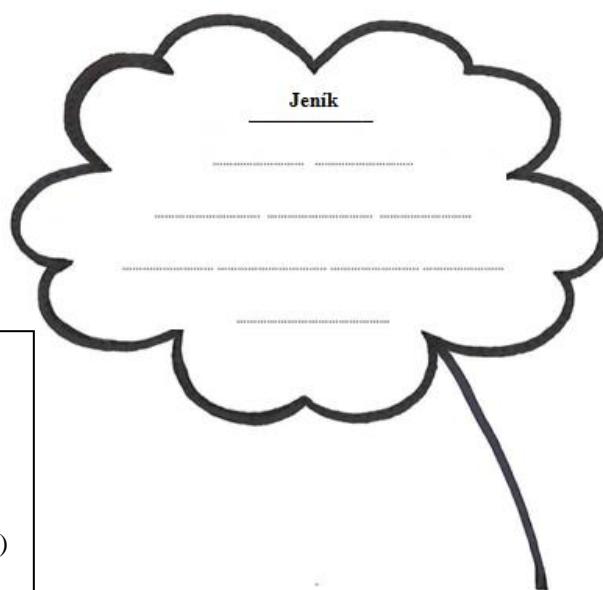
.....

9) Přečti si poslední ukázkou a pracuj podle zadání pětilistku:

Přikývl jsem, ale v duchu jsem válčil s tím, abych se nerozběhl směrem k plácku, kde se už ozývaly údery do míče a křik kluků svádějících boj s přespolními Střimičáky. Jeden z posledních zápasů. Měl jsem tam být, takhle hrají v oslabení a určitě dostanou od skopčáků ze Striemitz nejmíň sedm fiků! Samostatné Československo mně zkrátka bylo zrovna teď dost ukradené.

(Borůvková, 2018, s. 15)

- 1. řádek: KDO? (O kom budeme psát?)
- 2. řádek: JAKÝ? (Jaký tento člověk je?)
- 3. řádek: SLOVESA (Jaká slovesa ho vystihují?)
- 4. řádek: VĚTA (Jakou větou ho můžeme popsat?)
- 5. řádek: SYNONYMUM (Jedno slovo, které je pro daného člověka charakteristické.)

Příloha 4 – Pracovní list 2

Pracovní list

Jméno:

① Přečti si následující hodnocení knihy, které je věnován tento pracovní list. Při četbě se pokus vybrat a podtrhnout 5 až 6 slov či slovních spojení, která vystihují to, co ses o knize dozvěděl(a):

Mr.Fox

18.12.2018 ★★★★★

Velice pěkně zpracovaná velkoformátová publikace. Nezachází zbytečně do detailů. Nabízí požitky po grafické stránce. Občas jsem se ale neorientoval. Tato kniha se nedá jen tak číst. Ta se musí studovat a člověk musí chtít porozumět a pochopit souvislosti. Jako základ (výkladu českých dějin) kvalitní literatura.

BethGibb

04.09.2018 ★★★★★

Já jsem nadšená jak po informativní, tak grafické stránce. Naposledy jsem ji plně využila pro opakování nejdůležitějších událostí českých dějin pro zkoušku pro průvodce. V kombinaci s vlastivědnými mapami a ještě jedním zevrubnějším materiálem prostě geniální.

kej7my

10.05.2017 ★★★★★

stručná a přehledná knížka o základech české historie, dle mého ideální materiál pro studenty základních škol.

Bumeso

24.06.2016 ★★★★★

Knížka mapuje stručně, přehledně a srozumitelně českou historii

Napůlanděl

1 🍌 17.09.2015 ★★★★★

Z této knihy jsem psala hodně referátů na dějepis a moc se mi líbilo jak jsou tam dějiny popsané.

alnahy

6 🍌 25.05.2015 ★★★★★

Četla jsem již dříve „pro školáky nezbytná kniha, která jim naše dějiny přiblíží.“

Mi-šu-le

20.02.2015 ★★★★★

Na základní škole jsem z knihy psala většinu dějepisných referátů. Stručná, plná obrázků,

Byxy123

20.02.2013 ★★★★★

Tato kniha mi přijde jako jedna z nejlepších díky zpracování. Vše je řečeno, tak jak má, zbytečně nazachází do detailů. Vždy když jsem dělala něco na dějepis, hmátla jsem po této knize. V 90% tam bylo to, co jsem potřebovala. :)

② Stručně shrň:

O čem by kniha měla být?
Komu může být určena?
Jaká může být její kvalita?
Je u čtenářů oblíbená? Jak jsi tuto informaci zjistil(a)/odvodil(a)?
Kdy mohla být pravděpodobně vydána? Jak jsi tuto informaci zjistil(a)/odvodil(a)?

③ Na základě podaných informací se pokus navrhnout přebal zmiňované knihy. Navrhní její název, ústřední ilustraci, jméno nakladatelství (příp. využij vlastního přehledu a přiřpiš knihu některému z existujících nakladatelství), zapiš odhadovaný rok vydání. Nezapomeň při tom na obvyklé členění textu titulní strany.

④ Znovu si přečti komentář uživatelky Mi-šu-le v úkolu 1 a odpověz na otázky:

Mi-šu-le

20.02.2015 ★★★★★

Na základní škole jsem z knihy psala většinu dějepisných referátů. Stručná, plná obrázků,

Obrázek 5

Pracoval(a) jsi někdy na domácích úkolech či projektech s pomocí vlastních knih, které ti přímo nezadal tvůj vyučující? Případně uveď o jaké téma a knihu se jednalo:

.....
.....
.....
.....

Obsahuje tvá domácí knihovnička titul podobného obsahu, jako popisovaná kniha?

.....
.....
.....
.....

⑤ Prohlédni si následující text a představ si, že ti slouží jako podklad, ze kterého se máš učit na písemnou práci. Barevně podtrhni v textu nejdůležitější informace, které by ses měl(a) naučit. Červenou čarou jsou v textu vymezeny jeho tři hlavní části. Po stranách těchto částí zapiš, jak bys je souhrnně tematicky pojmenoval(a).

*Poznámka k textu: staletá říše = Rakousko-Uhersko (srov. Čornej, 2013, s. 112–113)

Brzy se události daly do pohybu i v monarchii. Dne 14. října uspořádaly socialisticky orientované strany generální stávkou, přičemž na řadě míst (kupř. v Piskiu) docházelo k vyhlásování samostatné Československé republiky. Bylo to sice předčasné, leč působivé. Na vůli většiny národa nemohli nic změnit ani císařský manifest, předpokládající federalizaci monarchie. Čas opouštěl a staletá říše se rozkládala.

V pondělí 28. října 1918 pochopila česká veřejnost notu rakousko-uherského ministra zahraničí Guylly Andrássyho, který vyslovil ochotu zahájit okamžitá jednání o příměří, jako kapitulaci monarchie. Zástupy lidí se na pražských ulicích dožadovaly vyhlášení nezávislosti.

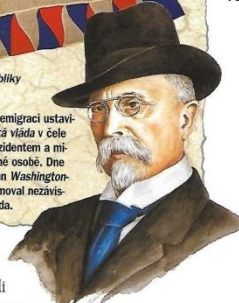
Národní výbor československý jako vrcholná domácí politická instituce, sdružující české parlamentní strany, je vyslyšel. Ještě též den vydal zákon o „zřízení samostatného československého státu“. Nezávisle na dění v Praze a v Ženevě, kde jednal

Standarta prezidenta republiky z roku 1920

Pětitisícová bankovka

NA KONCI ZÁŘÍ 1918 se v emigraci ustavila prozatímní československá vláda v čele s T. G. Masarykem jako prezidentem a ministerským předsedou v jedné osobě. Dne 18. října zveřejnil tento orgán Washingtonskou deklaraci, v níž proklamoval nezávislost československého národa.

Tomáš Garrigue Masaryk

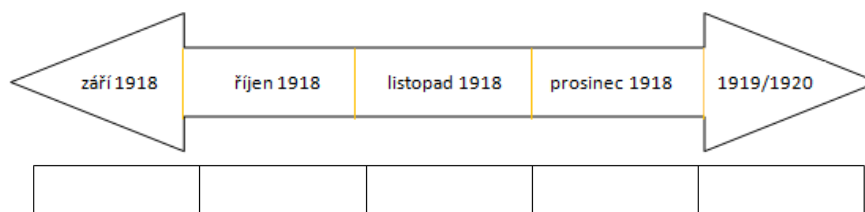
Masaryk se zástupci Národního výboru o podobě budoucí vlády, přijali 30. října 1918 zástupci slovenských politických stran na shromáždění v Turčianském Sv. Martině deklaraci o společném státním životě Čechů a Slováků. Dne 14. listopadu 1918 Národní shromáždění, vzniklé rozšířením Národního výboru, vyhlásilo Československou republiku. Jejím prezidentem byl zvolen T. G. Masaryk.

První měsíce nového státu nebyly jednoduché. Většina českých (či jak se začalo říkat sudetských) Němců v Československu žít nechtěla a toužila po začlenění do Rakouska. Proto také v Sudetech zprvu vznikly čtyři provincie, které měly své poslance v rakouském parlamentu. Když představitelé českých Němců (zejména Rudolf Lodgmann von Auen a Josef Seliger) odmítli spolupracovat s československým státem, obsadilo v listopadu a prosinci 1918 oblast Sudet české vojsko. Obdobně byl, s pomocí francouzských a italských důstojníků, zlomen odpor Maďarů na Slovensku. V roce 1919 pak byla připojena, na základě porady rusínských národních rad, k Československé republice také Podkarpatská Rus. Hranice nového státu definitivně stvrdila pařížská mírová konference v letech 1919–1920.

(Čornej, 2013, s. 112–113, upraveno autorkou práce)

⑥ Zaznamenej do časové osy významná data, která text zachycuje. Vypiš také co nejstručněji (nejlépe 1 až 2 slovy) události, které ve zmíněný čas proběhly. Nezapomeň se soustředit na celou ukázkou, včetně poznámek.

⑦ Nyní zapiš do levého sloupce témata, která jsi formuloval(a) v 5. úkolu, a druhý sloupec využij jako prostor, ve kterém doplníš v bodech další fakta, o kterých článek informuje:

HLAVNÍ TÉMATA	DOPLŇUJÍCÍ FAKTA

⑧ Pokračuj v práci s tématy. Zpochť svou fantazii a ke každému přiřaď jakoukoliv barvu, kterou v tobě dané téma a úsek evokuje. Zkus se zamyslet i nad tím, proč tomu tak je, a svůj výběr zdůvodni:

I.

.....
.....
.....

II.

.....
.....
.....

III.

.....
.....
.....

IV.

.....
.....
.....

⑨ V textu nacházíme informace o nově zvoleném prezidentovi, Tomáši Garriguovi Masarykovi. Vžij se do role dobového reportéra, který má za úkol sepsat s touto osobností rozhovor pro novinový článek. Znovu si prostuduj dostupný text a neopomínej ani jeho doplňující poznámky. Jaké otázky bys Masarykovi na základě popsaných událostí položil(a)? Na co by ses ho ptal(a) v souvislosti s proměnami naší země a její politiky či jeho vlastním působením?

A large yellow-bordered box with horizontal dotted lines for writing, and a yellow pencil icon to its right.

⑩ Pokus se v levém sloupci shrnout základní sdělení celého textu z úkolu 5. Vyber ty nejdůležitější informace, zformuluj je vlastními slovy a buď stručný(á). Do pravého sloupce pak poznač myšlenky, které v tobě text vyvolal. Např.: *Jaké máš další otázky k textu nebo jeho obsahu? Co ti popisovaný obsah připomíná? Jaký byl pravděpodobně autorův hlavní záměr při psaní?*

O čem text je?	Co mě při četbě napadá?

⑪ Podle vzoru prvního úkolu se pokus hodnotit ukázkou ve vztahu k jejímu informačnímu obsahu na škále hvězdiček. Poté napiš k ukázce i komentář pod vlastní přezdívkou. Inspirovat se můžeš otázkami: *Co se mi pisatel snaží sdělit? Proč mi to říká? Říká to jasně? Jak by se to dalo říci lépe?*

.....
.....
.....
.....

Příloha 5 – Pracovní list 3

Pracovní list

Jméno:

① Vytvoř volný text. K zadanému tématu piš v souvislém textu vše, co tě napadá. Nemusíš se při tom soustředit na pravopis apod. Důležité je, abys zapisoval(a) vše tak, jak tě v daný moment napadá. K napsanému textu se nevracej, neopravuj ho. Zapisuj vše, nad čím přemýšlíš, i ve chvíli, kdy tě nic k zadanému tématu nenapadá.

ČESKÁ HYMNA

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

② Nyní se zamysli nad následujícími otázkami:

Přišel/přišla jsi při psaní v úkolu 1 na něco, co tě dříve nenapadlo?

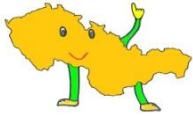
.....

.....

Co ti při psaní dělalo největší potíže?

.....

.....

③ Zamysli se nad zadaným tématem a zapiš alespoň 5 otázek, které tě ve vztahu k němu napadají. Pokus se otázky tvořit pouze ve spojitosti se slovy použitými v předepsaném rámečku.

Jak maminka zazpívala hymnu aneb Vznik Československé republiky 1918

1)

2)

3)

4)

5)

④ Pracuj při čtení podle tabulky předpovědí. Nejprve tedy zapiš vlastní návrh toho, o čem příběh bude (řádek předvídání před textem). Vycházej při tom z jeho názvu: *Jak maminka zazpívala hymnu aneb Vznik Československé republiky 1918*. V tomto prvním řádku pak nevyplňuj pole *Co se opravdu doposud stalo?* Poté pracuj podle předepsaného návodu.

Návod postupu

1. Přečti si text 1 a do okénka 1. text předpověz, jak bude příběh dále pokračovat.
2. Dále zdůvodni, proč si myslíš, že se bude příběh odvíjet tak, jak jsi předpověděl.
3. V posledním okénku shrň, co se v textu 1 opravdu stalo.
4. Stejným způsobem pokračuj až do fáze textu 4.

Část textu	Jak se bude podle tebe text vyvíjet? (Piš ve větách.)	Proč si to myslíš?	Co se opravdu doposud stalo? (Shrň celými větami.)
předvídání před textem			

1. text			
2. text			
3. text			
4. text			

1. text

Národní muzeum je tak velké, že se do něj vejde hodně rozličných předmětů. Obrovské kostry zvířat, sochy slavných mužů a žen, ale také tenké popsané archy papírů. Právě ty jsou velmi vzácné, skoro nikdo o nich neví, protože se ani nevystavují. Denní světlo by jim uškodilo a přišli bychom tak o důležitou památku na historii našeho státu.

„Pojďte tudy a pozor na dřevěné schody,“ upozornila mě odpovědná vedoucí oddělení rukopisů a zabočila do další chodby. Musela jsem pospíchat, abych se v bludišti širokých i úzkých chodeb neztratila. Ta paní běhá jako myška, pomyslela jsem si. V kabelce mi zarachotil mikrofon. Odpovědná vedoucí zastříhala ušima, otočila se a přísně se zamračila: „Doufám, že ještě netočíte, nemůžeme říkat, kde přesně jsou vzácné rukopisy schované!“

(Vetešková, 2018, s. 12)

2. text

Odpovědná vedoucí se tvářila stále vážně, protože česká hymna to není žádná legrace a ona je přece za oslavnou píseň českého národa odpovědná. „Noty od hudebního skladatele Františka Škroupa obsahují také slova naší hymny, která patříla do hry dramatika Josefa Kajetána Tyla Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka,“ poučovala odpovědná vedoucí a důležitě přitom krčila nosík. Tohle jsem věděla, protože ráda chodím do divadla a viděla jsem, že v představení písničku zpívá slepý houslista Mareš. „A umíte hymnu zazpívat?“ zeptala jsem se. Odpovědná vedoucí udiveně zvedla obočí a rychle šla dál. Pospíchala jsem tedy za ní a nevěšila jsem si, že mám před sebou dřevěný schůdek. A jak jsem byla ve spěchu, zakopla jsem o něj, zavravorala a bác sebou na zem. Moje průvodkyně zmizela za rohem. Rychle jsem vyskočila, bolest nebolest a poskakovala za ní. To víte, taková rozhlasová reportérka musí vydržet ledacos.

(Vetešková, 2018, s. 14)

3. text

Akorát včas. Uviděla jsem ji, jak vytahuje svazek klíčů a popisuje přitom, že písnička slepého houslisty Mareše se divákům tak líbila, že si ji začali prozpěvovat i doma a v práci a postupně se stala hitem už tehdy v roce 1864, kdy herci poprvé hru Fidlovačka předvedli ve Stavovském divadle.

Vyprávění mě nudilo a přemýšlela jsem, že bych se raději měla vrátit domů k dětem, než abych marnila čas s nepříjemnou odpovědnou vedoucí. Ta zatočila těžkým kolem na mohutných kovových dveřích a opřela se do nich. Vstup do trezoru byl volný. S drobným zaváháním jsem vešla dovnitř. Uprostřed místnosti velké asi jako obývací pokoj stál široký a dlouhý stůl.

„Pojďte blíž,“ mávla odpovědná vedoucí a sklonila se nad desku, kde měly listiny s hymnou ležet. Náhle se narovnal jako prkno, vytřeštila oči a dvakrát naprázdno polkla.

(Vetešková, 2018, s. 14)

4. text

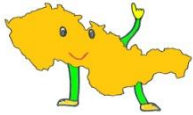
„Popláách! Ztratila se hymnáá!“ zapištěla. Přistoupila jsem ke stolu, naklonila se nad něj a uviděla prázdné nažloutlé listy papíru. Černé linky s notami a písmenky byly ale fuč.

(Vetešková, 2018, s. 14)

⑤ Pročti si znovu všechny ukázky úkolu 4 jako celek a zapiš věty, které jsou výstižnou reakcí na podněty Někdo (hrdina či hrdinové), Chtěl (jejich cíl), Ale (zápletka, překážka), A tak (následek), Nakonec (završení):

Někdo	
Chtěl	
Ale	
A tak	
Nakonec	

⑥ Nyní si znovu přečti zadané ukázky v úkolu 4 a odpověz na otázku:

Našel/Našla jsi v ukázkách odpovědi na otázky, které jsi vymyslel(a) v rámci 3. úkolu?

ANO × NE

Pokud zní tvá odpověď ANO, vypiš znovu konkrétní otázky i s příslušnými odpověďmi z textu ukázky:

.....

.....

.....

.....

.....

⑦ Přečti si zadaný text a nad jeho věty zapiš zadaná znaménka podle vlastního hodnocení jeho obsahu. Poté se podílej na společné řízení diskusi s celou třídou.

✓	rozumím tomu
?	nerozumím tomu
!	tuto informaci bych zdůraznil(a) (považuji ji za důležitou)

Vznik samostatného Československa

Oficiálním dnem, kdy vzniklo Československo, je 28. říjen roku 1918. Samostatnost byla vyhlášena na Václavském náměstí v Praze. Nestalo se tak zcela jasna. Většina české společnosti nikdy nepřijala rakousko-uherský stát za svůj. Už během první světové války se mezi českými intelektuály a politiky mluvilo o samostatném státu. K těmto lidem patřili také Tomáš Garrigue Masaryk a Edvard Beneš. V roce 1916 sestavili Československou národní radu. Umělci vydali v roce 1917 Manifest českých spisovatelů, který zaštitil básník a tehdejší dramaturg Národního divadla Jaroslav Kvapil. V lednu roku 1918 se k těmto aktivitám přidali i další vlastenci a vznikla Tříkrálová deklarace.

V té době ještě pořád byla válka a z českého území se vyváželo hodně potravin na rakouskou frontu, členové zemské hospodářské rady pod vedením Antonína Švehly se tomuto masivnímu vývozu snažili zabránit, a tak například už 14. října roku 1918 byla vyhlášena generální stávka. Lidé strhávali symboly rakousko-uherského mocnářství, někde v oknech vlály trikolóry (modro-červenobílá stužka – v národních barvách). Nejradikálnější lidé byli ve městě Písek, kam musel být dokonce poslán oddíl rakouských vojáků, aby vzpouru potlačil. O dva týdny později, 28. října 1918 v ranních hodinách převzali Antonín Švehla a František Soukup jménem Národního výboru Obilný ústav, aby zabránili odvozu obilí na frontu. V zemi se postupně rozšiřovala zpráva o uznání podmínek míru s Rakousko-Uherskem. Navečer vydal Národní výbor první zákon o zřízení samostatného státu.

(Vetešková, 2018, s. 20–21)

⑧ Zamysli se nad názvem knihy *Jak maminka zazpívala hymnu aneb Vznik Československé republiky 1918:*

Jaká podle tebe může být spojitost mezi hymnou a Československou republikou, založenou roku 1918?

.....

.....

.....

.....

Příloha 6 – Pracovní list 4 A

Pracovní list

Jméno:

① Popiš krátký příběh, jehož ilustrací by mohl být následující obrázek:

(Černý a Veis, 2011, s. 33)

.....

.....

.....

.....

.....

② Zapiš vše, co se ti vybaví, když se řekne...?

Válka

.....

.....

Samostatnost

.....

.....

③ Představ spolužákovi/spolužačce své pojmy a odpovědi z 2. úkolu. Po vzájemné diskusi zapiš, jakou mohou mít tvé pojmy souvislost s pojmy spolužáka/spolužačky?

.....

.....

④ Přečti si zadanou ukázkou z knihy a zamysli se nad tím, zda se podobá nápadům, o kterých jste předtím se spolužákem/spolužačkou diskutovali? Pokud ano, zformuluj a zapiš v čem:

.....

.....

28. říjen 1918

V říjnu 1918 trvala první světová válka již čtyři roky. Lidem se dařilo hůř a hůř, především v městech. Aby si mohli koupit trochu brambor, másla nebo mýdla, museli se ve čtyři hodiny ráno postavit do fronty.

Zpráva o ochotě Rakouska jednat o ukončení války se rychle šířila. Lidé se hrnuli do středu Prahy. Zastavovali tramvaje, zpívali neoficiální českou hymnu a vyvěšovali červenobílé vlajky.

Tvoje část pro doplnění

V redakci Národních listů na Václavském náměstí se už nějaký čas scházeli Alois Rašín, František Soukup, Jiří Stříbrný a Antonín Švehla. Také 28. října je nejvíc zajímavé, kdy bude Rakousko kapitulovat.

Václavské náměstí se rychle zaplnilo lidmi. Potom se průvod pohнул k Obecnímu domu v ulici Na Příkopě, kde sídlil Národní výbor. Množství lidí v ulicích jeho členy dost překvapilo.

Čtyřem členům Národního výboru, kteří stáli v čele převratu, se později začalo říkat „muži 28. října“. Mysleli nejen na to, jak získat moc, ale i co budou lidé jíst.

Nikdo z členů Národního výboru nestál o krveprolití. Proto všechny zajímalo, zda zásádnou vojsko a policie. Muži 28. října se rozhodli, že pojedou vyjednávat na místopředsedství.

Na dveřích redakce Národních listů se objevila cedule připravená už dva roky. Kolem houští dav. Zakrátko přišla další zpráva: Rakouská vláda souhlasí se 14 podmínkami amerického prezidenta Wilsona.

Tam zastihli pouze místopředsedova zástupce Kosinu. Stroze mu sdělili, že se ujímají vlády, a odebrali se do bývalé Zemské sněmovny, která sloužila během války jako skladisté zásob a potravin.

Venku zatím k lidu promlouval každý, kdo měl co říct. V čele průvodu mířícího na václavské náměstí kráčel známý písničkář Karel Hašler, zpíval z plných plic a lidé se k němu ochotně přidávali.

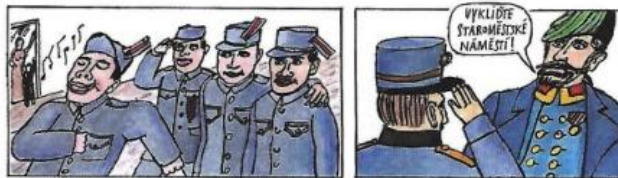
Poslanec říšské rady Zahradník se vydal na pražské Nádraží Františka Josefa (dnešní Hlavní nádraží) a přikázal rozeslat do všech stanic zprávu, že vládu přebírá Národní výbor.

V poledne vyšla zvláštní vydání novin s oznámením o příměří. Lidé začali z veřejných budov strhávat rakouské státní znaky s dvouhlavým orlem a německé nápisy.

V ulicích se objevily kapely. Lidé zdobili okna, domy i stromy. Sochy generála Radeckého na Malostranském náměstí a císaře Ferdinanda I. na nábřeží zakryli plachtami.

Naděšení Pražanů se přeneslo i na vojáky. Na uniformy si připíchli červenobílé stužky a důstojníkům strhávali z čepic odznaky. Když se to dověděl velitel malostranské posádky, vyslal do města pohotovost.

Odpoledne se vojákům podařilo vytlačit lidi ze Staroměstského náměstí do vedlejších ulic. Jiný oddíl se snažil vyklidit Václavské náměstí. Členové Národního výboru Soukup a Matuše se rozhodli jednat.

Vydali se k veliteli vojenského oddílu na Staroměstském náměstí. Důstojník jim však neověřoval, a chtěl si ověřit, jestli si nevymýšlejí.

Ani jeden z nich průkaz Národního výboru neměl, a tak mu František Soukup předložil legitimaci sportovního klubu S.K. Slavia. Velitel si ji prohlédl a odebral se k telefonu.

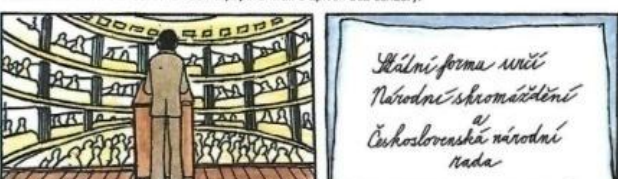
Velícímu generálovi ohlásil, co se děje. Už chtěl položit sluchátko, když mu ho František Soukup vzal a vyvířil generálovi situaci. Demonstrace mohla pokojně pokračovat.

Staroměstské i Václavské náměstí znovu zaplnili lidé. Večer se na Žofíně sešli čeští vojáci a vyslali hlídky k důležitým objektům včetně Pražského hradu.

Večerní představení opery Carmen odzpíval don José v kostýmu s červenobílou šerpou přes hrud. A herci v oblíbeném kabaretu Červená sedma poprvé hráli a zpívali bez cenzury.

V Obecním domě až do noci jednal Národní výbor. V 10 hodin večer schválili jeho členové, k nimž se připojili Alois Jirásek, Jan Herben a Josef Svatopluk Mařák, Provolání o samostatnosti československého státu.

- ⑤ Část obrazu obsahuje prázdnou bublinu. Tvým úkolem je na základě kontextu předcházejícího i následujícího textu ukázky (v úkolu 4 a 6) doplnit chybějící promluvu dle tvého uvážení.

(Černý a Veis, 2011, s. 30, upraveno autorkou práce)

- ⑥ Tvůj text tvoří první část poslední ukázky. Pozorně si jej přečti a vypiš v bodech jeho nejdůležitější informace. Tvůj partner(ka) bude plnit stejnou úlohu, ale jeho/její text tvoří druhou část ukázky. Nakonec si tedy vzájemně sdělte svá řešení a zaznačte si veškeré poznámky včetně těch, které vytvořil(a) partner(ka) ve dvojici.

Když se řekne první republika, mluví se o dvacetiletí 1918—1938, považovaném za období největšího rozkvětu našeho státu ve 20. století. Stěžejní zásluha na této dobré pověsti nového československého státu je přičítána jeho zakladateli a prvnímu prezidentovi Tomáši Garriguu Masarykovi.

Právě on se stal symbolem parlamentní demokracie, ve střední Evropě tehdy zcela výjimečné.

(Černý a Veis, 2011, s. 37)

<p><u>Vlastní poznámky:</u></p> <p>✓</p> <p>✓</p> <p>✓</p>	<p><u>Poznámky ke druhé části (partnerovy poznámky):</u></p> <p>✓</p> <p>✓</p> <p>✓</p>
--	---

⑦ Na základě soupisu stručných poznámek v 6. úkolu vytvoř myšlenkovou mapu důležitých pojmů. Nezapomeň i na hierarchii a závislost různých informací.

⑧ Znovu si přečti všechny zadané ukázky a zamysli se nad následujícími otázkami. Zapiš jejich odpovědi. Dále vyznač příslušnými barvami části ukázky, které tě přivedly k odpovědím na dané otázky. Tzn. červeně vyznač tu část textu, ve které jsi našel/našla odpověď na I. otázku, apod.

I. Kdo byl hlavním aktérem děje?	
II. Co se stalo?	
III. Kde se to stalo?	
IV. Kdy se to stalo?	
V. Proč se to stalo?	

⑨ Své odpovědi na otázky v úkolu 8 prodiskutuj s partnerem/partnerkou ve dvojici a znovu zapiš odpovědi, na kterých jste se vzájemně dohodli:

I. Kdo byl hlavním aktérem děje?	
II. Co se stalo?	
III. Kde se to stalo?	
IV. Kdy se to stalo?	
V. Proč se to stalo?	

⑩ Doplň následující věty nebo vyber správnou možnost:

a) Původně jsem si myslel(a), že příběh bude o...

.....
.....

b) Po postupné četbě se ukázalo, že jsem měl(a)/neměl(a) pravdu.

.....
.....

c) Nakonec se ukázalo, že příběh je především o...

.....
.....

d) Po přečtení celého textu si myslím, že hlavní myšlenka je...

.....
.....

Příloha 7 – Pracovní list 4 B

Pracovní list

Jméno:

① Popiš krátký příběh, jehož ilustrací by mohl být následující obrázek:

(Černý a Veis, 2011, s. 30)

.....

.....

.....

.....

.....

② Zapiš vše, co se ti vybaví, když se řekne...?

Svoboda

.....

.....

Konflikt

.....

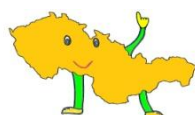
.....

③ Představ spolužákovi/spolužačce své pojmy a odpovědi z 2. úkolu. Po vzájemné diskusi zapiš, jakou mohou mít tvé pojmy souvislost s pojmy spolužáka/spolužačky?

.....

.....

④ Přečti si zadanou ukázkou z knihy a zamysli se nad tím, zda se podobá nápadům, o kterých jste předtím se spolužákem/spolužačkou diskutovali? Pokud ano, zformuluj a zapiš v čem:

.....

.....

28. říjen 1918

V říjnu 1918 trvala první světová válka již čtyři roky. Lidem se dařilo hůř a hůř, především v městech. Aby si mohli koupit trochu brambor, másla nebo mýdla, museli se ve čtyři hodiny ráno postavit do fronty.

Zpráva o ochotě Rakouska jednat o ukončení války se rychle šířila. Lidé se hrmuli do středu Prahy. Zastavovali tramvaje, zpívali neoficiální českou hymnu a vyvěšovali červenobílé vlajky.

Tvoje část pro doplnění

V redakci Národních listů na Václavském náměstí se už nějaký čas scházeli Alois Rašín, František Soukup, Jiří Stříbrný a Antonín Švehla. Také 28. října je nejvíce zajímavá, kdy bude Rakousko kapitulovat.

Václavské náměstí se rychle zaplnilo lidmi. Potom se průvod pohнул k Obecnímu domu v ulici Na Příkopě, kde sídlil Národní výbor. Množství lidí v ulicích jeho členy dost překvapilo.

Čtyřem členům Národního výboru, kteří stáli v čele převratu, se později začalo říkat „muži 28. října“. Mysleli nejen na to, jak získat moc, ale i co budou lidé jíst.

Nikdo z členů Národního výboru nestál o krveprolití. Proto všechny zajímalo, zda zásáhnou vojsko a policie. Muži 28. října se rozhodli, že pojedou vyjednávat na místodržitelství.

Na dvouřadě Národních listů se objevila cedule připravená už dva roky. Kolem houští dav. Zakrátko přišla další zpráva: Rakouská vláda souhlasí se 14 podmínkami amerického prezidenta Wilsona.

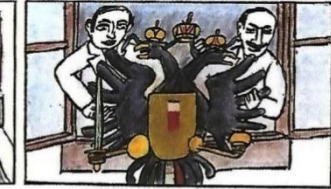
Tam zastihli pouze místodržitelova zástupce Kosinu. Stroze mu sdělili, že se ujmají vlády, a odebrali se do bývalé Zemské sněmovny, která sloužila během války jako skladiště zásob a potravin.

Venku zatím k lidu promlouval každý, kdo měl co říct. V čele průvodu mířícího na Václavské náměstí krácel známý písničkář Karel Hašler, zpíval z plných plic a lidé se k němu ochotně přidávali.

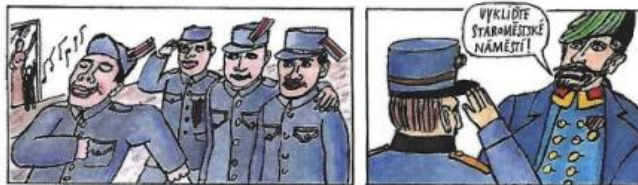
Poslanec Říšské rady Zahradník se vydal na pražské Nádraží Františka Josefa (dnešní Hlavní nádraží) a přikázal rozeslat do všech stanic zprávu, že vládu přebírá Národní výbor.

V poledne vyšla zvláštní vydání novin s oznámením o příměří. Lidé začali z veřejných budov strhávat rakouské státní znaky s dvouhlavým orlem a německé nápisy.

V ulicích se objevily kapely. Lidé zdobili okna, domy i stromy. Sochy generála Radeckého na Malostranském náměstí a císaře Ferdinanda I. na nábřeží zakryly plachtami.

Naděšení Pražanů se přeneslo i na vojáky. Na uniformy si připíchli červenobílé stužky a důstojníkům strhávali z čepic odznaky. Když se to dověděl velitel malostranské posádky, vyslal do města pohotovost.

Odpoledne se vojákům podařilo vytažit lidi ze Staroměstského náměstí do vedlejších ulic. Jiný oddíl se snažil vyklidit Václavské náměstí. Členové Národního výboru Soukup a Matus se rozhodli jednat.

Vydali se k velitelovi vojenského oddílu na Staroměstském náměstí. Důstojník jim však nedůvěřoval, a chtěl si ověřit, jestli si nevymýšlejí.

Ani jeden z nich průkaz Národního výboru neměl, a tak mu František Soukup předložil legitimaci sportovního klubu S.K. Slavia. Velitel si ji prohlédl a odebral se k telefonu.

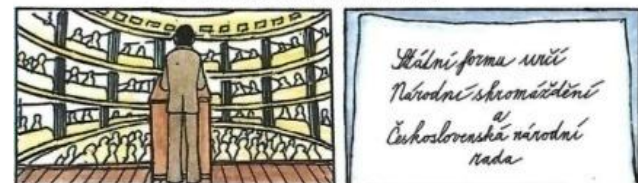
Velcímu generálovi ohlásil, co se děje. Už chtěl položit sluchátko, když mu ho František Soukup vzal a vyřídil generálovi situaci. Demonstrace mohla pokojně pokračovat.

Staroměstské i Václavské náměstí znovu zaplnili lidé. Večer se na Zofině sešli čeští vojáci a vyslali hlídky k důležitým objektům včetně Pražského hradu.

Večerní představení opery Carmen odzpíval don José v kostýmu s červenobílou šerpou přes hrud. A hrd v oblíbeném kabaretu Červená sedma poprvé hráli a zpívali bez cenzury.

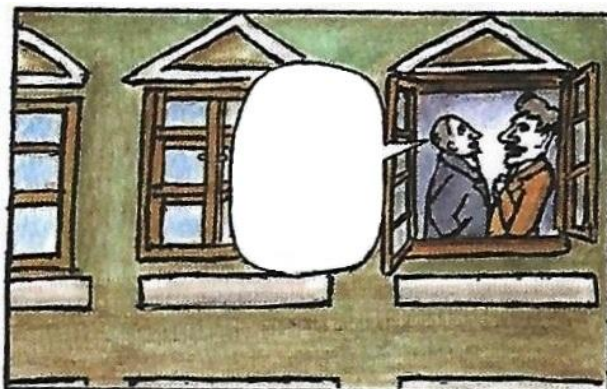

V Obecním domě až do noci jednal Národní výbor. V 10 hodin večer schválili jeho členové, k nimž se připojili Alois Jirásek, Jan Herben a Josef Svatoopluk Machar. Provolání o samostatnosti Československého státu.

(Černý a Veis, 2011, s. 30–34, upraveno autorkou práce)

⑤ Část obrazu obsahuje prázdnou bublinu. Tvým úkolem je na základě kontextu předcházejícího i následujícího textu ukázky (v úkolu 4 a 6) doplnit chybějící promluvu dle tvého uvážení.

(Černý a Veis, 2011, s. 30, upraveno autorkou práce)

⑥ Tvůj text tvoří druhou část poslední ukázky. Pozorně si jej přečti a vypiš v bodech jeho nejdůležitější informace. Tvůj partner(ka) bude plnit stejnou úlohu, ale jeho/její text tvoří první část ukázky. Nakonec si tedy vzájemně sdělte svá řešení a zanechte si veškeré poznámky včetně těch, které vytvořil(a) partner(ka) ve dvojici.

Poznámky k první části (partnerovy poznámky):

- ✓
- ✓
- ✓

Nová republika si vedla dobře také hospodářsky a patřila mezi průmyslově nejrozvinutější státy světa. Dařilo se modernímu umění, rozvíjel se sport.

Musela se však vyrovnávat i s první celosvětovou hospodářskou krizí a nástupem nacismu v sousedním Německu. Právě nacismus byl největší a osudnou hrozbou mladé Československé republiky.

(Černý a Veis, 2011, s. 37)

Vlastní poznámky:

- ✓
- ✓
- ✓

⑦ Na základě soupisu stručných poznámek v 6. úkolu vytvoř myšlenkovou mapu důležitých pojmů. Nezapomeň i na hierarchii a závislost různých informací.

⑧ Znovu si přečti všechny zadané ukázky a zamysli se nad následujícími otázkami. Zapiš jejich odpovědi. Dále vyznač příslušnými barvami části ukázky, které tě přivedly k odpovědím na dané otázky. Tzn. červeně vyznač tu část textu, ve které jsi našel/našla odpověď na I. otázku, apod.

I. Kdo byl hlavním aktérem děje?	
II. Co se stalo?	
III. Kde se to stalo?	
IV. Kdy se to stalo?	
V. Proč se to stalo?	

⑨ Své odpovědi na otázky v úkolu 8 prodiskutuj s partnerem/partnerkou ve dvojici a znovu zapiš odpovědi, na kterých jste se vzájemně dohodli:

I. Kdo byl hlavním aktérem děje?	
II. Co se stalo?	
III. Kde se to stalo?	
IV. Kdy se to stalo?	
V. Proč se to stalo?	

10 Doplň následující věty nebo vyber správnou možnost:

a) Původně jsem si myslel(a), že příběh bude o...

.....
.....

b) Po postupné četbě se ukázalo, že jsem měl(a)/neměl(a) pravdu.

.....
.....

c) Nakonec se ukázalo, že příběh je především o...

.....
.....

d) Po přečtení celého textu si myslím, že hlavní myšlenka je...

.....
.....

Příloha 8 – Pracovní list 5

Pracovní list

Jméno:

① Podívej se na fotografii. Představ si, že jsi jednou z osob na obraze, a všiměj si detailů. Odpověz na položené otázky:

Obrázek 6

Jaké je podle tebe roční období?

.....

Jaká je asi denní doba?

.....

Slyšíš něco?

.....

Cítíš nějaký pach?

.....

Na co zrovna myslíš, když stojíš v davu?

.....

Co si představuješ, že se stalo během tohoto dne?

.....

② Sepiš výše uvedené odpovědi do formy dopisu, adresovaného tvému příteli:

Milý příteli,

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

③ Doplně slova z nabídky do textu ukázky:

Nabídka: *neplakal, válkou, mír, souhlasí, oznámení, kapitulaci, svobodu, Pražané, loučení, nabízenými, se smál*

V pondělí 28. října 1918 nastalo_____, při kterém snad žádný Čech_____, ale naopak_____od ucha k uchu. Lidé se totiž „loučili“ s dlouhou_____i neoblíbenou říší a šťastně vítali_____. Co se ten den přesně stalo?

Ministr zahraničí Rakouska-Uherska hrabě Gyula Andrassy poslal americkému prezidentu Woodrowu Wilsonovi zprávu, že _____s_____podmínkami mírových jednání. Když si_____na Václavském náměstí přečetli_____o tomto dokumentu, vyložili si ho jako rakouskou_____a zajásali nad získanou_____.

(Pecharová, 2018, s. 6, upraveno autorkou práce)

④ Z následujících textů vyber ty nejpodstatnější informace a zapiš je jako úryvky do levého sloupce. V pravém sloupci pak uved' informace do souvislostí se zbylým textem. V případě potřeby tedy pracuj i s předešlou ukázkou v úkolu 3.

Ještě večer v 18 hodin vydal Národní výbor první zákon – zřízení samostatného československého státu. V následujících dnech následovala prozíravá opatření na zajištění klidu i základních potřeb. Národní výbor poděkoval obyvatelstvu za vzornou kázeň při oslavách a vyzval k opětovnému nastoupení do práce. Na hranicích postavil finanční stráže pro zamezení vývozu potravin a pro celní kontrolu zboží mířícího mimo právě zrozenou republiku.

[...]

14. listopadu se sešli čeští a slovenští poslanci z bývalé říšské rady Rakousko-Uherska na první schůzi Národního shromáždění. Bez váhání rozhodli, že prvním prezidentem naší republiky bude Tomáš Garrigue Masaryk. Předsedou vlády se stal Karel Kramář, z dalších zvolených členů uvedme alespoň ministra vojenství Milana Rastislava Štefánika a ministra zahraničí Edvarda Beneše.

[...]

Zvolený prezident Tomáš G. Masaryk zatím ještě jednal v zahraničí a po dlouhých čtyřech letech se navrátil do vlasti až před Vánoce. Za bouřlivého volání a jásotu přijel na nádraží v Horním Dvořišti, doprovázen 300 legionáři z Francie a Itálie. Nadšení jej provázelo i během další cesty až do Prahy. K veselí pomohla i úsměvná náhoda – podle tehdejšího kalendáře měl právě v den návratu, 21. prosince, svátek Tomáš, tedy i náš první prezident.

(Pecharová, 2018, s. 7–8)

Úryvek	Vysvětlení

⑤ **Přečti si všechny doposud uvedené ukázky a odpověz na otázky výběrem z možností:**

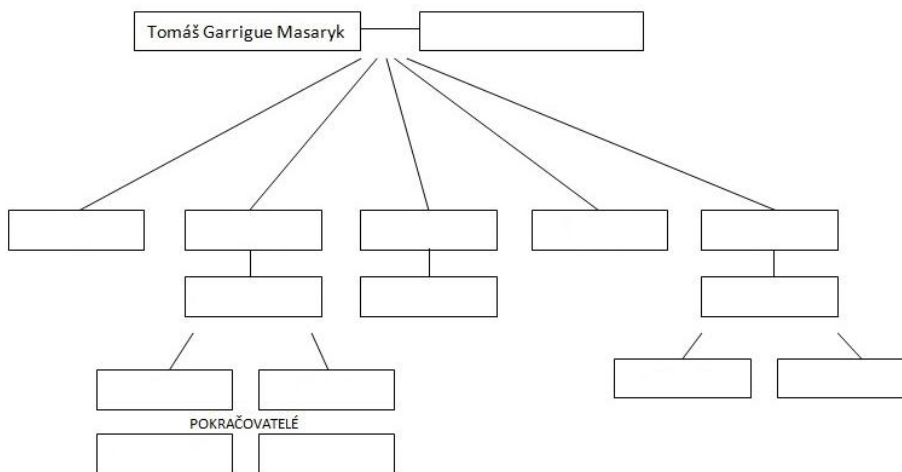
<i>Zákon o zřízení samostatného československého státu byl vydán 28. října 1918.</i>	ANO × NE
<i>Klíčem k oslavám vzniku Československa byla zpráva Gyuly Andrássyho.</i>	ANO × NE
<i>První zákon byl vydán v 6 hodin ráno.</i>	ANO × NE
<i>Významnou roli při vzniku Československa sehrával mj. Národní výbor.</i>	ANO × NE
<i>Při oslavách vzniku nového státu panovala nekázeň, a proto byla vydávána opatření pro zajištění klidu.</i>	ANO × NE
<i>Finanční stráže fungovaly ve vnitrozemí.</i>	ANO × NE
<i>Prvním prezidentem se stal Masaryk a ministrem vojenství Beneš.</i>	ANO × NE
<i>Masaryk se do Československa vrátil roku 1922.</i>	ANO × NE
<i>Masaryk měl 21. 12. narozeniny.</i>	ANO × NE

⑥ Přečti si následující úryvek a vytvoř podle něj rodokmen rodiny prvního československého prezidenta, Tomáše Garrigua Masaryka:

Kdo vlastně tvořil rodinu prvního prezidenta?
 Tomáš Garrigue Masaryk (1850–1937) měl ze všech našich prezidentů nejvíce potomků. Oženil se s Američankou Charlottou Garrigue a její příjmení připojil ke svému jménu. Postupně se jim narodili:
 Alice (1879–1966) byla za 1. světové války zatčena, strávila osm měsíců ve vězení ve Vídni, po roce 1948 odjela za sestrou Olgou do zahraničí a do Československa se už nikdy nevrátila. Zemřela v Chicagu.
 Herbert (1880–1915) se oženil s Marií Slavičkovou, vdovou po malíři Antonínovi, musel narukovat, na frontě se nakazil tyfem a zemřel. Měl dcery Annu a Herbertu, jejíž potomci dodnes žijí. Nejmladšími pokračovateli rodu našeho prvního prezidenta jsou Armand Kotík (2005) a Taber Herbert Kotík (2006).
 Jan (1886–1948), později vyslanec v Londýně a ministr zahraničí, si roku 1924 vzal Američanku Frances Crane, ale manželství skončilo roku 1931 rozvodem. Zemřel za dosud nevyjasněných okolností poté, co se k moci v zemi dostali komunisté.
 Eleonora (1890) zemřela po 4 měsících.
 Olga (1891–1978) se provdala za švýcarského lékaře Henryho Revillioda, oba jejich synové Leonard a Herbert zemřeli za 2. světové války. V Praze na Petříně připomíná jejich památku fontána sochaře Karla Dvořáka – plastika dvou chlapců, kteří si hrají se žábou a rybou.

(Pecharová, 2018, s. 9)

⑦ Podle informací, které ses dočetl(a) o Masarykově rodině, sestav do tabulky informace způsobem, kdy do sloupce IN vybereš životní události členů rodiny, které mohou být aktuální i v dnešní době. Naopak pod pole OUT vyber ty informace, které vypovídají o událostech, jež by běžný člověk v dnešní době neřešil.

IN	OUT

⑧ Odpověz na otázky, které shrnují pointu pracovního listu:

Jak spolu mohou souviset popisované události a původní fotografie v 1. cvičení?

.....
.....

Lišila se tvá původní představa z 1. cvičení s popisovanou realitou?

.....
.....

Pro rekapitulaci znovu odpověz otázky 1. úkolu. Nyní už na základě přečtených ukázek:

<i>Jaké je podle tebe roční období?</i>
.....
<i>Jaká je asi denní doba?</i>
.....
<i>Slyšíš něco?</i>
.....
<i>Cítíš nějaký pach?</i>
.....
<i>Na co zrovna myslíš, když stojíš v davu?</i>
.....
<i>Co si představuješ, že se stalo během tohoto dne?</i>
.....

Příloha 9 – Pracovní list 6

Pracovní list

Jméno:

① Vzpomeň si na poslední knihu s historickou tematikou, se kterou ses naposledy setkal(a). Jaké informace se ti o ní vybaví?

.....
.....
.....
.....
.....

② Zamysli se nad tím, kde v knize nalezneš její základní charakteristiku?

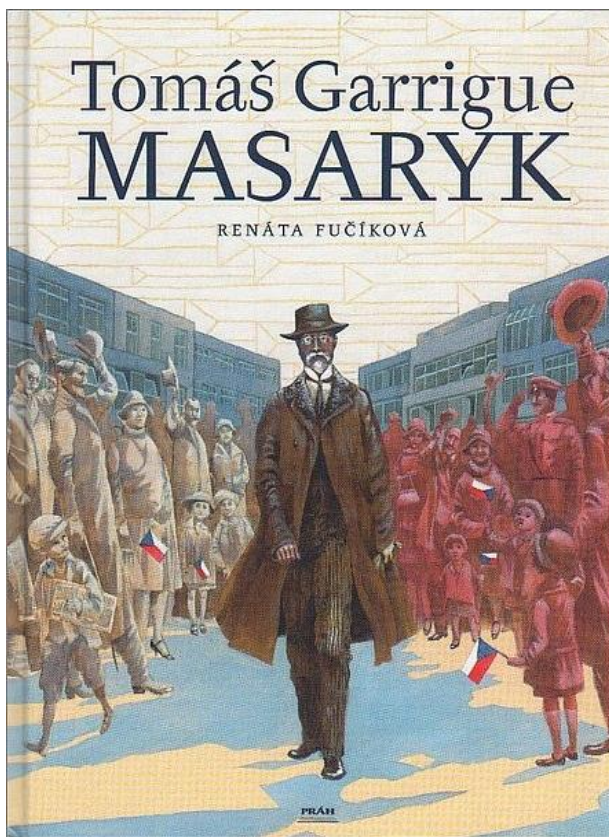
.....
.....
.....

Představ si, že vytváříš zápis do svého čtenářského deníku. Jaké knižní charakteristiky tě budou v úvodu zajímat a proč?

.....
.....
.....
.....
.....

③ Prohlédni si přebal následující publikace a zakroužkuj zde informace, které považuješ za důležité, pokud se chceš s knihou obecně seznámit:

Obrázek 7

Tomáš Garrigue Masaryk. První československý prezident, velkán naší historie. Ale známe jeho životní příběh? Tušíme, kolik hluboké moudrosti, neokázalého hrdinství a státnické rozvahy tento muž prokázal? Umíme si představit, jak se žilo jeho nejbližším: manželce Charlottě, dětem Alici, Herbertovi, Olze a Janovi?

Masaryk se narodil v rodině kočího z císařského statku – v monarchii, již vládl císař – a nezdálo se, že by tomu někdy mohlo být jinak. Přesto se Masaryk stal prezidentem svobodné země a mezinárodně uznávaným myslitelem. V dějinách najdeme jen málo podobných příběhů.

Autorka a ilustrátorka Renáta Fučíková si dala nelehký cíl: v edici NEJVĚTŠÍ ČEŠI znázornit Masarykův život tak, aby se stal představitelným a dobře srozumitelným i pro mladou generaci. Učinila tak pomocí téměř dvou set obrázků, které jsou pevně propojeny s textem. Vysvětluje v nich nejen Masarykův život, ale také dobu, ve které žil – dobu, během které se svět změnil jako nikdy předtím. Díky této knize mohou mladí mimo jiné pochopit, jak významnou událostí byl pro všechny Čechy a Slováky vznik samostatného Československa.

V edici **NEJVĚTŠÍ ČEŠI** už vyšlo: *Karel IV.* (ocenořeno Zlatou stuhou za ilustrace).

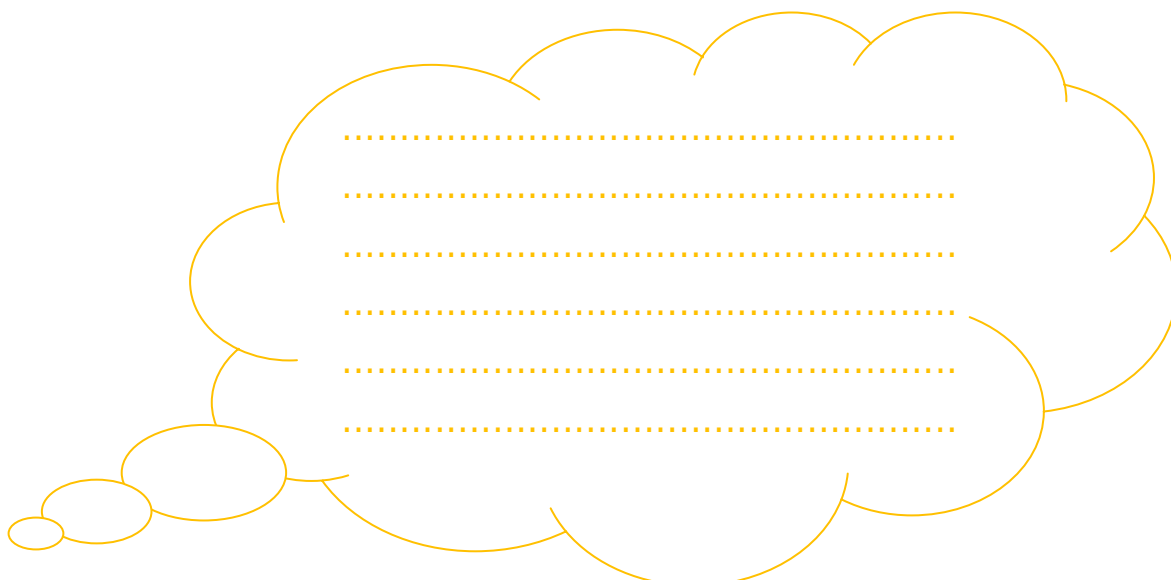
V edici **NEJVĚTŠÍ ČEŠI** připravujeme: *Jan Amos Komenský.*

Ilustrátorka **Renáta Fučíková** (1964) za svou dosavadní tvorbu obdržela množství prestižních cen z celého světa. Kromě jiného byla v roce 1998 zapsána na čestnou listinu IBBY při UNESCO, v roce 1999 získala první cenu na Bienále ilustrací v Teheránu a také několik ocenění Zlatá stuha za původní českou tvorbu pro děti a mládež, mimo jiné také v roce 2006 za knihu *Karel IV.* z edice NEJVĚTŠÍ ČEŠI.

Obrázek 8

Proč si myslíš, že jsou dané informace uvedeny už na přebalu knihy?

④ Přečti si následující ukázkou:

14. října vstoupila většina Čechů do výstražné stávký na protest proti vývozu jídla do jiných zemí monarchie. O čtyři dny později prezident USA odmítl vyjednávat s poraženým Rakouskem o osudu dosud porobených národů. Vídeňská vláda musela ustoupit. Cesta Čechů a Slováků ke svobodě byla volná. 28. října vyšli lidé do ulic. Po stovkách let útla-ku a po měsících válečného strádání se všeobecně očekávalo velké krveprolití, ale převrat proběhl pokojně. Národní výbor v poklidu pře-vezal moc do svých rukou. Nepádl jediný výstřel, nikdo se nedotkl sou-krorného majetku.

Pár hodin předtím, než lidé v Praze začali jásat, se čeští politici se-šli k zásadnímu jednání v Ženevě. Spojili obě prozatímní vlády - zahraniční i domácí - a shodli se, že jediným kandidátem na prezi-denta republiky je Tomáš Garrigue Masaryk. 30. října se k nové čes-ké republice připojil slovenský národ prohlášením své národní ra-dy v Martině. 14. listopadu se poprvé sešlo Národní shromáždění, vyhlásilo Československou republiku a zvolilo prezidenta. Masa-ryk se rozloučil s Amerikou a vracel se přes Anglii, Francii, Itálii a Rakousko, kde opět vyjednával v zájmu nové země. 21. prosince mu Praha připravila triumfální přivítání.

(Fučíková, 2006, s. 36–37)

Ke každé ilustraci vypiš úryvek textu, ke kterému se poji a dokresluje ji:

1.

Obrázek 9

.....

.....

.....

.....

.....

2.

Obrázek 10

.....

.....

.....

.....

.....

3.

Obrázek 11

.....

.....

.....

.....

.....

⑤ Znovu si přečti text v úkolu 4 a zaměř se na níže vypsane pojmy:

stávka	
převrat	
Národní shromáždění	

Nyní už se k textu nevracej a pokus se jeho pojmy vysvětlit vlastními slovy podle toho, co ses o nich dočetl(a).

⑥ Přečti si následující ukázkou:

Sny se konečně staly skutečností a na troskách císařství vznikly nové státy. V Československu vládl poválečný zmatek a někteří politici vyzývali prezidenta, aby posílil svoje pravomoci a stal se diktátorem. Takovou cestu Masaryk odmítal. Pomáhal budovat nový stát demokratickými metodami: radil nezkušeným ministrům, zasílal poselství Národnímu shromáždění.

Československo na svém území spojovalo kromě Čechů a Slováků také několik dalších národů: Němce, Maďary, Poláky, později i Rusíny. Všichni byli citliví na svá práva a muselo se vojensky řešit mnoho sporů: v německém a polském pohraničí i na Slovensku. Přezbrojovala se armáda. Prezident podporoval její technickou modernizaci, především rozvoj letectva.

Republika potřebovala státní symboly. Vlajka, znak i hymna měly vyjádřit soužití více národů v jedné republice. Nová země tiskla vlastní ceniny – nejlepší malíři a sochaři navrhovali bankovky, mince a poštovní známky. Na většině z nich byla vyobrazena hlava státu.

(Fučíková, 2006, s. 38, upraveno autorkou práce)

Obrázek 12

Zaměř se na podtrženou část ukázkou. O kterých konkrétních národech se v textu píše?

.....

.....

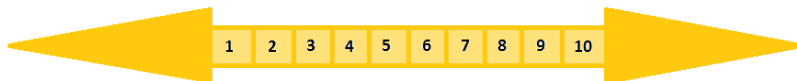
V ilustraci na pravé straně zakroužkuj obraz s „hlavou státu“.

⑦ Podle ilustrace v úkolu 6 zaznamenej na hodnotové škále zadané rozdíly (1 je nejmenší hodnota a 10 nejvyšší hodnota podobnosti).

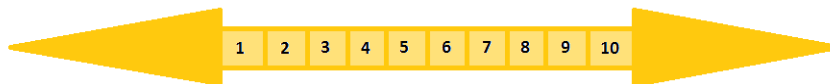
V případě značných odlišností okomentuj:

a) nakolik se shoduje obraz vlajky Československa se současnou vlajkou České republiky (případný rozdíl okomentuj):

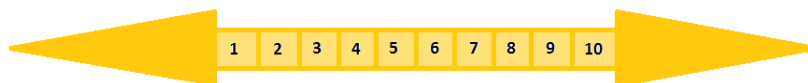
.....

b) nakolik se shoduje obraz československých mincí se současnými mincemi, které používáme (případný rozdíl okomentuj):

.....

c) nakolik se shoduje obraz československých poštovních známek se současnými, které používáme (případný rozdíl okomentuj):

.....

⑧ Znovu pracuj s úryvkem první ukázky. Tato část textu nám ukazuje optimistický scénář události. Pokus se jej tedy přepracovat do pesimistické verze a zachovej přitom co nejvíce podobu původního textu:

14. října vstoupila většina Čechů do výstražné stávky na protest proti vývozu jídla do jiných zemí monarchie. O čtyři dny později prezident USA odmítl vyjednávat s poraženým Rakouskem o osudu dosud porobených národů. Vídeňská vláda musela ustoupit. Cesta Čechů a Slováků ke svobodě byla volná. 28. října vyšli lidé do ulic. Po stovkách let útlaku a po měsících válečného strádání se všeobecně očekávalo velké krveprolití, ale převrat proběhl pokojně. Národní výbor v poklidu převzal moc do svých rukou. Nepádl jediný výstřel, nikdo se nedotkl soukromého majetku.

(Fučíková, 2006, s. 36)

.....
.....
.....
.....

⑨ Znovu si přečti ukázky textu v úkolu 4 a na jejich základě si projdi sepsaný výklad. Pokud v něm nalezněš chyby, označ je a oprav:

Poté, co prohrálo Rakousko válku, nechtěla s ním dále Amerika vyjednávat o poválečné situaci. Vznik Československa tak započal 28. října. Situace však vyústila ve velké krveprolití a nepokoje. Dále vyjednali politici v Ženevě spojení dvou zahraničních prozatímních vlád. Vybrali z několika kandidátů na prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. 30. října se k Československu oficiálně přidalo i Slovensko. Masaryk pak přijel do Prahy 21. prosince.

⑩ Znovu si přečti ukázky textu v úkolu 4 i 6 a odpověz na otázky. Tvé odpovědi jsou omezeny předepsaným počtem slov. Nemusíš však mezi ně započítat předložky či spojky.

1. Napiš jméno hlavní postavy (1 až 2 slova):
2. Dvěma slovy popiš hlavní postavu:
3. Třemi slovy popiš, kde se děj ukázky odehrává:
4. Čtyřmi slovy vystihni hlavní událost děje:
5. Pěti slovy popiš, co předcházelo hlavní události:
6. Šesti slovy popiš, jak hlavní událost probíhala:
7. Sedmi slovy popiš, co mohlo být překážkou pro vznik nové demokracie:
8. Osmi slovy popiš, co vzniklo v souvislosti s novým státem:
9. Nakonec devíti slovy zformuluj spojitost mezi názvem knihy a obsahem ukázky:

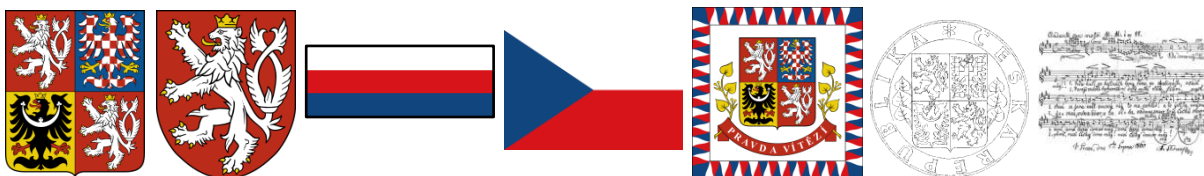
Příloha 10 – Pracovní list 7

Pracovní list

Jméno:

① Zamysli se nad skupinou obrázků, které vidíš. Jak bys je souhrnně pojmenoval(a)?

Soubor obrázků 13

.....
Ke kterému státu se obrázky pojí?

Důkladně si prohlédni následující obrázky a porovnej je s předchozími:

Soubor obrázků 14

Podle těchto obrázků a následujících klíčových pojmů, které budou souviset s později použitou ukázkou, odhadni, ke kterému státu obrázky náležejí?

konec 1. světové války

zánik Rakouska-Uherska

Tomáš Garrigue Masaryk

28. října

nová samostatnost

.....

Jaký bys očekával(a) obsah/příběh knihy, která se vztahuje k posledním zobrazeným symbolům a klíčovým slovům? O čem může kniha být? Pokus se vypsát stručně:

Jak bys knihu pojmenoval(a) podle vybraných klíčových pojmů z předešlého úkolu?

.....

② Pozorně si přečti text a podtrhni v něm pasáž, která popisuje Masarykův velký životní úspěch:

Dne 3. září 1918 si americký ministr zahraničí pozval profesora Masaryka a předal mu slavnostní prohlášení, že Spojené státy uznávají Československou národní radu za „faktickou vládu“ s vlastní armádou a že ji považují za svého spojence.

To bylo víc, než do té doby řekli Francouzi, Britové či Italové. Tomáš Garrigue Masaryk dosáhl nevídané věci: jeho vláda byla uznána dřív, než vůbec vznikl nový stát.

Na bojištích teď už drtivě vítězili spojenci. Rakousko-uherský císař Karel se pokusil 16. října zachránit říši slibem, že ji promění na spolkový stát, kde si národy samy pohládnou. Příliš pozdě, příliš málo... (Změna by se navíc týkala jen Čechů, ne Slováků – ti by zůstali součástí uherského království). O deset dní později císař přiznal porážku.

Drahý příteli, je má povinnost Ti sdělit,
ať je to pro mě jakkoli těžký úkol, že mé
národy už nejsou schopny ani ochotny
pokračovat ve válce...

(Němeček, 2017a, s. 84–85)

Co považuješ za svůj dosavadní největší životní úspěch?

.....

.....

.....

.....

Kdo je podle textu autorem závěrečného dopisu?

Napsal(a) jsi někdy dopis? Pokud ano, komu jsi ho adresoval(a)?

.....

.....

③ Zamysli se nad vypsanou pasáží, která zachycuje vyjádření v dopisu. Jak bys ji interpretoval(a) v souvislosti s pocity pisatele, který dopis sepsal? Svou odpověď zdůvodni konkrétním úryvkem a ten v textu podtrhni.

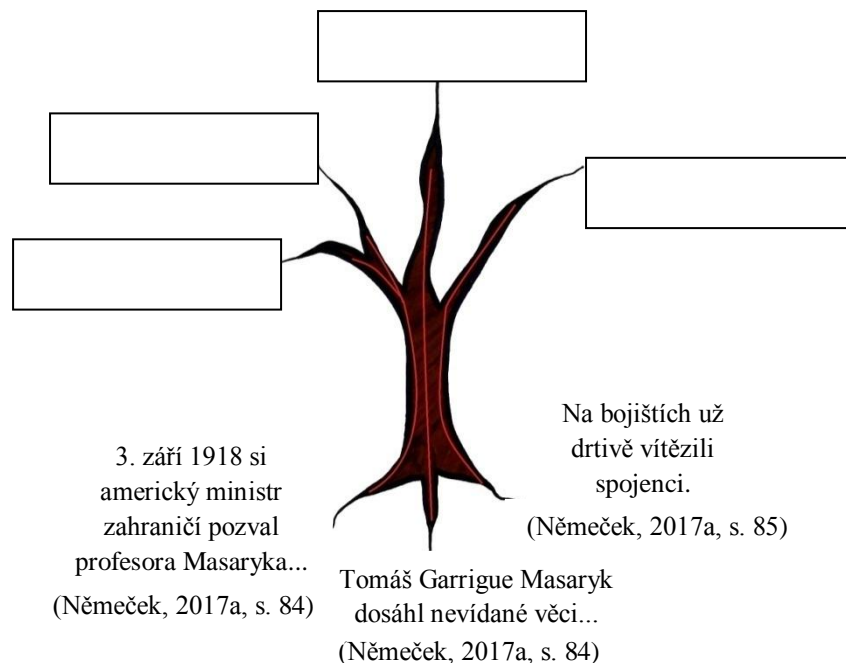
<i>Drahý příteli, je má povinnost Ti sdělit, ať je to pro mě jakkoli těžký úkol, že mé národy už nejsou schopny ani ochotny pokračovat ve válce...</i>	
--	--

④ Využij postřehů z předešlého úkolu i kontextu ukázky a pokus se v dopise dále pokračovat:

⑤ Pracuj s následující ilustrací stromu. V jeho kořenech jsou uvedeny pojmy jako příčiny různých důsledků, které jsou v textu popsány. Doplň do volných polí větví, v jaký důsledek daná příčina vyústila:

⑥ Pokračuj v četbě textu:

Koncem října se výprava českých poslanců vedená Karlem Kramářem sešla v Ženevě se zástupci zahraničního odboje v čele s Edvardem Benešem. Dodatečně schválila úplně vše, co Masaryk a spol. během čtyř let války podnikli.

V Praze se mezitím rozšířila zpráva, že Rakousko se vzdává, a lidé vyrazili slavit. Čtyři poslanci – Antonín Švehla, Alois Rašín, František Soukup a Jiří Stříbrný – a spolu s nimi slovenský lékař a politik Vavro Šrobár se rozhodli jednat: oznámili veliteli pražské vojenské posádky, že přebírají vládu. Byl to nadšený a nekrvavý převrat, kdy na pořádek společně dohlíželi vojáci a členové tělovýchovného spolku Sokol.

Odpoledne 28. října 1918 přijalo těchto pět politiků první zákon. Začíná slovy: „Samostatný stát československý vstoupil v život.“

(Němeček, 2017a, s. 85)

Text odkazuje k událostem, které se odehrávaly (vyber):

A) Na našem území

B) V zahraničí

K jaké vrcholné události děj textu směřuje?

Přečti si text ještě jednou a zaznač do tabulky pod pole VÍM informace, které jsi věděl(a) už předtím, než jsi text začal(a) číst. Pod pole CHCI VĚDĚT zaznač informace, o kterých by ses chtěl(a) dozvědět více. Pod pole DOZVĚDĚL JSEM SE zaznač ty informace, které jsi dříve neznal(a), ale nepotřebuješ o nich vědět více.

VÍM	CHCI VĚDĚT	DOZVĚDĚL JSEM SE

⑦ Prohlédni si obrázek z knihy. Vyznač v něm, která nová oblast vznikla po událostech, které naznačují předešlé texty:

Obrázek 15, upraveno autorkou práce

Znovu si přečti obě předložené ukázky a zaměř se i na ilustrace z 1. úkolu. S nápovědami, které z nich získáš, se pokus doplnit, jaký význam mají jednotlivé slovní odkazy, které se v ilustraci úkolu 7 nacházejí:

Vzdáváme se	
Pravda a láska	
Karel IV, Jan Hus, Bílá hora...	

⑧ Seřad' ukázky a do tabulky zapiš jejich správné pořadí:

1.	2.	3.	4.	5.

A: Takto vznikla i vláda se 17 členy. Prvním premiérem se stal Karel Kramář a ministrem zahraničí Edvard Beneš. Vláda měla jak ministra vojenství (Štefánika pro zahraniční legie), tak ministra obrany (socialistu Klofáče pro domácí vojsko).

B: Parlament rozhodl, že Československo se stává republikou a Masaryk prvním prezidentem. Nikdo se moc nezdržoval počítáním hlasů. Karel Kramář, který řídil schůzi, prostě zvolal, že prezidentem bude Masaryk a že ho parlament na dálku zdraví do Ameriky. Poslanci potvrdili volbu tím, že všichni vstali a volali: „Sláva! Ať žije!“

C: Říkal později, že měl smíšené pocity. Měl radost, že se všechno naplnilo, zároveň už cítil tíhu nových úkolů. Když se však vracel lodí do Evropy, na palubě si do hukotu vln podupával, pohvizdoval a broukal: „Jste svo-bod-ní! Máme re-pub-li-ku!“

D: Masaryk se o svém zvolení dozvěděl dva dny poté při obědě v newyorském Klubu právníků. Telegram mu donesli zrovna mezi ústřicí a rybou. Masaryk si ho přečetl a dal do kapsy. Až za chvíli nevzrušeně řekl, že byl právě zvolen prezidentem.

E: Dne 14. listopadu 1918 se v pražském Rudolfinu – tam, kde se dnes pořádají koncerty a výstavy – sešel revoluční parlament. Zasedli v něm zástupci stran, které uspěly v posledních volbách před válkou. Revolucionáři doplnili zástupce Slováků a Masarykovy spolupracovníky, proto jsou na seznamu poslanců i (nepřítomní) Beneš a Štefánik.

(Němeček, 2017a, s. 88–89, upraveno autorkou práce)

Popiš vývoj pocitů Masaryka poté, co se dozvěděl o své prezidentské volbě:

.....

⑨ Prohlédni si správné řazení textu úkolu 8:

Dne 14. listopadu 1918 se v pražském Rudolfinu – tam, kde se dnes pořádají koncerty a výstavy – sešel revoluční parlament. Zasedli v něm zástupci stran, které uspěly v posledních volbách před válkou. Revolucionáři doplnili zástupce Slováků a Masarykovy spolupracovníky, proto jsou na seznamu poslanců i (nepřítomní) Beneš a Štefánik.

Parlament rozhodl, že Československo se stává republikou a Masaryk prvním prezidentem. Nikdo se moc nezdržoval počítáním hlasů. Karel Kramář, který řídil schůzi, prostě zvolal, že prezidentem bude Masaryk a že ho parlament na dálku zdraví do Ameriky. Poslanci potvrdili volbu tím, že všichni vstali a volali: „Sláva! Ať žije!“

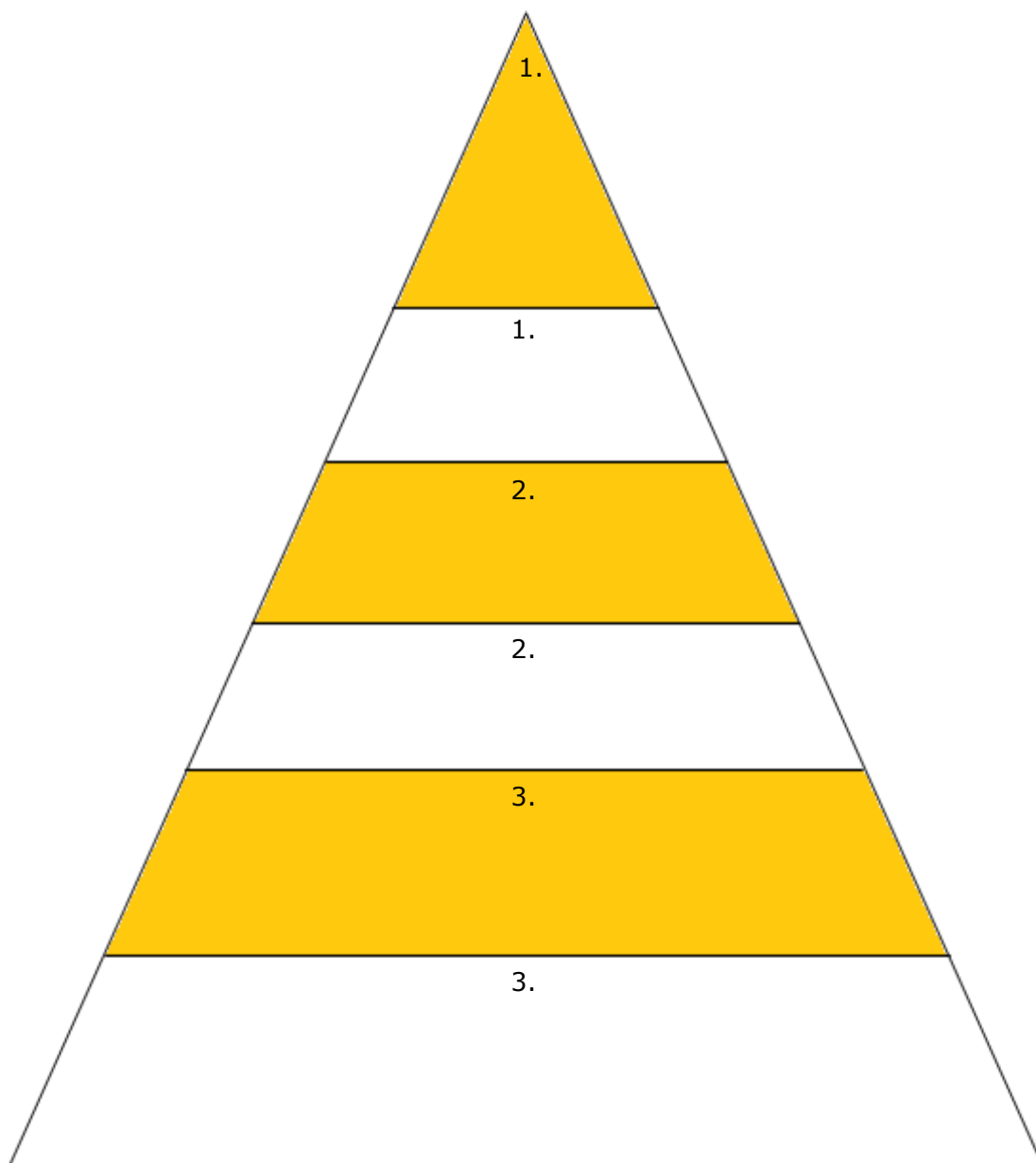
Takto vznikla i vláda se 17 členy. Prvním premiérem se stal Karel Kramář a ministrem zahraničí Edvard Beneš. Vláda měla jak ministra vojenství (Štefánika pro zahraniční legie), tak ministra obrany (socialistu Klofáče pro domácí vojsko).

Masaryk se o svém zvolení dozvěděl dva dny poté při obědě v newyorském Klubu právníků. Telegram mu donesli zrovna mezi ústřicí a rybou. Masaryk si ho přečetl a dal do kapsy. Až za chvíli nevzrušeně řekl, že byl právě zvolen prezidentem.

Říkal později, že měl smíšené pocity. Měl radost, že se všechno naplnilo, zároveň už cítil tíhu nových úkolů. Když se však vracel lodí do Evropy, na palubě si do hukotu vln podupával, pohvizdoval a broukal: „Jste svo-bod-ní! Máme re-pub-li-ku!“

(Němeček, 2017a, s. 88–89)

Nyní si prohlédni všechny tři celky ukázek, se kterými ses v průběhu své práce setkal(a). V připravené pyramidě vidíš 3 barevná patra a 3 patra bílá. Každé barevné patro náleží jednomu ze 3 celků ukázek. Do těchto polí zapiš nejpodstatnější informaci(e), kterou/které ses dozvěděl(a). Do bílého pole poté zapiš zdůvodnění výběru těchto informací:

Anotace

Jméno a příjmení:	Lucie Nucová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Sladová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Vznik Československa jako téma pro práci s literárním textem v literární výchově na 2. stupni základní školy
Název v angličtině:	Establishment of the Czechoslovakia as a topic of working with text in literary education at lower secondary school
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na tvorbu pracovních listů a jejich metodik soustředěných na rozvoj čtenářské gramotnosti a čtenářských strategií. Vytvořené materiály pak směřují k využití v hodinách literární výchovy na 2. stupni základních škol. Práce se soustředí na historickou literaturu pro děti a mládež a téma vznik Československa. Podstatnou část práce tvoří i soupis veškeré současné produkce zvolené tematiky.
Klíčová slova:	1918 2. stupeň základní školy Čtenářská gramotnost Čtenářské strategie Literatura pro děti a mládež Pracovní listy Současná česká historická literatura pro děti a mládež Výukové metody Vznik Československa

Anotace v angličtině:	The diploma thesis is focused on the creation of worksheets and their methodologies dealing with the development of reading literacy and reading strategies. The created materials lead up for using in literary education classes at the 2nd level of primary schools. The thesis focuses on historical literature for children and youth and the topic of the establishment of Czechoslovakia. A list of all current production of the selected topic is a substantial part of the thesis.
Klíčová slova v angličtině:	1918 Contemporary Czech historical literature for children and young people Literature for children and young people Lower secondary school Origin of the Czechoslovakia Reading literacy Strategies for Improving Reading Teaching methods Worksheets
Přílohy vázané v práci:	10 příloh: Příloha 1 – Průvodní ilustrace autorky práce Příloha 2 – Ilustrace autorky práce Příloha 3 – Pracovní list č. 1 Příloha 4 – Pracovní list č. 2 Příloha 5 – Pracovní list č. 3 Příloha 6 – Pracovní list č. 4 A Příloha 7 – Pracovní list č. 4 B Příloha 8 – Pracovní list č. 5 Příloha 9 – Pracovní list č. 6 Příloha 10 – Pracovní list č. 7
Rozsah práce:	119 stran
Jazyk práce:	Čeština